

Григорій Гончарук

**ПРЕЗИДЕНТ
І
ОДЕСА
(1994 -2001)**

**Видання перше.
Підготовлено за сприянням Одеського міського голови
Руслана Боделана**

Одеса
Астропринт
2001

У книзі робиться спроба дослідити напрямки безпосереднього впливу Президента України Леоніда Кучми на життя одного із значних українських промислових, наукових і культурних центрів – міста Одеси. На численних документах, матеріалах періодичної преси показані неабиякий інтерес глави держави до Одеси, всього причорноморського краю. Його допомога у вирішенні життєво важливих господарських проблем міста. На окрему увагу заслуговують заходи Леоніда Кучми, спрямовані на ліквідацію загрозового для нормального життя одеситів політичного протистояння між міською і облсною гілками влади. У книзі переконливо показані також фактори підтримки й глибокої поваги жителів міста до Леоніда Даниловича Кучми .

Книга не претендує на вичерпність аналізу діяльності Президента стосовно вирішення проблеми міста-героя Одеси. Вона є першим кроком у цьому напрямку. Розрахована на широке коло читачів.

Вступ

26 квітня 2001 року. Смутний і тривожний день. 15-річчя Чорнобильської трагедії. Більше трьох мільйонів вражених радіацією громадян України. Західні країни зволікають з виділенням обіцяних 222 млн. доларів на будівництво нового саркофагу за назвою «Сховище» над четвертим реактором АЕС. Так дякує Європа за своєчасне виконання Україною зобов'язань закрити атомного монстра...

26 квітня 2001 року вибухнув політичний Чорнобиль. Ганебний союз комуністів та олігархів у Верховній Раді учинив урядовий переворот: висловив недовіру прем'єр-міністру Віктору Андрійовичу Ющенко, першому голові уряду, якому вдалося зупинити падіння економіки в бездонну прірву і навіть активізувати виробничі процеси, а також розпочати своєчасну виплату заробітної плати держбюджетникам, не брати кредити в міжнародних фондах й виплатити півтори мільярди доларів зовнішнього боргу. Справжні патріоти вбачали в Ющенко першого дійсно проукраїнського голову уряду. Майже двадцятитисячний натовп біля стін Верховної Ради, якого ще не бачила будівля, свідчив про тривогу населення за долю держави. Маніфестанти не приховували власних сліз.

В цей день Парламентська Асамблея Ради Європи розглядала питання про виключення України з цієї демократичної структури під приводом порушення прав людини в нашій державі та відсутності свободи слова. Чимало політиків та журналістів вбачали в цьому європейському явищі спроби тиску на Президента й Верховну Раду України з метою припинити екзекуцію Віктора Ющенко, якого вважали прозахідним прем'єром.

Президент України Леонід Данилович Кучма не проявив бажання утримати прем'єра у керівному кріслі. Його поведінка під час формування обструкціоніської ситуації у Верховній Раді навколо Ющенко була логічним продовженням низки публічних зневажливих, гострих випадів проти керівництва уряду за його зовнішньоекономічну діяльність, перед усім, в

питаннях “газових” угод з Туркменістаном та протибартерних угод з Росією. Проте опозиційна преса називала начебто істинну причину нелюбові Президента до Ющенко – стрімке зростання популярності останнього. Підвищенню рейтингу прем’єра міг позаздрити кожний політик. Голова уряду йшов з відривом від кращих політиків майже на 30 відсотків.

Каталізатором нездорових пристрастей між Президентом і Ющенком був зовнішній фактор. Він складний, до кінця не вивчений. Та чи буде коли-небудь вивчений взагалі? Де задіяні спецслужби, знайти правду майже неможливо. Кидається у вічі нетерпіння деяких західних інституцій усунути Президента України, який виявився “не здатний” до ручного управління “західної демократії”, і посадити Віктора Ющенка, що вважається прозахідним політиком, в крісло глави держави. Відомий фінансист Сорос у відкритій манері став вимагати від Леоніда Кучми відмовитись від посади Президента на користь Віктора Ющенка. Цей безцеремонний ультиматум Президенту незалежної держави “увінчав” довгий ланцюг системи тиску на Леоніда Даниловича. Серед її складових – оскаженілий галас “неминучості дефолта”, тиски кредитів МВФ, галас про “наскрізь корумпованого оточення глави української держави”, прозахідна, точніше, антипрезидентська діяльність сили-силенна іноземних “фондів”, “центрів”, “інститутів”, що провели безліч семінарів, низку вдалих піар-кампаній з метою “виховання” опозиції Президенту й формування громадської думки у потрібному Європі напрямку, тиск на Президента з метою вплинути на формування вигідного для Заходу бюджету України, повчання й грубі окрики. Відвертий диктат на адресу Президента України із-за океану здійснювався методично, цілеспрямовано, безсоромно.

Непіддатливість, стійкість Леоніда Даниловича дратували зверхдержаву, різні “фонди” Заходу. “Дратівник” мусив очікувати радикальних методів впливу. 21 грудня 2000 року київська газета “Сьогодні” попереджала: в Україні в найближчий час буде розіграний грандіозний

політичний скандал. Приблизно через місяць “вибухає” “касетний скандал”, звинувачення Президента в причетності до вбивства журналіста Георгія Гонгадзе. Вмить формується химерна опозиція з якимись небаченими й нечуваними переплетеннями: ліві й крайнє праві в одній політичній купі стали вимагати відставки Президента. Наметні містечка, криваві сутички “висококваліфікованих демонстрантів” з правоохоронними органами 9 березня 2001 року в Києві переконливо засвідчили злі наміри, але й багатих спонсорів. Вимоги відставки Президента й заміни його тимчасово виконуючим обов’язки голови держави прем’єра Ющенко не могли не викликати рішучість у Леоніда Даниловича ефективно захищатися.

Було вдало викоростані наміри олігархічних фракцій у Верховній Раді зберегти існуючого Президента з намірами комуністичної фракції прибрати спочатку Ющенка в союзі з олігархами, а потім в союзі з націонал-демократами повалити й самого Президента. Щоб усунити Ющенка, голосів вистачило, а щоб висловити імпічмент Кучмі, сили не набрали. Президент вистояв. Правда, трохи схудав і змарнів, але крісло, в яке його посадили більше 12 млн. громадян України зберіг.

У автора цих рядків були власні “рахунки” до Президента. Мав підстави “приєднатися” до опозиції. Саме 26 квітня мене повідомили, що з адміністрації Президента повернули представлення на присвоєння мені звання заслуженого працівника освіти України. Вже втретє Вчена рада Одеського державного політехнічного університету клопоче перед Президентом про це звання... Зайшов до високопоставленого чиновника в обласній адміністрації. Цікавлюсь: якими саме показниками переважають мене ті колеги, яким Президент присвоїв таке звання. Ніякими. Мої “робочі” показники навіть кращі. Іронізую: “Залишилось одне: Президенту не підходить моя національність - українець”.

Але опинитися в стані опозиції мені завадили мої історичне мислення та якесь шосте почуття необхідності саме підтримки Президента не стільки

його як особистості, скільки, як глави моєї молодії, незміцнілої, незалежної України. Жодного з 64 гетьманів України нема могили на Батьківщині. Майже всі вони, якщо не замордовані іншими державами, то не давали спокою сусідам навіть мертвими. При загадкових обставинах в Росії вмирає колишній Президент України Михайло Грушевський, формувався кримінал на першого Президента незалежної України Леоніда Кравчука (чи не з метою особистої безпеки він вступив до олігархічної партії?). Тепер піднят багнет розправи над Леонідом Кучмою. То ж у душі якого українця не підніметься хвиля обурення, ображення за долю лідера свого народу? Яким треба бути народоненависником, щоб дозволяти іншим державам руками місцевих запродавців знущатися над главою України? Так, Кучма не святий. Так, він, як колишній директор заводу, схильний до міцної іноземної лайки. (В такому “патріотичному” оточенні ще не те скажеш). Але він як людина, громадянин має право на презумпцію невинності. Хіба ж можливо на підставі звинувачень про недоведену причетність до вбивства журналіста паплюжити главу держави? Цим самим ми ганьбимо себе, наш народ, нашу Україну. Легендарний запорізький атаман Іван Сірко наказав вбити сотні хлопчиків, народжених українками від татарських чоловіків, щоб запобігти перетворення їх згодом на воїнів Кримського хана, що пустошили Україну. Батьківщина зберегла і шанує могилу славного атамана. А за що лжепатріоти кинулись цькувати Президента України? Чому вони схильніші повірити зраднику держави, іноземному шпигуну Мельниченко, місце якого в історії серед паскудних істот, а не вірять народом обраному, маючого добрий послужний список главі держави? Вибачайте, опозиціонери, але нема довіри до вашого патріотизму. У ваших діях більше користі, ніж любові до України. Ви можете не поважати його як людину, але рахуватися з волею народу мусити.

Автор цих рядків вірить, що Віктор Ющенко, якого, як прем'єра задушив Захід в своїх обіймах, отримавши серйозний політичний урок, вийде

з цієї важкої для себе й країни ситуації достойно й займе належне йому місце в керівництві держави. А сьогодні важливіше інше: стабільність в Україні збережена, відсунута можливість приходу в президентське крісло антиукраїнської особи перед усім від крайнє лівих. Не стало гірше і те добре. Завтрашній день держави бачиться не в диму.

Столичні політологи, історики, політики, очевидно, обуряться, мовляв, периферійний писака взявся захищати Президента, не маючи ні достатньої документальної бази, ні уявлення про життя в коридорах влади, ні знань стосунків столичного політичного істеблішменту, ні таємних пружин, що рухають невидимі важелі влади й темні сили опозиції. Це правда. Автор цих рядків не політик. А Одеса не Київ. Тому й хочеться мовити слово пересічного одесита, який належить до тих громадян, що не кинулись на заклик опозиції виступити проти Президента, а до тих поміркованих, що більше дбають про долю України і недовіряють тим, хто хоче її обезглавити.

Газетний бруд на Президента потоками несеться з Києва до Одеси. Споріднені київським одеські газети підгавкують столичним. Враховуючи можливість регіонального історика, роблю те, що можу для встановлення істини. А саме: на відношенні Президента Леоніда Кучми до нашого міста, на чисельних документах, матеріалах засобів масової інформації вивчити самому та допомогти нинішнім і майбутнім читачам краще зрозуміти діяльність глави держави, щоб зробити власний висновок, дати власну, а не чужу, оцінку його роботі. Розумію, що обласних центрів в Україні 25. Що результати моїх досліджень варті одної двадцять п'ятої долі в сукупності можливих аналогічних досліджень. Не заперечую. Та без одеської долі історичної правди не можлива повна всеукраїнська правда. До того ж Одеса в діяльності Президента посідає як господарське, так і політичне місце. Значну частину своєї президентської енергії віддав Леонід Данилович морським воротам України. А ще в Одесі в 1998 році відбувалися такі політичні події,

що змусили Президента продемонструвати власну державницьку зрілість, рішучість і політичну далекоглядність.

Отже, шановні столичні вчені й політики, периферійний історик з Одеси усвідомлює власне право на дослідження діяльності Президента України за матеріалами його прямого, адресного впливу на життя південного мільйонного міста, що двічі підтримувало його на виборах, не спровокувалось діями опозиції і закономірно розглядає його своїм Президентом, що заслуговує на добрі слова, критику, підтримку і захист.

Не зайве буде сказати: саме 26 квітня 2001 року, коли верували пристрасті на вулицях столиці, а політична ситуація бентежила свідомість й душі кожного патріота України, коли на адресу Президента у Верховній Раді лунали осудливі промови й голоси, а опозиційні ЗМІ захлиснувалися від власного ентузіазма очорнення голови держави, автор цих рядків, долаючи душевний неспокій, викликаний винесенням народними депутатами недовіри прем'єру Віктору Ющенко, прийняв рішення глибше зрозуміти Президента. А це краще зробити шляхом вивчення його діяльності та узагальнення висновків у книзі.

Безумовно, головним фактором, що спонукав мене до книги, - інтереси України, її незалежність, безпека, майбутнє. Та при всій моїй громадській відповідальності історика за долю Батьківщини, мене штовхало до пера ще якесь раніше незнайоме почуття, скажімо так, поколінно-соціального обов'язку дослідити одеську "галузь" діяльності Леоніда Даниловича. Це почуття, очевидно, викликано низкою обставин. А саме: ми з ним українці одного покоління (різниця у віці один рік), діти війни, його батько загинув в роки Великої Вітчизняної – мій повернувся інвалідом, у його матері було троє дітей, нас у батьків четверо; крім скривдженого дитинства мали важку сільську юність, за гороскопом – леви (народилися в один день), обидва вище середнього росту, у обох очі сірі. Правда, є суттєва різниця: у Леоніда Даниловича довший і красивіший ніс, більше збереглося на чолі волосся. Він

не одесит, але походка у нього морська, в розвалку, трохи налягає на праву ногу, неначе підтверджує рухом своїм любі слова: “Я переконаний...”, що я прав. На другому з’їзді Конгресу української інтелігенції мені довелося сидіти в президії на сцені Національної опери разом з Леонідом Даниловичем. Декілька разів помічав, що у нього приємна посмішка щедрої, доброї людини, якою він, на жаль, рідко користується при спілкуванні з громадянами та телеглядачами.

Слід сказати, що тема “Президент і Одеса” так чи інше порушувалася в історичній та політичній літературі. Сам Леонід Данилович у своїй книзі “Про найголовніше” висловив свої погляди на сучасне і особливо майбутнє нашого міста. Його думки увійшли до змісту книги в повному обсязі.¹ Проблемі впливу голови держави на життя Південної Пальміри приділив значну увагу Віктор Василець в книзі “Жизнь и смерть Бориса Деревянко”.² Його спостереження допомогли автору цих рядків глибше зрозуміти суть стосунків між Президентом та головою Одеського міськвиконкому Едуардом Гурвіцем.

У матеріалах київської газети “Свобода” містяться сюжети зустрічей Президента й згаданого мера, що увійшли у поки що не надруковану книгу Леоніда Капелюшного “Высокое время”.³ Тут суб’єктивізм автора у висвітлені проблеми, очевидно, помножений на суб’єктивні оцінки самого мера поскільки його розповіді про зустрічі з Президентом беруться за головне джерело доказів, що звичайно, суперечить дослідницькій науці пошуків істини. Тим не менш, ці матеріали використані як джерело вивчення мера і стиля автора матеріалів в газеті “Свобода”.

Дослідницька тема “Президент і Одеса” частково порушувалася мною в книзі “Одеське протистояння”.⁴ Зокрема в ній міститься глава “Слово

¹ Леонід Кучма. Про найголовніше. – Київ, 1999. – с.182-186.

² Віктор Василець. Жизнь и смерть Бориса Деревянко. Повесть-быль. – Одесса, 2001.

³ Свобода за 2000-2001 роки, дати див. У змісті даної книги.

⁴ Григорій Гончарук. Одеське протистояння. – Одеса: Астропринт, 1999.

Президента”, що основною частиною входить до цієї книги. В іншій моїй книзі “Одеська стратегія” є невеличка глава “Плодити чутки про погіршення стосунків Президента і мера”, матеріали якої теж використані принаписані цієї праці.⁵

Основними джерелами данного дослідження стали укази, доповіді, промови, доручення Президента України Леоніда Даниловича Кучми, його передвиборчі програми, матеріали про його перебування в Одесі тощо. Ці документи взяті в поточному архіві Одеського міськвиконкому, штабі Леоніда Кучми по виборам Президента України в Одесі, періодичній пресі. В книзі використані й інші матеріали. Зокрема, оцінки діяльності Президента, що містяться в засобах масової інформації. Автором допущений прийом, що виходить за межі традиційних методів історичного дослідження: інтерв’ю про діяльність Президента у відомих осіб, що у своїй роботі часто спілкувалися і зараз спілкуються з Президентом або виконували його укази чи доручення.

До джерел вивчення проблеми одеського політичного протистояння у 1994-1998 роках слід віднести збірку документів, листів, виступів окремих осіб під назвою “Хроника виборів городського голови г.Одесса 1997-98”.⁶ В цілому видання заслуговує на позитивну оцінку. Воно вміщує окремі матеріали, які залишилися без уваги засобів масової інформації, а значить не доступні масовому читачу. Разом з тим не можна не сказати: матеріали, навіть документи у виданні підібрані тендеційно, на користь команді колишнього мера та його самого. Читач тут не знайде таких важливих документів, як довідки столичних комісій про порушення норм фінансової діяльності міськвиконкому, відповіді європейських інституцій на скарги чи позови осіб з названої команди тощо.

⁵ Григорій Гончарук. Одеська стратегія. –Одеса: Астропринт, 2001.

⁶ Хроника виборів городського голови г.Одесса 1997-1998 (Сборник). – Одесса: Самиздат, 1999.

Під час збору матеріалів і підготовці окремих сюжетів книги надавали допомогу документами й консультаціями Руслан Боделан, Сергій Гриневецький, Олег Дмитрик, Сергій Ківалов, Людміла Кормич, Валерій Малахов, Віктор Мамонтов...

Окремі фотографії належать фотокореспондентам газети “Думська площа” Івану Рябоконию та газети “Одеські вісті”, деякі фотографії взяті з газет.

Недоліком у підготовці книги автор вважає те, що не вдалося використати документи й інші матеріали з данної проблеми, що зберігаються у адміністрації Президента. Наступним дослідникам у цьому відношенні буде значно легше: згадані матеріали вже будуть знаходитися в Державному архіві й будуть доступні шукачам історичної істини.

Книга не претендує на вичерпаність аналізу зробленого Президентом для міста-героя Одеси. Вона – перший значний крок у цьому напрямку.

“Це головне...”

Одесити, як і всі громадяни України до 1994 року – року виборів Президента – мали перший досвід участі у такій відповідальній політичній кампанії. Ще тримались в пам’яті події 1991 року, пов’язані з обранням першого Президента України. Їх вибір співпав з більшістю голосів у країні. Без особливих емоцій сприйняли дострокове складання повноважень першого Президента. Тим цікавіше прослідкувати прояв мудрості одеситів під час другої виборчої президентської кампанії.

Основна інтрига кожних виборів – передбачення перемоги конкретного кандидата. Їх чимало. У кожного свої достоїнства. Свої програми. Своя команда, свої засоби масової інформації, свої видимі і невидимі можливості, явні й тіньові фінанси та інше. Передбачити – не ставити на рулетку. Передбачити на виборах – це політична наука, житейська мудрість, вміння вивчити людей, відрізнити особистість від демагога, стратегічне мислення від тактичного, майбутнього державницького діяча від авантюриста, справжнього патріота від пройдисвіта тощо.

Команди напружено працюють над тим, щоб випячувати достоїнства й приховувати недоліки свого кандидата. Якщо не вистачає достоїнств, то видають бажане за дійсне. Цій коварній меті служать витончені піар-технології, багатообіцяючи програми, стріляючи добробутом гасла та багато іншого.

Виборцям важко вичислити з купи виборчих документів, низки кандидатур саме найдостойнішого. Тим більше, що значна частина громадян не встигає досконально вивчити виборчі матеріали, навіть ознайомитись з програмами кожного кандидата в Президенти. Очевидно, у ряді випадків рушійною силою виборців спрацьовує інтуїція. Саме внутрішній голос часто дозволяє зробити правильний вибір, відчутти силу, можливості, інтелект, мораль одного кандидата перед іншим. Але внутрішній голос тоді

впевненіший, коли виплеканий сутевішою інформацією про кандидата, знайомством, а ще більше власним спілкуванням. Тому чи не вирішальну роль в оцінці претендента з боку виборців відіграє його поява перед ними. Живе спілкування викликає живий інтерес. Воно надає спроможність кандидату продемонструвати свій інтелект, душевні якості, вихованість. Мудрі, досвідчені люди читають справжні думки в очах, в поглядах співбесідника. Переконати виборців у реальності своїх намірів, викликати довіру до себе – політичне мистецтво найвищого порядку.

Дослідник не ставить за мету показати претендентське мистецтво всіх учасників політичних змагань за президентське крісло. І змагаючих було багато, і мистецтво переконувати у кожного було своє. Зупинюсь на короткому аналізі вміння викликати довіру до свого слова у того, хто переміг. Тобто найсильнішого.

Саме він, досягши задуманого, служить і прикладом для інших, і орієнтиром для порівняння надбань іншими учасниками президентського марафону. Тобто, переможець першим заслуговує на вивчення свого досвіду перемагати.

Отже, Леонід Данилович Кучма серед інших учасників президентського марафону виявився найдостойнішим для наукового аналізу його діяльності. Слід зазначити, що на відміну від інших учасників змагань за найвищу державну посаду наш персонаж виявився найспроможнішим. Не тільки тому, що представив документи в Центрвиборчком четвертим серед семи претендентів, а й тому, що єдиним серед інших стримав палке бажання стати Президентом. Вся його політична поведінка під час всієї політичної компанії могла звестися до такого гасла: “Не дуже хочу стати президентом... Але якщо народ покличе, то готов!”

На перший погляд невпевнено, а по суті виважено й політично далекоглядно розпочав агітаційну діяльність серед громадян України, зокрема, одеситів, Леонід Данилович. Він з’явився в місті-герої в статусі

керівника угруповання “Міжрегіонального блоку реформ” зразу після опублікування в місцевої пресі закону “Про вибори Президента України” 22 березня 1994 року, але більше, як за два місяці до завершення реєстрації кандидатів Центральною виборчою комісією. Під час зустрічей з мешканцями міста він не висловив мети болотуватися в Президенти, але обнародував свої погляди на майбутнє України, які пізніше були сформовані в його програмових положеннях. І зробив він це не просто. Не сам декларіував свою майбутню програму, а начебто був змушений це робити, спровокований запитаннями кореспондентів. Відповідаючи журналістам на прес-конференції у Домі вчених, Леонід Данилович назвав низку принципових факторів, що впливатимуть на долю незалежної України.

Назвемо деякі з них. 1. Майбутній Президент України мусить вивчити склад нової Верховної Ради. Якщо він виявиться таким, як сьогоднішній, то сподівань на нього нема ніяких. 2. Економічне положення держави катастрофічне, переважним явищем є повна розруха фінансово-кредитної системи та негативний платний баланс України. Україні нема чим платити за енергосировину, що викликало зупинку цілих галузів промисловості. У Дніпропетровську, наприклад, спад виробництва порівняно з лютим 1993 року склав 68 відсотків. Важливо ясно усвідомлювати, підкреслив Леонід Кучма, що лише третина наших виробів може бути повністю зібрана в Україні, бо основні збиральні виробництва зосереджені в Росії. 3. Новому Президенту, за словами Леоніда Даниловича, доведеться приймати найжорстокіші заходи, щоб вивести країну з кризи, а для цього йому потрібна підтримка переважної більшості населення. 4. Україна мусить стати без’ядерною державою. 5. Україні не потрібні стратегічні військово-морські сили, бо у держави нема глобальних інтересів у світовому океані. Досить сучасних прикордонних кораблів. Потрібно домовитися з Росією і здати її флот і базу в аренду. 6. Леонід Кучма сказав, що не бачить майбутнього України без тісних економічних зв’язків з Росією та іншими країнами СНД,

але зовсім не закликає до повернення в СРСР. Справжня незалежність – не прапор і герб, а економічна могутність.

Крім загальнодержавних поглядів, Леонід Данилович мав вдале бачення одеських проблем. Говорячи про ситуацію навколо концерну “Бласко”, він нагадав: під час його перебування на посаді прем’єр-міністра він, Кучма, створив комісію, яка перевірила діяльність ЧМП і знайшла докази грубих зловживань з боку його керівництва. Та справу до кінця не довели через те, що розпочалися інтриги у Верховній Раді, котрі продовжуються по нині.

Було що сказати київському гістю стосовно розпропагованої ідеї створення в Одесі вільної економічної зони. По-перше, в ранзі прем’єр-міністра він санкціонував організацію Підготовчого комітету з формування ВЕЗ. По-друге, висловив підтримку ідеї створення мережі “точечних зон”, хоч само слово “зона” йому не до душі. Втім, висловив впевненість в тому, що одесити самі розберуться в цій проблемі.

Обґрунтованою й пророцькою, інтригуючою і далекоглядною була позиція Леоніда Кучми стосовно майбутніх виборів місцевих керівників. Логічною була його думка про те, що Міжрегіональний блок реформ і Союз промисловців та підприємців будуть підтримувати тих кандидатів, що розділяють їх платформу. До речі, на прес-конференції був розповсюджений документ – “Звернення Міжрегіональному блоку реформ до народу України” за підписом Леоніда Кучми і Володимири Гриньова. В ньому громадяни закликалися щоб там не було прийти на демократичні вибори до парламенту 27 березня, що можуть привести до влади нових людей, і сказати Ні ізоляційному й авантюрному політиканству, Ні розвалу економіки й злиденінню народу.

Але найважливішим для місцевих політиків та ЗМІ була думка Леоніда Кучми про вибори губернатора Одещини та мера міста. Наступного дня, у бесіді з ведучим телеканалу “Хаджібей” він закликав одеситів віддати свої

голоси за голову обласної Ради Руслана Боделана та заступника голови Підготовчого комітету з створення ВЕЗ Едуарда Гурвиця. Підкреслимо цей заклик для того, щоб читач звернув увагу на два моменти: 1) реальність пропозиції київського гостя; 2) на початок формування політичних стосунків між майбутнім Президентом і Одеським губернатором та мером міста. Пока одеситам стало ясно одне: Леонід Кучма хоче бачити Руслана Боделана губернатором, а Едуарда Гурвиця мером. І це більше, ніж за три місяці до виборів цих керівників.

Не зайве буде сказати, ще про одну рису політичного характеру Леоніда Кучми: витриманість і своєчасність висловлювання власного рішення. Ось приклад: як відмічено вище, під час свого перебування в Одесі, вже коли виборча кампанія набрала обертів, були відомі кандидати в Президенти, він ухилився від прямої відповіді на питання, чи буде він боротися за президентство¹. Але головну інтригу в Одесі він посіяв: його думка сосовно майбутніх керівників області та міста співпадали з уявлінням жителів Одещини та міста-героя про своїх лідерів. Саме за передбачення про майбутніх губернатора й мера ідеологи, іміджмейкери відповідних виборчих штабів стали вести передвиборчу кампанію за киянина і названих ним одеситів в єдності.

Слід віддати належне у передбаченні кандидатури майбутнього Президента України керівнику Жовтневого району Одеси Едуарду Гурвицю. Чи він сам, чи його наближені вчислили Леоніда Кучму як самого ймовірного претендента і зробили на нього свою “ставку”. Ось як описує дотепність Гурвиця у налагодженні стосунків з майбутнім Президентом редактор газети “Одеські вісті” Віктор Василець у своїй книзі “Жизнь и смерть Бориса Деревянко.” Раздирая нарывы на теле Одессы, Деревянко не скрывает своей неприязни к Кравчуку, за которого сам на президентских выборах агитировал, которому помогал лично сам пером и мыслью. И надо

было видеть его радость, когда узнал, что его соперником в новой гонке будет Л.Д.Кучма:

- У этого не так язык подвешен, а практического опыта больше и ума – палата.

Кучма, как и Кравчук, понимая роль Одессы в жизни страны, начал предвыборное турне именно из нашего города.

Председателя облсовета Р.Боделана как-то на месте не было. Из Киева позвонили руководителю секретариата:

- К вам вылетел кандидат в Президенты Кучма. Пожалуйста, встретьте его!

Ответственный работник облисполкома зашел ко мне и предложил поехать в аэропорт вместе. Не тот уровень? Но ведь Леонид Данилович рядовой депутат. Обязан ли был встречать его представитель Президента в Одесской области? Нет, конечно! Что ему сказал бы Кравчук? Городской председатель? Но ведь избирательный округ – вся область.

Мы не опаздывали. Но на отрезке, ведущем от аэропорта к киевской трассе, нам мигнула светом встречная “Волга”. Стекла в ней не были затемнены – на заднем сидении рядом с Гурвицем сидел Кучма. Председатель Жовтневого райисполкома опередил нас и оказался там единственным достойным “протокольным” встречающим, который обеспечил пребывание кандидата на пост Президента в Одессе от первого до последнего числа.

Я об этом эпизоде рассказываю для того, чтобы одесситы оценили талант Гурвица”¹

Сказане веде до висновку: коли Гурвіц і його наближені дули у всі труби про те, що, мовляв, він, Гурвиц, забезпечив підтримку одеситів Леоніда Кучми в Президенти, маємо не забувати, що те, що заслуга Едуарда

¹ Слово. – 18 березня 1994 р.

¹ Виктор Василец. Жизнь и смерть Бориса Деревянко. Повесть-быль. – Одесса, 2001. – С. 95-96

Йосифовича заключалась не стільки в допомозі Леоніду Даниловичу, скільки активність одесита була йому корисною - увага до киянина була викликана впевненістю майбутнього мера у перемозі Леоніда Кучми на виборах. Тобто, то було ні що інше, як надання боргів, кредитів майбутньому Президенту, за які він буде змушений розплачуватись перед мером уже в ранзі глави держави. В інших обласних центрах, де переміг Л.Д.Кучма, Е.Й.Гурвица не було. Тож головний фактор перемоги – це сам претендент.

В наступному матеріалі читач переконається: вимоги за послуги у Гурвиця були надзвичайними.

Місцева преса детально висвітлювала перебування кандидата в Президенти Леоніда Кучми в регіоні. 2 червня 1994 року він прибув до Одеси. Газета “Одесские известия” писала: «И первое, что удалось сделать бывшему премьеру – это опровергнуть досужие разговоры о его якобы неудовлетворительном состоянии здоровья»².

І дійсно: напружений графік роботи могла витримати тільки людина з відмінним станом здоров'я. Зразу ж після приземління в Одеському аеропорту Леонід Данилович вилетів на вертольоті до райцентра Тарутіно, де відбулася тривала зустріч кандидата з виборцями. В той самий день, після повернення в Одесу, відбулися нові зустрічі: з працівниками правоохоронних органів, телебачення й знову з представниками засобів масової інформації.¹

Журналістам сподобалося до кінця відверта розмова кандидата в Президенти. Зокрема, він висловив припущення, що сьогодні жодний з кандидатів не задоволений складом парламенту, але слід враховувати, що цей склад віддзеркалює розшарування у суспільстві. Але, якщо люди будуть краще жити, буде інший склад парламенту.

Леонід Данилович у статусі кандидата в Президенти вже не питав парламент, яку Україну будувати, як це було в часи його прем'єр-міністра.

² Одесские известия. – 7 червня 1994 р.

¹ Одесские известия. – 7 червня. - 1994

Майбутній Президент переконливо сказав: Україна мусить стати державою з добре розвиненою економікою. Вона повина орієнтуватися на ринки Росії та інших держав СНД, не припиняючи пошуків інвесторів. Структурно економіка повина будуватися приблизно так: 60 відсотків – державний сектор, й 40 – приватний. Приватизувати, а не сдавати в аренду, необхідно передусім середні й малі підприємства і в першу чергу з сфери послуг. Саме так можна створити додаткові робочі місця, на які могли б прийти люди зі збанкрутілих підприємств, які, хочемо ми того чи ні, доведеться закривати або переорієнтувати на випуск нової продукції. Особливу увагу необхідно приділити сільському господарству як основній базі кожної держави.

Леонід Данилович підкреслив: для рішення цих завдань потрібна сильна виконавча влада на чолі з Президентом, який був би здатний брати відповідальність на себе за ті чи інші рішення, не перекладаючи її на чужі плечі. Тільки за отаких умов є сенс президенства.

Претендент звернув увагу засобів масової інформації, що проблема Криму є, скоріше, економічною, ніж політичною проблемою. Її потрібно вирішувати відповідно українським законам, а не грати в жмурки. Не слід забувати, що каталізатором подій на півострові є Чорноморський флот. Вирішити проблему флоту – значить вирішити проблему Криму.

Л.Д.Кучма вважає: економіка серйозно впливає на взаємовідносини регіонів з центром. Тому ці стосунки належало б будувати за земельно-федеративним принципом. Тобто, регіонам необхідно надати повну економічну свободу. Економічну, але ні в якому разі не політичну.

Для підтримки своєї політики Леонід Кучма зі своїми соратниками створює партію центристського типу, а також має команду, здатну працювати в уряді¹.

¹ Одесские известия. – 1994. – 7 червня

Запобігаючи дещо вперед, звертаю увагу читача на вірність своїм програмним положенням кандидата в Президенти Леоніда Кучми. Саме їм він буде слідувати впродовж своєї президентської діяльності.

Боротьба одеситів “за” і “проти” Леоніда Кучми велась впродовж всіх трьох місяців передвиборчої кампанії, тобто з 26 березня до 26 червня 1994 року. Претендентів сім. Центральна виборча комісія по виборам Президента України опублікувала завершений список всіх кандидатів у такій послідовності: Кравчук Л.М., Плющ І.С., Бабіч В.Г, Кучма Л.Д., Лановий В.Т., Мороз О.О., Таланчук П.М. Поки змагання велися за всіх претендентів суттєвих загострень у ЗМІ не спостерігалось. Відчайдушні сутички між прихильниками і противниками Леоніда Кучми відбувалися при підготовці до повторних виборів, точніше, між 26 червня й 10 липня 1994 року, коли на фінішну пряму виборчого марафону вийшли Л.Д.Кучма та Л.М.Кравчук. Наведу декілька прикладів. 4 липня радник Президента України Л.М.Кравчука В.К.Симоненко зустрівся з керівником політичних партій та рухів. Природно, метою такої зустрічі було намагання киянина переконати одеситів підтримати кандидатуру Леоніда Кравчука. У своєму виступі Валентин Симоненко не жалів фарб для змалювання переваги діючого Президента. Але, як свідчить преса, головну частину свого виступу “корінний одесит” присвятив “розкриттю” суперника за президентське крісло Леоніда Кучми.

Посилаючись на те, що він, Симоненко, щоденно працював поруч з Л.Д.Кучмой, а це дає підстави для об’єктивної оцінки, Валентин Костянтинович допустив перекручення, пересмикування й навіть фальсифікацію фактів. Зокрема, приписав Л.Д.Кучмі намагання “зничтожити Україну”, зробити її “колонією Росії”, розв’язати війну між Сходом і Заходом України, між Президентом і Верховною Радою та інше. За підсумками цієї зустрічі в газеті “Одесские известия” з’явилася стаття політолога В. Приматова “И это называется честной борьбой?” В ній автор, зокрема,

змалював ситуацію, що виникла в залі після його питань В.К.Симоненку на захист Л.Д.Кучми: “... представители так называемых демократических партий устроили настоящий шабаш, поднялся страшный шум, в котором можно было различить фразы «Это же кагебист!», «Это же преступник!», «Он хочет насадить концлагеря!», «Ты забыл, чей хлеб ешь?» и т.д... В результате я не смог получить ответы на поставленные вопросы и вынужден был покинуть зал заседаний”¹.

Напередодні повторних виборів газета “Одесский вестник помістила на всю сторінку інтерв’ю комерсанта В.Ф. Локайчука кореспонденту Олені Риковцевій, в якому він “доводив”, що Леонід Кучма не людина слова, мовляв, “Он, Кравчук, и интеллектуально на порядок выше Кучмы”²

Преса свідчить і про те, що були потужні сили, які підтримували Л.Д.Кучму. Зокрема, лідер партії Громадянський конгрес України Віктор Станкевич, Гильдія одеських підприємців, чимало лівих відверто виступали на підтримку Леоніда Даниловича.³

Вище відмічалось, що Леонід Кучма задовго до виборів висловив думку про те, що губернатором області буде обраний Руслан Боделан, а мером Одеси – Едуард Гурвіц. Це передбачення імпонувало широким колам громадян, які були вдячні киянину за співпадання точок зору.

Напередодні виборів газета “Слово” на першій сторінці надає місце виступам довірених осіб цих трьох кандидатів під аншлагом “Одесситы! Сделаем достойный выбор!” А виступи були відповідно зоглавлені: “Леоніда Кучму – в Президенти!”, “Руслана Боделана – в губернатори!”, “Едуарда Гурвиця – в мери!”¹

Довірена особа Леоніда Кучми Михайло Кучук стверджував: “Есть ли сегодня политик, трезво осознающий трагичность положения, знающий, как

¹ Одесские известия. – 1994. – 9 липня

² Одесский вестник. – 1994. – 9 липня.

³ Одесский вестник – 1994 – 9 липня

¹ Слово. – 1994. – 24 червня

его исправит, обладающий волей и решимостью, чтобы это сделать? Да, есть. Это Леонид Кучма”². Далі “розшифровувалися” основні ідеї передвиборчої програми майбутнього президента. А саме: співпраця з країнами СНД, в першу чергу з Росією, негайне відновлення перерваних економічних зв’язків і налагодження нових; “Україна – Росія”: менше стін, більше мостів; Україна може й повина зіграти роль моста між державами СНД і Східної Європи; на першому етапі створити міцний економічний союз між країнами СНД за типом європейського “Загального ринку” з повним зняттям всіх митних та інших обмежуючих перешкод. Саме такому потужньому об’єднанню дружніх держав буде значно легше вийти на повноправну співпрацю з “великою сімкою”; необхідна детально розроблена програма використання інвестицій, яка б переконала західних партнерів в доцільності вкладання коштів в економіку України (Саме така програма була розроблена Міжнародним Банком Реформ, котрий очолює Леонід Кучма); необхідно всіляко допомагати своїм виробникам. Тут процитую: Сегодня у Одессы появился уникальный шанс: в случае победы Л.Кучмы в президентской кампании, Р.Боделана – за пост губернатора и Э. Гурвица – за пост мэра Одессы – возникает связка сильных, хорошо понимающих друг друга и любящих Одессу политических лидеров. Это наша надежда на расцвет благополучия нашего города”³.

Напередодні виборів, 25 червня 1994 року, редактор газети “Вечерняя Одесса” Борис Дервянко про позитивні якості майбутнього Президента писав: “Исторической заслугой Леонида Даниловича Кучмы, если позволителен такой штиль, можно считать то, что он одним из первых с самой высокой государственной трибуны заговорил о пагубности изоляционистской политики, о необходимости налаживать постоянные

² Слово. – 1994. – 24 червня

³ Слово. – 1994. – 24 червня.

экономические связи со всеми республиками бывшего СССР, и прежде всего – с Россией.

Кучма напрочь отбросил всевозможную пропагандистскую шелуху, которая считалась чуть ли не обязательной в публичных выступлениях людей с Олимпа государственной власти. Он заговорил гибким языком прагматика, знающего, что соловья кормить баснями можно, но песен тогда от него ждать не придется. Пообещал вести беспощадную борьбу с мафией...»¹

Підсумки палких полемік, дискусій, а то і просто сварок про те, чий кандидат кращий підвела Виборча комісія по виборам Президента . Вона повідомила такі цифри: В Одеській області проголосували 1 млн 197 тисяч виборців. Голоса розділилися таким чином: за Леоніда Кучму подано 500856 голосів, за Леоніда Кравчука 273722, за Олександра Мороза – трохи більше 167 тисяч; за Володимира Ланового – майже 137 тисяч; за Віктора Бабіча, Івана Плюща, Петра Таланчука, відповідно – 31000, 12000, 9000.

Отже, Леонід Кучма в Одеському регіоні переміг вже в перших виборах. Але за підсумками всеукраїнських даних йому належало помірятись ще раз на виборах цього разу тільки з Леонідом Кравчуком.

Майже здійснилося передбачення Леоніда Даниловича стосовно вибора місцевих керівників. Одеська обласна виборча комісія прийняла рішення про визнання повноважень голови Одеської обласної Ради Руслана Боделана. За нього проголосували 693005 жителів області. На другий тур голосування в мери міста вийшли Едуард Гурвіц та Олексій Костусев.²

Повторні вибори відбулися 10 липня 1994 року. А вже 11 липня повідомили: “За даними, які власні кореспонденти Укрінформ взнали в окружних виборчих комісіях, колишній прем’єр-міністр України Леонід Кучма отримав значну перемогу в таких областях, як Харківська, Сумська,

¹ Вечерняя Одесса. – 1994. – 25 червня

² Вечерняя Одесса. – 1994. – 30 червня.

Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Одеська, Луганська, Кировоградська, Херсонська, Чернігівська, а також в Республіці Крим і в місті Севастополі.

Незабаром на прес-конференції в Центрвиборчкомі повідомили, що за Леоніда Кучму проголосувало 52 відсотки взявших участь у виборах виборців, а за Леоніда Кравчука – 45 відсотків виборців.

Підсумки цієї глави найлаконічніші: одесити, жителі Одещини не помилялися. Їх вибір співпав з більшістю виборців України. Скажемо ще корочше: “Президент наш!” За інтелектуальними, моральними, людськими якостями, як політик і господарник, як прагматик і далекоглядний патріот незалежної України, як людина послідовна, вірна своєму слову і володіюча політичною ситуацією Леонід Данилович відповідав вимогам одеситів. Говорячи його словісною формулою, скажу: “А це головне...”

Леонід Данилович Кучма

Президент України

Президент поспішає до Одеси

Начебто в знак вдячності, а насправді у зв'язку з гострою необхідністю, Леонід Кучма у статусі Президента України вже 3 серпня 1994 року прибув до Одеси.

Серед супроводжуючих – голова національного банку Віктор Ющенко, міністр сільського господарства Юрій Каасик, міністр оборони Віталій Радецький. В аеропорту його зустрічали саме ті керівники області й міста, обрання яких він передбачав – губернатор Руслан Боделан і мер Едуард Гурвіц.

Турбота про хліб насущний, підготовка до зими, про те, як подолати кризу, зупинити падіння виробництва, насести порядок у країні, привели Президента до головної житниці України – Причорномор'я. Саме в цей час область опинилася у біді. Страшна посуха завдала великої шкоди зерновому й кормовому господарству.

Недород турбував людей: чи будуть вони з хлібом?

Леонід Даналович відвідав Колендорівський хлібокомбінат, Комінтерновську птахофабрику, де зустрічався з працівниками, знайомився з виробництвом. Разом з ним були міністри, керівники фінансових служб, яким тут же давалися конкретні доручення. І не тільки, так би мовити, місцевого значення. Тут був потрібний загальнодержавний підхід до вирішення проблем з високою мірою особистої відповідальності за доручену справу. Попередній економічний курс колишнього керівництва України Президент назвав помилковим. З ним погодилося місцеве керівництво.

Предметна розмова відбулася у Будинку культури птахофабрики у селі Першотравневому.

Леонід Кучма не став виступати з доповіддю. Він неначе вийшов на раду з людьми. Так форма спілкування налаштовувала до відвертості, взаємної довіри й повного взаєморозуміння.

Першим вийшов на трибуну голова облради Р.Б.Боделан. Він, зокрема, розповів про те, що працівники агропромислового комплексу знову відчують на собі вплив природи. Урожай поточного року піддався найжорстокішій засусі. Практично дев'ять місяців на території області не було суттєвих опадів. За даними Гідромецентру Чорного та Азовського морів запаси продуктивної вологи на 1 червня місяцями повністю вичерпані. У метровому шарі їх було всього 20-70 мм., а це в 2,5 – 3 рази менше середньо багаторічних показників.

За результатами природно-кліматичних умов, що склалися, незабезпеченості в повній мірі матеріально-технічними ресурсами, фінансовими засобами область передбачає отримати всього тільки 1,2 млн. Тон зерна, що на 1,6 тон менше минулого року. За 1990-1992 роки ввод зрошувальних земель зменшиться в три рази, а в 1993 році склав всього 630 гектарів.

Голова облради розповів Президенту України про гостру проблему з сіменним фондом як зимових так і ярових культур, а також нестачою кормів. Руслан Юоделан доповів Президенту про заходи керівництва області з метою зменшити наслідки важкої кризи в агропромисловому комплексі. Губернатор попросив Президент доручити уряду України розглянути наступні питання:

А) з метою збереження поголов'я худоби знайти можливість виділити зернофуражи, жома, патоки для області, що постраждали від посухи;

Б) розробити спеціальну програму по збереженню та подальшому розвитку промисловості птахівництва, меліорації земель.

Керівник Великомихайлівського району І.М. Варбанец проголосив афоризм: „Погода проти нас. Президент з нами”, чим висловив впевненість у тому, що новий голова держави виконає свою програму. Виступали інші керівники господарських структур.

Леонід Данилович розповів учасникам наради про панування в країні загальної кризи. Дефіцит бюджету скрадає 80 відсотків, п'ять мільярдів

доларів – такий борг України Росії, який ми поки що не повертаємо. Вже в цьому році тільки за рік заборгували 1,2 мільярда доларів. У країні не вистачає коштів для виплати зарплати. Практично 50 відсотків потужності промисловості простаївають. На ладан дихає село там, де у керма господарства стоять необдаровані керівники. Чимало на хвилі демократії їх з'явилося в нових Радах. Іде пограбування держави, народ зледеніє. Зарубіжжя нам не допоможе, поки що поступають тільки пропозиції, а конкретних позик нема. Треба сподіватися на самих себе. І цей перелом наступить. Необхідно відновити всі економічні зв'язки з Росією, з іншими країнами СНД, відкрити шлях іноземному капіталу, захищаючи одночасно інтереси вітчизняного виробника. Вирішення цієї проблеми можливо при повній взаємодії всіх органів влади, які мусять навести порядок в країні.

Леонід Кучма заявив, що він зробить все, щоб в країні з'явилася сильна влада. Президентом в цьому напрямку вже зроблені рішучі кроки, ним підписаний відомий Указ. Але не для всіх він виявився по душі. Провокуються заворушки у Донбасі. Нестабільність в суспільстві вигідна “жирним котам”, в такій ситуації їм легше уникнути відповідальності. Дехто сподівається, що його врятує депутатський мандат. Не вийде!

Гарантом виконавчої влади на місцях Президент бачить губернаторів. Необхідно відновити строгу вертикальну підпорядкованість та звітність.

Сьогодні в центрі навіть немає необхідних даних, щоб глибоко проаналізувати стан економіки. Статистикою, ревізією переймається Верховна Рада, а це не її справа. Президент вважає помилкою припинення Верховною Радою приватизації. У найближчий час буде прийнято низку документів, якими всім в центрі і на місцях належить керуватися. Льготи й кредити, які давав попередній уряд підірвали економіку. Розраховувало наплудити нових господарів, а вийшло, що і тих, хто був такими, зробило споживачами, торгашами, втянуло їх в незаконні угоди.

Редактор газети “Одесские известия” Віктор Василець у статті “Погода проти нас. Президент з нами.”, підсумовуючи роботу Президента в області впевнено писав: при підтримці держави область справитися з зимівням худоби. Будь-якою ціною село повинно вижити. Забезпечити виживаємість першочергове завдання нових влад. Президент бачив у цьому їхній іспит перед народом. Президент повідомив, що 10 серпня уряд субсидує Одещині 280 млрд карбованців на закупівлю фуражу й низку інших сільськогосподарських потреб. В той самий день Леонід Кучма відвідав Миколаївську й Херсонську області ¹.

Так сталося, що в тому, 1994 році коли більшість одеситів підтримали Леоніда Кучму на виборах у Президенти, виповнилось Одесі 200 років. Президент відгукнувся на цю подію. Заздалегідь, за місяць до ювілею, точніше, 3 серпня 1994 року Леонідом Кучмою було підписано “Розпорядження Президента України про святкування 200-річчя заснування міста Одеси”. В ньому містилися важливі для одеситів положення. Враховуючи історичне, культурне і соціально-економічне значення міста Одеси і в зв’язку з 200-річчям з часу його заснування:

- 1) підтримати ініціативу виконавчого комітету Одеської міської Ради народних депутатів з святкуванням 200-річчя з часу заснування міста Одеси, яке виповнюється у вересні 1994 року.
- 2) Кабінету міністрів України:

Вирішити у тижневий термін питання про фінансування витрат виконавчого комітету Одеської обласної Ради народних депутатів, пов’язаних зі святкуванням 200-річчя заснування міста Одеси.

Розглянути в місячний термін питання:

Про підпорядкування історико-архітектурного заповідника “Стара Одеса” виконавчому комітету Одеської міської Ради народних депутатів, передачі в його господарське ведення нерухомих пам’ятників історії та культури,

¹ Одесские известия. – 1994. – 5 серпня.

розташованих на території міста Одеси, проведення господарсько-економічного експерименту по відродженню і реставрації історичного центру міста Одеси й виділення для цього відповідних коштів².

Правда, читачу, “Розпорядження” Президента України стосовно ювілея Одеси змістовне. Тут не тільки фінансова допомога місцевій владі, що само по собі важливо, а ще й задоволення ініціативи керівників міста про передачу у їх підпорядкування долі історико-архітектурного заказника “Стара Одеса”. Про те, чи виявилось місцева влада гідна довіри Президента, буде сказано далі.

Разом з одеситами відверто радів з приводу ювілею міста Леонід Кучма. Про це свідчить його поздоровлення “Млгиканцям міста Одеси”. В ньому говорилося:

“Дорогі одесити! Поздоровляю Вас з прекрасним святом – 200-річчям Одеси.

Відвойоване українськими козаками й руськими солдатами, збудоване за планами й кресленням француза Де-Рібаса, руського графа Воронцова, місто дало світу дещо незвичайне – суспільство одеситів.

Одеса не має аналогів у світі, і перед усім тому, що це унікальне й благословене місто на Землі, де жили й живуть, народжуються й розквітають таланти.

Гордість Одеси – її жителі працьовиті, талановиті, заповзятливі, які володіють природним оптимизмом і гумором. А це так необхідно нам сьогодні, коли Україна, її народ переживають не простий час на шляху до цивілізованого суспільства.

Вірю в славне майбутнє міста. Переконалий, що в найближчий час він зможе повернути собі заслужений титул головної перлини з чорноморського намиста південної Європи.

Бажаю всім одеситам щастя й процвітання.

² Одесские известия. – 1994. – 9 серпня

З святом вас!”¹

Фінансова допомога, президентська увага до одеситів, теплі привітання дозволили керівництву міста зі значним розмахом, помпезністю відмітити 200-річний ювілей міста-героя.

Ще деякий час після ювілея команда мера продовжувала захоплюватися Президентом та його діями. Газета “Слово”, що “ходила” під Едуардом Гурвіцем, систематично друкувала матеріали про новаторський стиль керівництва Президента. Ось назви деяких з них: “Президентская рать Леонида Кучми действует жестко”, де зазначалось, що стрижнем нового курсу став указ Кучми про боротьбу з організованою злочинністю;¹ “Нулевой вариант Президента, но начинать надо с “грязного” листа”, де доводилося, що ми не змогли побудувати справжню незалежність, тому Леоніду Кучмі доведеться розпочинати з нуля розбудовувати незалежну Україну, а “грязный лист” – це, очевидно, стара командно-адміністративна система²; “Страсти по украинской власти”, де йдеться про боротьбу Президента Леоніда Кучми зі спікером Верховної Ради Олександром Морозом за розширення прав глави держави³.

Отже, має підстави для висновку Президент України Леонід Данилович Кучма серед першочергових заходів після обрання його на новий термін головою держави звернув увагу на важкий стан сільського господарства на Одещині й надав допомогу у вирішенні проблем у галузі тваринництва, викликаного страшною посухою. Він розділив радість з одеситами з приводу 200-річчя міста. Для дослідника залишається загадкою, чому Президент не взяв участь в урочистостях особисто? Невже інтуїтивно відчував, що мер Едуард Гурвіц не розкрив своєї суті керівника і людини.

¹ Одесские известия. – 1994. – 2 вересня

¹ Слово. – 1994. – 26 серпня

² Слово. – 1994. – 14 жовтня

³ Слово. – 1994. – 23 грудня

Мер Одеси Гурвіц хоче гроші. Великі гроші.

Не тільки одеситам, але й громадянам всієї України відоме унікально-трагічне явище в житті Південної Пальміри, що входить в історію під назвою одеське протистояння. Чим глибше вивчаєш його, тим переконливіше доходиш висновку: ініціатором його була команда торішнього мера Едуарда Гурвіца. У зв'язку з тим, що Президенту України Леоніду Кучмі врешті-решт довелося втрутитися в життя одеситів, щоб припинити свавілля місцевої влади, необхідно читачеві коротко повідомити про суть самої влади в Одесі. Раніше говорилося про те, що Леонід Кучма ще задовго до виборів мера Одеси передбачав, хто ним стане. Він назвав тоді голову виконкому Жовтневого району міста Едуарда Гурвіца. Майбутній Президент України добре знав передвиборчу ситуацію, але не передбачив досадної примхи людської природи конкретної особи: в інших умовах вона проявляється новими якостями. Особливо це робиться виразливо, коли людині надаються нові важелі влади. Одні, мудрі й виважені, використовують нові можливості для кращого самовираження своєї особистості в добрих, корисних для суспільства справах. Інші неначе скаженіють від нових владових прав, можливостей й розкручують негативні риси свого характеру, своєї суті. І на Сході, в Китаї, і на Заході, у Німеччині, ще в сиву давнину помітили: хочеш глибше узнати людину, зроби її начальником. Завжди мудрі одесити неначе з метою кращого вивчення Едуарда Йосифовича Гурвіца, його колишнього, за радянських часів в основному прораба-будівельника, в незалежній Україні керівником напіввідомого кооперативу “Екополіс”, а потім керівника одного з районів Одеси, обрали мером міста-героя.

Автору цих рядків доводилось вивчати суть природи гурвіцівського правління містом у 1994-1998 роках. Ця природа викладена в книзі “Одеське протистояння”, що знайшла позитивну оцінку серед спеціалістів - вчених-істориків та соціологів, а також пишущих листи одеситів. Після виходу моєї

книги побачила світ книга головного редактора газети Одеської обласної ради “Одеські вісті” Віктора Михайловича Васильця “Жизнь и смерть Бориса Деревянко”. В цій цікавій книзі розповідається про те, що в період правління команди Гурвіца життя одеситів було засмучено низкою антигромадських явищ, а також, що найстрашніше, - вбивствами людей, в тому числі опонента до влади талановитого журналіста, засновника й головного редактора найпопулярнішої в місті газети “Вечерняя Одесса” Бориса Дерев’янка. Ця книга суттєво доповнила результати моїх досліджень, а головне – містить низку цікавих фактів, які мені не були відомі.

У зв’язку з тим, що правління Едуарда Гурвіца Одесою значно прибавило головного болю Президенту України Леоніду Кучмі, вважаю за потрібне навести найхарактерніші факти з діяльності мера міста й риси стиля його керівництва. У зазначеній книзі Віктора Васильця, зокрема, говориться:

“Будучи на посту председателя райсовета, Эдуард Иосифович не считался ни с горисполкомом, ни с облсоветом, ни с администрацией представителя Президента в Одесской области. В Одессе он начал создавать кооперативы, юридическим адресом которых стал двор райисполкома. В мои руки как-то попала папка с копиями решений, подписанных Гурвицем. Ее или забыли работники архива, переезжая в другое здание, или «верные» соратники Эдуарда Иосифовича редакции подкинули. Господи, чего я только не начитался! Давая добро на открытие парикмахерской, предпринимателя обязывали подстригать бесплатно на протяжении двух лет работников райисполкома и самых активных депутатов. Были тут и обязательства снова таки по бесплатному ремонту водосточных труб на здании исполкома, по помывке пенсионеров в бане, по доставке горячих обедов на дом инвалидам, по отлавливанию бродячих собак, показательным захоронениям.”⁷

Віктор Василець торкнувся процесу підняття Едуарда Гурвіца на посаду керівника мільйонного міста. Вражають його спостереження за ходом

й результатами виборів. Наведу ще одну змістовну, хоч і об'ємну цитату з його книги:

“Все зависящее от нас, мы сделали, но победил Гурвиц. А склонил чашу весов в его пользу... Правильно! Самый спальный, самый немногочисленный Жовтневый район, где председателем исполкома был дорогой Эдуард Иосифович. Объявили об этом почему-то аж на седьмой день. Поговаривали, что бюллетени подпечатывали, голоса поднакапливали. Однако никто по-настоящему результатов голосования не проверял. Получилось наоборот – проверил свои возможности не Костусев, а Гурвиц. Тем не менее, на нашем совете решено было от участия в предстоящих выборах городского головы не отказываться, при этом больше внимания уделить наблюдательному процессу.

Ничего не вышло. Верно говорят: против лома нет приема. Повозмущаться фактами фальсификации выборов попытались коммунисты, но все их мероприятия срывали наемные крикуны и костоломы. Заикнулся о суде Костусев, но тут же на его парашюта наехали следователи и главный разгосударствитель собственности по их рекомендации покидает город. Правда, не сразу, а после откровенных угроз неизвестных. Удивительно, но и Гурвиц с целью безопасности пересаживается с “Волги” на пуленепробиваемый джип и увеличивает число личной охраны. Кстати, номерной знак своего автомобиля голова выбрал сам: первое число – дата его рождения, а второе – месяц. Цем бы дитя не тешилось...

Однако в здании на Думской площади устанавливается рамка, реагирующая на металлические предметы. Проход через нее обязателен. Как в аэропорту при посадке в самолет! А в приемной под потолком монтируется телеглаз. Сидя за столом, Гурвиц в любой момент мог перевести глаз на экран работающего телевизора и видеть, кто там у него в приемной топчется.

⁷ Виктор Василец. Жизнь и смерть Бориса Деревянко. Повесть-быль. Одесса-2001. – с.96.

Такие же электронные наблюдатели появились на фасаде здания горсовета – недремный контроль осуществлялся и за дворцовой площадью.

Кого Гурвиц боялся? Думаю, никого и ничего. Система безопасности создавалась скорее всего для того, чтобы подчеркнуть значимость, величие, притягательность своей личности. Если такая охрана, значит за народным избранником кто-то охотится, кому-то он мешает, кто-то не хочет, чтобы творилось его талантом добро для людей.

Смешно вспоминать, но Гурвиц первым делом позаботился на новом посту о воинском звании. Комиссариат Жовтневого района сотворил фиктивный документ о якобы состоявшейся переподготовке Гурвица в одной из ракетных частей и в округе вчерашнему прорабу присвоили звание майора. Часть, номер которой указан в представлении, как и шахта, на которой в свое время якобы работал Хрущев, до сих пор не обнаружена. Зато районный военный комиссар Маковецкий, учинивший преступление, уволившись в запас, получил в награду должность заместителя главы той же Жовтневой райадминистрации.

По закону о местном самоуправлении новый голова приводит в исполком новую команду. И здесь Гурвиц соригинальничал. Не мудрствуя лукаво, он поменял прежних работников аппарата на чиновников из Жотневого райисполкома. Ну и что же, что не те масштабы, не тот уровень ответственности? Зато лично преданы! Зато молниеносно среагируют на любой каприз шефа, по его велению сорвут любой запретный плод с любого дерева.

Заняв новые высокие посты, временщики не знали что делать. Люди перестали обращаться к власти за помощью, толпы повалили в “Вечернюю Одессу”. Пришла женщина. Ее прислали из горисполкома. Дали напутствие: “Напомните редактору, что он депутат. Пусть или сам заплатит 30 млн. за

газ, или найдет для вас спонсоров”. Не просто неспособность понять человека – явная провокация!”⁸

Віктор Михайлович приводить жахливі відомості про боротьбу Едуарда Гурвіца проти опозиційної газети, особисто проти Бориса Дерев’янка. Тут й оптова скупка для спалення “Вечерней Одессы”, тут і присвоєння газеті Жовтневого району “Слово” статусу міської й безкоштовне розповсюдження її серед одеситів.

“В дальнейшем “Слово” станет откровенной “лайкой”. Достанется от него Президенту, правительству, губернатору, правоохранительным органам. Что уж о Деревянке говорить... и это “заслуги” “Слова” перед государством само же государство оценит тем, что приравняет вчерашних очернителей политики суверенной Украины к чиновникам и назначит им пенсии, которые не могут сегодня присниться даже летчикам-истребителям, даже академикам. При этом антигосударственники останутся на своих рабочих местах и начнут петь заздравную уже власти, пришедшей на смену прежней. И ее, эту новую городскую власть, такая беззаветная преданность устроит,” - зауважує Віктор Василець.

Вище наводиться розпорядження Президента Леоніда Кучми до Кабміну розглянути питання про підпорядкування історико-архітектурного заповідника. Як місцева влада віднеслася до рішення Президента на її прохання довірити їй долю центру міста, знаходимо у названій книзі. Тут, зокрема, говориться: “А творилось в городе черт-те что. На Греческой площади новоявленные «архитекторы» убрали, отселив жильцов, исторический памятник и на его месте принялись возводить современное чудище из бетона и стекла. При этом своровать 2 миллиона долларов”⁹.

На захист “Старої Одеси” виступили низка лідерів політичних й громадських організацій, вчені, патріотично налаштовані журналісти.

⁸ Віктор Василець. Жизнь и смерть Бориса Деревянка. Повесть-быль. Одесса-2001. – с.97-98.

⁹ Там же. – с.111.

Особливо гостра боротьба велася проти намірів міської влади відновити пам'ятник імператриці Катерині II та її фаворитам.

“Команді мера вдалось зібрати певну кількість статей і листів серед певного кола одеситів, а також окремих шовіністично налаштованих, переляканих українською незалежністю росіян. Підступний задум, здавалося, здійснювався. Вже було прийнято рішення міськради. Пам'ятник катові українського народу, будь він відновлений, постійно й без кінця провокував би загострення стосунків між українцями та росіянами, перешкоджав би налагодженню братських зв'язків на якісно новій міжнаціональній основі – національної справедливості і рівноправ'я. А мер і його команда тішилися б, поглиблюючи суперечності, зрідка мирили б, щоб знову підливати олії у вогонь – розділяти й володарювати. Більш того, з огляду на те, що команда панцерника “Князь Потемкин-Таврический”, яка повставала, по суті, проти імперії, була здебільшого з моряків української національності, то повалення їм пам'ятника – ще один ніж в серце українцям не тільки в Одесі. Що ж торкається намірів переіменування вулиці Богдана Хмельницького, то мною особисто вони були сприйняті як помста українцям за ті погроми євреїв, що спричинилися під час національно-визвольної війни українського народу проти бузувірства польської шляхти і її прислужників – представників інших народів, в тому числі і євреїв.

Не утримався від виступу проти дій мерії і автор цих рядків. Тоді, під час відпустки редактора газети “Юг” Юлія Мазура, з допомогою працівника цієї газети, відомого поета Бориса Нечерди, була публікована наша з доцентом В.І.Яшніковим стаття “Турвиц не ошибся. Ошиблись украинцы.” В статті, зокрема, говорилося: “По мере нормализации, выравнивания украинско-русских отношений все отчетливее будут видны третьи силы, пытающиеся подогреть, поддерживать и провоцировать противодействие между братьями-славянами. Вектор формирования нового украинско-русского мировоззрения укажет не только их братское будущее, но и имена

их противников. Среди них может оказаться, к сожалению, мэр нашего города. Антиукраинская провокация с памятником свидетельствует о горькой ошибке тех украинцев, жителей Одессы, которые обеспечили на выборах большинство Эдуарду Гурвицу. У них будет возможность исправить свою ошибку на будущих выборах. Однако у Эдуарда Гурвица в случае восстановления памятника императрице не будет такой возможности скорректировать свои действия”¹⁰.

Підкуп засобів масової інформації став для міськради нормою, у тому числі кийську сумнозвісну газету “Політика”, які створювали культ особистості Гурвіца.¹¹

Мер та його команда захоплювалися загальноміськими святами, фестивалями, юморинами, перейменуванням вулиць, спорудженням потворних пам’ятників. Мер своїм розпорядженням день Одеси зробив вихідним. Біля порогу міськради були організовані дискотеки.

Особливі пристрасті вони проявляли до зарубіжжя. Почастішали поїздки міськвиконкомівських чиновників за кордон й відповідні прийоми делегацій з ближнього й далекого зарубіжжя. На все це були потрібні гроші, а їх в казні незабаром не стало.¹²

Знайти гроші для продовження свого розкішного образу керування й життя команда мера винайшла спочатку найпростіший шлях: взяти кошти з обласного бюджету зверху норми, що виділяється місту. Атака з цього приводу на голову облради Руслана Боделана захлиснулась. Відповідь була більш ніж зрозумілою: “Облрада діє згідно закону”.

Звичайно, така відповідь не могла ліквідувати грошову проблему мерії. Було вирішено задіяти свій стратегічний резерв – Президента України. Не було терпіння дотримуватись прийнятого регламенту міської ради. Гроші

¹⁰ Григорій Гончарук. Одеське протистояння. – Одеса: Астропринт, 1999. – с.26-27.

¹¹ Виктор Василец. Жизнь и смерть Бориса Деревянко. Повесть-быль. Одесса-2001. – с.108.

¹² там же. – с.106.

потрібні сьогодні. Скликають позачергову сесію ради й приймають звернення до Президента. Приведу цей документ повністю.

“ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ

пану КУЧМІ Л.Д.

Вельмишановний пане Президенте!

Позачергова сесія Одеської міської Ради вимушена шукати у Вас порятунку та захисту від свавілля, вчиненого черговий раз Одеською обласною Радою.

Нехтуючи чинним законодавством, спочатку голова облради припинив дію рішення сесії міської Ради про зарахування надходжень від прибуткового податку з громадян до міського бюджету. Далі, всупереч висновку комісії по законності обласної Ради, сесія обласної Ради, зневажаючи Закон про Ради, витримала минулорічну лінію і “ощасливила” мільйонне місто аж одним відсотком прибуткового податку. Жодне місто в Україні не зазнавало такого глуму, як Одеса. Його наслідок – близько 900 мільярдів боргу, від якого насамперед страждають люди.

Перевищуючи свої повноваження і втручаючись до управління містом, облрада сьогодні фактично паралізувала формування міського бюджету. На нашому рахунку немає ні шеляга, припинено виплату заробітньої платні працівникам бюджетних організацій, під загрозою харчування хворих в лікарнях, тощо. Безсоромно спекулюючи на тому, що міська Рада багато витрачає позабюджетних коштів на соціальний захист зубожілого населення, керівництво області взяло курс на пограбування міста.

Пане Президенте! Наші суперечності – не через гроші, річ про те, бути чи не бути в оновленій Україні місцевому самоврядуванню. Як Вам відомо, від диктату “обласного рівня”, який за інерцією сам себе наділяє повноваженнями обкомів партії, страждає не лише Одеса. Неузгодженість між облрадами і містами – обласними центрами є найслабкішою ланкою

виконавчої вертикалі. Тому наш конфлікт повинен вирішуватись на державному рівні.

Депутати Одеської міськради підтримують пропозиції, що були виказані Вам на зустрічі з головами міськрад, про виведення міст-мільонників з-під влади областей і підпорядкування їх безпосередньо Уряду та Президенту України. Ми б не хотіли для досягнення цієї мети вдаватися до проведення загальноміського референдуму, дбаючи насамперед про громадську злагоду і спокій в суспільстві.

Пане Президенте! Одеса сьогодні перебуває у смузі великої скрути. Це не скарга, а печальний факт. Одеса не хоче жебрати на свої потреби будь з чийх рук, бо спроможна заробити кошти сама собі. Одеса сподівається на Ваше розуміння та підтримку.

Прийнято на III позачерговій сесії Одеської міської Ради народних депутатів 12 січня 1995 року.¹³

Зверніть увагу, читачу, на багатовекторність цього документу. З одного боку, влада, яка керувала містом тільки півроку й розкішно жила, просить у Президента порятунку та захисту від свавілля обласної Ради. В основу своїх звинувачень кладе не Закон про бюджет, а власне рішення комісії по законності обласної Ради, тобто статус рішень міських структур становиться вище документів обласної Ради. При цьому вона обзивається образливими епітетами.

Оголосивши війну обласній Раді з причини відсутності грошей у власній казні, про що недвозначно в перших двох абзацах звернення до Президента, міська Рада спробувала покращити свою міну при поганій грі турботою про самоврядування в усій Україні. “Наші суперечливості – не через гроші...” Ось так. Начебто забули, що перед цим мовили.

Більше того, щоб безконтрольно витратити кошти міської казни міськрада ставить питання про вихід міста з-під влади області й безпосереднє

¹³ Слово, 20 січня 1995.

підпорядження Уряду й Президенту. Ці вимоги настільки категоричні, що підкріплені погрозою загальноміським референдумом.

Читаєш це Звернення й дивуєшся юридичній безграмотності його авторів. Невже депутатам невідомо, що не Президент приймає рішення про вихід міст-мільйонників з підпорядкування області, а на це потрібен закон, що під силу тільки верховній Раді?

Цей документ засвідчив: агресивність міської влади у боротьбі за додаткові надходження до казни міста з обласного бюджету не знатиме меж. Цією атакою на Президента команда Гурвіца не заспокоїться. Така її природа. Про що буде сказано далі.

Ситуація для Руслана Боделана ускладнилася тим, що уваги до Гурвіца від Боделана вимагала адміністрація Президента в особі голови її Дмитра Табачника.¹⁴

Леонід Кучма доручив Кабміну вивчити стосунки між обласною й міською владами в Одесі. Кабінет міністрів не міг задовольнити вимоги команди Гурвіца збільшити міський бюджет за рахунок обласного. Відповідь була лаконічною: обласна Рада діє в правовому полі.

Отримавши осечку від атаки на Київ, міська влада не відмовилась від боротьби з обласною владою. Більш того, в засобах масової інформації ідея про вихід міста з підпорядкування області знайшла новий повштовх. А газета міськради “Одесский вестник” пішла значно далі у розбурхуванні вільнолюбивих почуттів одеситів. В день, коли проходила VI (позачергова) сесія Одеської міської Ради, третім питанням порядку денного якої було питання про статус Одеси, газета устами начебто читача висловила таку пропозицію “... А Одессу хорошо бы подчинить не только Киеву – ООН! Здесь живут евреи, родственники которых есть во всех странах. Они бы нам помогли. Вот бы мы зажили!”¹⁵

¹⁴ Виктор Василец. Жизнь и смерть Бориса Деревянко. Повесть-быль. Одесса-2001. – с.107.

¹⁵ Одесский вестник, 8 червня, 1995.

Міська влада й не збиралася абсолютизувати джерело надходжень в казну – обласний бюджет. Серед інших таких джерел винайшли прибутки від приватизації комунальної власності, 50-відсоткова позика у 150 мільйонів під комунальну власність. У зв'язку з тим, що ця сфера діяльності більш-менш висвітлена в названих вище книгах, тут обмежилось тільки деякими висновками.

Ідеологія команди Гурвіца – породження періоду “прихватизації”. Справа в тому, що Едуард Гурвіц як керівник Жовтневого району формувався в умовах руйнування соціалістичних стосунків і необмеженого розтягування народного майна. Швидке збагачення за рахунок не зароблених, а награбованих засобів виробництва, цінностей автоматично породжує психологію та ідеологію насильства, антагонізмів, помсти, крові. Одесити нескоро дізнаються (і чи дізнаються взагалі?) істинну картину і розміри пограбування свого улюбленого міста. Поки що дослідник має в своєму розпорядженні висновки авторитетної київської комісії (червень 1998 року: Про результати перевірки дотримання фінансово-бюджетної дисципліни). Жадоба до грошей у мерівських чиновників вражає. Але краще з цим документом ознайомиться сам читач (Доповідна записка додається).

Ідеологія руйнування і грабування в умовах підготовки до виборів, точніше, в умовах боротьби за збереження влади, а значить і цінностей, не могла не супроводжуватись кров'ю, рознузданою пропагандою наклепів, образ, інсинуацій, перекручень, фальсифікацій тощо. Тобто дика передвиборча ідеологія мала матеріальну основу – “прихватизоване”, пограбоване майно, цінності одеситів. Стояли на смерть за перетворення народного у своє.

Для власного збагачення вони спробували використати владу Президента, прикриваючись високими намірами удосконалення самоврядування, під яким вони розуміли необмежену владу мерії для наповнення своїх гаманців.

Отже, в перші роки правління Едуарда Гурвіца та його команди в місті склалася напружена соціально-психологічна ситуація. Засоби масової інформації безмежно компроментували обласну владу з метою послабити її вплив на місто, точніше, вийти з-під контролю вищестоящої структури. Це мерії було потрібно для того, щоб розв'язати собі руки, позбавити всякого контролю у своїй господарчій та “прихватуваційній” політиці. Основною мішенню атак команди міського голови став голова облдержадміністрації Руслан Боделан, який і за своїм статусом, і за особистими якостями міг чинити опір свавілля, а в критичний момент організувати населення міста на достойну відсіч временщикам. Останні роздуми: позбавити Боделана посади може тільки Президент України. Він-то і став у планах Гурвіца і його команди стратегічною фігурою, здатною допомогти їм й здійснені задуманого – зробити Одесу вроді вільного для більшого пограбування містом, тобто зробити Одесу не захищеною від свавілля.

Едуард Гувіц, мер Одеси у 1994 – 1998 роках

Одесити просять Президента захистити їх від свавілля місцевої влади.

Бюджетна війна, що оголосила команда Гурвіца обласній владі, скоріш являлася легендою прикриття справжніх цілей ніж пошуки додаткових джерел надходжень до міської казни. Ця війна мусила демонструвати всеперемагаючу силу нового мера, його безстрашність, вседозволеність і відсутність опасіння за можливу розплату. Війна з вищою владою була спровокована, очевидно, як не дивно, не стільки з матеріальною метою, скільки з честолюбною ідеологією, яка в свою чергу дасть значно більше матеріальне задоволення, ніж відрахування з обласного бюджету. Влада над мисленням й психікою одеситів була чи не головною у формуванні командою Гурвіца протистояння в місті. Безроздільна, абсолютна влада над одеситами, над Південною Пальмірою стала мрією і метою временщиків. У результаті боротьби за необмежену владу в 1994-1998 роках Одесу накрила хвиля містечкової, незрілої дрібнобуржуазної ідеології, наповненої психозом, авантюризмом, провокаціями, під аккомпанемент яких здійснювалася “прихвати́зація” державно-комунального майна, пограбування державних фінансів. Деякі господарські ініціативи на фоні зростаючої тіньової економіки, безмежної злочинності служили показухою, імітацією активної діяльності, покликаної відвернути увагу громадян від беззаконня міської влади, передусім, її активного ядра.

Природу незрілої дрібнобуржуазної ідеології і психології ще належить розкрити ідеологам, політикам, психологам. Поки що ясно одне: мета її провідників: дармова нажива в умовах розвалу соціалізму і невпевненого формування ринкових відносин у суспільстві. Ідеологічними постулатами, які камуфлюють справжні цілі, виступають економічне лженоваторство, лжереформи, лжедемократія.

Методологія цієї ідеології передбачає формування постійної психологічної напруги у суспільстві шляхом безкінечного провокування конфліктів як з владними структурами, що заважають досягненню цілей, так і з тими верствами населення, які осмілюються протистояти свавіллю “реформаторів”.

Складовою названої ідеології є пропаганда талановитості, винятковості її носіїв. Пропаганда перемоги, природнього “надусе”, своєрідного богопокликання – домінуючий метод обробки громадської думки. Це концентровано було висловлено у головному гаслі мерії на вулиці Дерібасівській: “Одесситы – всем пример: лучший город, лучший мэр”. Засоби масової інформації видавали рядові, абиякі, звичайні, пересічні буденні дії чи риси життя працівників міської влади як рідкісні, неповторні, талановиті.

Усвідомлюючи можливу розплату за беззаконня, временщики робили далекоглядні кроки для увінчення своєї влади. З цією метою у молоді, дітей формувалася культ особистості мера шляхом видання підручника “Ми - одесити” і “Одеського щоденника”.

Саме про цю мету названих видань мерівська сторона висловилася на Кіровоградському обласному суді, де йшлося про порушення Законів України з боку команди мера. “Молодежь должна иметь своего кумира” – такою була мета молодіжної політики мера.

А цілковито віддана Гурвіцу сумнозвісна київська газета “Політика” вигукнула: “Жаль, что мэр Гурвиц не хочет быть Президентом”.¹⁶

Слід віддавати належне «реформаторам»: за чотири роки психологічних атак, штурму сердець одеситів вони сформували у населення стійку ілюзію новаторства, демократизму і здатності до нових успіхів. Неабиякий авторитет мав Едуард Гурвіц і його команда серед учасників війни, «корінних одеситів» та молоді. Серед населення велася цілеспрямована,

диференційована агітаційно-пропагандистська робота на конкретний результат. За оперативністю і миттєвими бажаними наслідками обробка громадської думки мала наступальний, атакуючий характер. Протидія їй з боку антигурвіцівських структур не була адекватною. Вона значно поступалася швидкості і натиску на суспільну психіку гурвіцістів.

Формування громадського психозу позбавляло одеситів правильно орієнтуватися в політичній ситуації, давати реальні оцінки подіям, явищам. Заплутаність, нервовість інформації мала мету зневірити людину у власних здібностях робити правильні висновки, а повністю вірити меру і його поплічникам. Населення ставало довірливим, слухняним, керованим.

Отже, одеситам у зазначений судилося випробувати навалу містечкової, незрілої дрібнобуржуазної ідеології, далекої від українського менталітету, патріотизму, державницьких світоглядних засад. Роз'їдаюча, розгліваюча стихія загрожувала місту ізольованістю від регіону, України і сприяла перетворенню Одеси в місто панування ненажерливих, корисливих діляг, діловарів. Південний культурний центр України опинився у серйозній небезпеці.

У кожній команді лідеру належить лєвова доля як в досягненні успіхів, так і в отриманих поразках. Особисті риси Едуарда Гурвіца частково вже знайшли висвітлення в публікаціях.

Не останнім кольором при змалюванні морально-психологічного портрета Едуарда Гурвіца як одеського міського голови будуть думки колишнього одесита, а зараз президента найпотужнішої в США компанії “Реди” Сема Кісліна. В зарубіжній газеті “Новое русское слово” він, зокрема, стверджував, що Гурвіц перетворив вулицю Дерібасівську в потьмкінське село, занедбав місто, його бояться журналісти, в місті є рекет. “Едуарду Гурвицу недостает масштабной любви к этому городу – он приехал в Одессу из маленького поселения и теперь хочет превратить ее в поселок городского

¹⁶ Слово, 3 квітня 1998 року.

типа,¹⁷ – запевняє Кіслін. Підозрювати американця у нещирості нема підстав, оскільки він мав намір зберегти панування у місті людей саме з числа однодумців мера, який, на думку закордонного земляка, може програти наступну виборчу кампанію.

Дослідник майже не знайшов матеріалів про те, що наближені мера, взагалі члени команди утримували його від необережних кроків, поспішних ініціатив, непродуманих заходів. Складається враження, що команда не збиралася нести відповідальності за дії мера чи мерії. Це доказ незрілості, безвідповідальності самої команди і показник поверхового підходу самого Едуарда Гурвіца до формування команди. Члени команди більше турбувалися власними проблемами, щоб не сказати задоволенням корисних нахилів. Складається враження про усвідомлення членами команди свого статусу, як тимчасового. Вони не збиралися розділяти долю мера на випадок невдачі на виборах. Власні інтереси були вище відданості шефу.

Якби Едуард Гурвіц був уважнішим, прискіпливішим в оцінках дій своїх підлеглих, він неодмінно передбачив би чи галасливу зраду, чи мовчазний відхід, чи зникнення без сліду своїх прибічників. Всі ті, хто ненажерливо грабував місто, його казну, - потенційні зрадники. Вони не збиралися дово керувати містом. Для них було ясно: мер тимчасовий – значить можливості грабувати теж тимчасові, дружба тимчасова. Значить, зрада неминуча. Щоб вижити при новій владі, вони Господа Бога продадуть. Жити будуть в Одесі, чи ще десь не гірше, ніж при Гурвіці. Більш того, можна припустити, дехто з них зацікавлений у тому, щоб колишній мер зник назавжди, а разом з ним пішли у небуття спільні справи. Вони ладні звалити на зниклого всі свої гріхи.

В якійсь мірі Валерій Барановський змалював цю ситуацію так: “Если замголовы И.Свобода и руководитель юридической службы горисполкома С.Варламов пропали без вести, то другие – налоговики, приватизаторы,

¹⁷ Новое русское слово, 15 серпня 1997 рока.

держатели фондів, банкири, заранеє припасили візи, попросту «намыливались» за границю, чтобы отсидеться до лучших времен или если не повезет, начать праведную жизнь на новом месте. Эмиграция, даже нелегальная, ежели помнить об украденном и, надо думать, давно переведенном за бугор, в сравнении с неизбежной отечественной камерой – земной рай”.

Таким людям Едуард Гурвіц був потрібен при владі. Без влади він зайвий, як потеційний вимагач плати за послуги, а ще гірше – можливий свідок на судових процесах. Гіркота розчарувань в таких людях мером формувалася ним самим, ще коли він призначав їх на відповідальні посади. Кадрова політика взагалі складна, в ній закладена потенційна зрада. Вдвічі небезпечніша – непродумана, необмежена кадрова політика.

Едуард Гурвіц і його команда, маючи вищезазначені ідеології, психологію, особисті риси й відверту мету – гроші, породили в місті небачене протистояння. Воно спостерігалось в трудових колективах, в громадських та політичних угрупованнях, в сім'ях, громадському транспорті, в цілому в суспільстві міста.

Як вже відмічалось, людина і посадова особа, що була в якійсь мірі протидіяти зловживанням команди мера, був губернатор Руслан Боделан. Це розумів і Едуард Гурвіц. Саме проти першого була розгорнута безприцидентна в історії міста психологічна війна. Все в його минулому й в житті, в його діяльності й сім'ї, навіть фізичний стан і зовнішність стали об'єктом безкінечного, морально необмеженого наклепу, непристойних нападків засобів масової інформації, що належали чи були віддані Гурвіцу.

Проти свавілля команди Гурвіца стали підніматися насамперед журналісти. Вікор Василець в своїй книзі пише: “По примеру Б.Ф.Деревянко критические статьи начнут писать и ведущие журналисты “Вечерки”. Сергей Лебедь ударится в политику, а Виталий Чечик – в расследование

хозяйственных и финансовых афер, творимых командой Гурвица под видом проведения новых реформ.

Обоим им независимые журналистские расследования обойдутся очень дорого. Чечика до смерти избьют, а Лебедева пуля киллера ранит в ногу.

Как бы оценивая ситуацию, Деревянко в дневнике запишет: “А Гурвиц, кстати говоря, выступая по ТВ и всячески оппонируя “Вечерней Одессе” (но не называя ее), договорился уже до того, что пригрозил начать отстрел. Очень многообещающая угроза!”¹⁸ А 11 серпня 1997 року чотирма вистрілами кілера в серце був убитий і сам Борис Деревянко, що, крім різних матеріалів проти міської влади, висловив свої наміри висунути свою кандидатуру на посаду Одеського міського голови на майбутніх виборах. Авторитет його і його газети “Вечерняя Одесса” був неперевершений серед одеситів.

Президент України Леонід Кучма був засмучений цим вбивством. Він висловив глибоке співчуття сім’ї загиблого і звернув увагу правоохоронних органів на необхідність найшвидшого і повного розслідування вбивства відомого одеського журналіста. В той самий день до розслідування приступила спеціальна оперативна слідча група, створена за дорученням глави держави.¹⁹ Забігаючи дещо вперед, зазначу, що вбивцю Бориса Дерев’янка було затримано й засуджено до вищої міри покарання, але посередники замовника зникли, а замовника поки що не визначено.

У цій нечуваній і небаченій примарній економічно-фінансовій, соціальній, ідеологічній й психологічній ситуації сформованого в 1994-1998 роках протистояння справжні патріоти міста, долаючи страх за можливі наслідки, стали звертатися до Президента України прикласти зусиль для повернення одеситів до нормального життя. Вже 20 жовтня 1995 року група

¹⁸ Виктор Ваислец. Жизнь и смерть Бориса Деревянко. – с.109-110.

¹⁹ Там же. – с.118.

відомих в Одесі політичних діячів звернулась за дорученням своїх політичних і громадських організацій національно-демократичного спрямування (всього 13 угруповань) до Леоніда Даниловича з великим документом під такою назвою “Президенту України Леоніду Кучімі. Звернення. Команда Гурвіца намагається перетворити одеситів у боржників.” У зверненні названа низка ініціатив команди мера, що мають за мету відверте пограбування населення. Зокрема, йдеться про розпорядження одеського місквиконкому від 25 вересня 1995 року, згідно якому тисячі одеситів-власників приватизованих квартир з 20 жовтня перетворюються в потенційних “боржників” виконкомівської команди Едуарда Гурвіца. До того суми, що вимагають з громадян не малі – до півтисячі доларів. Не важко підрахувати, що багатьом одеситам потрібно рік-півтора працювати, щоб розрахуватися з хитромудрими виконкомівськими чиновниками.

А головне – за що примушують жителів обласного центру витратитися? Як не важко повірити, за видачу придуманої командою Гурвіца свіжої “довідки” місквиконкому – про бажання придбати у власника приватизовану квартиру, якщо він знайде за потрібне продати свою нерухомість... більше того у документі місквиконкому вимагалось від одеситів, які мають намір продати власну квартиру, подати до служби узгоджень нерухомого господарства інформацію про це з зазначенням (описаним) майна та умов передбаченої угоди, а також надати можливість представникам служби ознайомитися з об’єктом на місці. А далі впродовж п’яти днів “служба узгоджень” приймає рішення

- 1) при придбанні вказанного майна в комунальну власність на умовах названих продавцем;
- 2) про відмову місквиконкому від здійснення переважного права на покупку житла.

І за довідку про це громадяни ще зобов’язувалися заплатити від 25 до 500 доларів США залежно від розмірів квартири.

Автори “Звернення” підкреслювали:

“... - це не перший випадок безприкладного нахабства й правового негілізму керівника міськвиконкому, таким чином реаніміруючим “право першої ночі”, характерне для середньовіччя. В пошуках коштів для безкінечних закордонних поїздок і “покращення настрою” правлячої містом компанії розроблена система пограбування громадян, для багатьох з яких приватизована квартира є їхнім єдиним багатством”.²⁰

Далі керівники й представники політичних і громадських організацій звертають увагу на свавільну продажу грецькій фірми на злом “круглого дома” на Грецькій площі, що мав статус архітектурного пам’ятника та інші антигромадські дії команди Гурвіца, в тому числі на витрати коштів, пов’язаних з регулярними поїздками міських чиновників за кордон, в закордонні відпустки в країни Західної Європи й США.

“Де край нахабства, де межа безконтрольності, пане Президенте?.. Про яку правову державу може йти мова, коли мер міста Одеси Гурвіц сам організує такі яркі зразки антиприватизаційної політики та являється першим порушником законів і прав людини й громадянина? Вже стало цілковито очевидним, що команда Гурвіца не збирається узгоджувати свою діяльність з інтересами держави”.²¹

Автори завершили своє “Звернення такими словами: “Ми звертаємося до Вас, Леоніде Даниловичу, як главі виконавчої гілки влади Української держави з закликом покласти кінець цинічним, антинародним діям керівництва Одеського міськвиконкому. Цього вимагають інтереси одеситів і всієї України.”²²

Автор цих рядків продовжує вивчення листів про дійства одеської мерії до Президента. Копія листа канадського посла в Україні до одеського мера була направлена в Адміністрацію Президента. В ньому йшлося про

²⁰ Одеські вісті, 20 жовтня 1995 року.

²¹ Там же.

порушення домовленостей з Канадською фірмою стосовно забудови “п’ятачка”, що виник в результаті зносу архітектурного пам’ятника “круглого будинку”.²³

Потік листів з Одеси до Президента Леоніда Кучми посилювався. По зміст кожного не розповісти. Завершимо цю тему зверненням до Президента України Л.Д.Кучми та Голови Верховної Ради України О.О.Мороза керівництва та членів Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Одеській обласній державній адміністрації. Його підписали 15 осіб. Серед них – голова Координаційного комітету Р.Б.Боделан, заступник голови С.Р.Гриневецький, члени – В.С.Іванов, прокурор Одеської області, Л.Д.Борисенко, начальник управління УСБ України в Одеській області, І.Г.Григоренко, начальник УМВС України в одеській області.

В цьому документі містяться серйозні звинувачення в численних гріхах нашого персонажа. Зокрема, стверджується, що простежуються намагання міського голови Е.Й.Гурвіца підпорядкувати собі діяльність не тільки регіональних правоохоронних органів, а й центральних. У поточній передвиборчій кампанії повторюється ситуація, яка мала місце в 1994 році, коли нинішній голова “залучив до участі у виборчій кампанії тіньові кримінальні та комерційні структури і окремих кримінальних авторитетів”.

У “Зверненні” мав місце і такий сюжет: у березні поточного року з використанням вогнепальної зброї поранено громадянина Б.В.Анікейчика, члена одного з злочинних угруповань м.Одеси, який у 1994 році був свідком неодноразових зустрічей і бесід Е.Й.Гурвіца зі злочинними авторитетами та деякими підприємцями при передачі останніми Е.Й.Гурвіцу значних сум коштів, і повинен був давати з цього приводу свідчення органам слідства. “Після поранення в лікарні Анікейчик Б.В. дав слідству офіційні свідчення (з

²² Там же.

²³ Виктор Ваислец. Жизнь и смерть Бориса Деревянко. – с.111.

записом на відеокасету) про зв'язок Гурвіца зі злочинним середовищем. Крім того, повідомив, що напередодні замаху йому декілька разів дзвонили по телефону і погрожували вбивством, якщо він дасть свідчення проти Гурвіца Е.Й. 18 березня 1998 року Анікейчик Б.В. після отриманих поранень помер в лікарні.”²⁴

У “Зверненні” викладалися також інші жахливі антигурвіцівські сюжети. Автори документа зверталися до перших осіб держави вжити заходів щодо звільнення міського голови Гурвіца Е.Й. з займаної посади та вирішити питання про притягнення його до відповідальності згідно з чинним законодавством України.

Отже, наведені документи підштовхують до висновку: за короткий термін свого перебування команда Гурвіца, грабуючи одеситів, створила умови для розгулу кримінальних елементів, розправ з негодними людьми, формувала психологію безвихідності, приреченості одеситів терпіти свавілля влади. Кращі патріоти, жителі з високим почуттям відповідальності, мирні люди, долаючи страх, знайшли в собі сили попри залякування розправою звернутися до центральної влади, перед усім до Президента Леоніда Кучми з проханням захистити їх від антизаконних, протиправних дій влади.

²⁴ Одеські вісті, 25 березня 1998 року.

Президент вивчає причини одеського протистояння.

Потоки листів, звернень до Президента України Леоніда Кучми з вимогами втрутитися в дії місцевої влади, щоб покласти кінець нагнітання психозу серед громадян міста, неслись до Києва з обох протидіючих сторін.

Природно, кожний, хто звертався до голови держави, розраховував на позитивні рішення.

Про те, як відносилися до підготовки матеріалів для Президента розповідає спочатку прихильник, потім нищівний, щоб не сказати вульгарний, критик Леоніда Даниловича, колишній редактор вищезгаданої газети “Слово”, “сірий кардинал” в команді Едуарда Гурвіца, хитромудрий Леонід Капелюшний. Не випадково його матеріали друкувала наприкінці 2000 - першій половині 2001 року київська антипрезидентська газета “Свобода”, спадкоємниця сумнозвісної газети “Політика”, що до запаморочення любила Гурвіца.

Послухаємо цю непросту людину: “...Я действительно надеялся тогда... что Президент благоволит к Эдуарду Иосифовичу, как и прежде, что он только демонстрирует полный нейтралитет в борьбе Гурвица и Боделана. Нужно, наивно и опрометчиво полагал я, просто развязать Леониду Даниловичу руки, подготовить ему убедительный пакет документов, чтобы было ясно, что наше дело правое”¹. Але наївність Капелюшного проявилась не в тому, що він, як і вся команда Гурвіца сподівався й далі зловживати добрими до них стосунками з боку Президента, а в тому, що, по-перше, він, Капелюшний, не очікував, що Леонід Данилович рано чи пізно глибоко вивчить суть гурвіцивізму; а, по-друге, “сірий кардинал” недооцінював своїх противників – команду Боделана, яка серйозно відносилася до підготовки документів, щоб допомогти Президенту швидше вникнути в суть одеського протистояння.

Ні, не помилявся Леонід Капелюшний: Президент дійсно відносився до Одеси, до її мера з особливою повагою. Про це свідчить сам Гурвіц: “Действительно, Леонід Кучма ко мне благоволил...” – запевняє він кореспондентів.²⁵ Про це свідчить той самий Капелюшний, який неначе забув про те, що десять днів назад друкував зовсім інше: “Должен сказать, что Эдуард Иосифович... пользуясь благосклонностью Президента, обращался прямо к нему – позволь, мол, государь, учинить благое дело для твоих верноподданных. Президент его всякий раз выслушивал, поил чаем и самолично звонил кому нужно, говоря, что инициативы нужно поддерживать”². Інша річ, що Гурвіц не спромагався рухати справи на своєму відрізку шляху, не використовуючи в повній мірі підтримку Леоніда Даниловича. Як свідчать публікації Капелюшного, він до цього часу не зрозумів причину того, чому саме Президент не підтримав пропозицію Гурвица: “Если Украине действительно нужен Одесский терминал, пусть правительство поручит построить этот объект исполкому Одесского городского совета. Исполком берется выполнить эту работу качественно и в срок, не прося бюджетных денег. В ответ – молчание”²⁶.

Пояснює Капелюшний це “молчание” тим, що він, Президент, начебто таємно підтримував Руслана Боделана, який не був прихильником форсування будівництва нафтотерміналу під Одесою. Дослідник змушений ще раз дорікнути “сірому” в його наївності. По-перше, в тому, що ні він, ні Гурвіц не зрозуміли сенсу мовчання Президента. Як на мій погляд, Леонід Данилович був “приголомшений” втручанням одеського мера в його, президентські справи. Будівництво терміналу – справа всеукраїнська і йому, Президенту, з Києва краще бачаться можливості та інтереси країни, краще

¹ Свобода. – 2001. – 30 січня-6 лютого

²⁵ Свобода, 16-26 жовтня 2001 року.

² Свобода. – 2001. – 16 січня

²⁶ Свобода. – 2001. – 23 січня

знати розкладку зовнішніх та внутрішніх факторів, впливаючих на будівництво терміналу.

По-друге, Леонід Данилович, очевидно, був огорошений нахабством та авантюризмом одеського мера, який, маючи підтримку Президента й уряду України, не може добудувати каналізаційно-компресорну станцію (КНС-10А) й визволити жителів Лузановки від загрозливих для здоров'я, життя газів, вже не кажучи про страйки трудових колективів – бюджетників з причин заборгованості з виплатою зарплати, про розвал громадського електорату тощо, а береться за будівництво терміналу вартістю в сотні мільйонів гривен.

По-третє, в низці публікацій минулих років чомусь ставили відношення до будівництва терміналу Президента й губернатора не в логічний ряд. Як на мене, не Президент підтримував позицію губернатора, а навпаки – політично досвідчений Руслан Боделан діяв саме в полі думок Леоніда Даниловича, якому, краще ніж кому, були відомі реальні терміни завершення терміналу. Незабаром читачі в цьому переконаються.

Не прав “сірий”, коли стверджує, що похолодання у стосунках між Президентом і Гурвіцем наступили у 1996 році.²⁷ Проти цих висновків свідчать, по-перше, комісії, що призначались Президентом для вивчення суті одеського протистояння всі роки мерування Гурвіца і які правдиво доповідали главі держави ситуацію в Одесі, а по-друге, ніяких заходів стосовно утиснення прав Едуарда Йосифовича в останні роки його правління дослідником не виявлено. Навіть і той самий Капелюшний навести не може будь-якого факту упередженого відношення Президента до Гурвіца.

Читаєш матеріали Леоніда Капелюшного і все більше переконуєшся: головним завданням чисельних поїздок Гурвіца до Президента було схилити голову держави зняти Боделана з посади керівника області. Спочатку команда мера розпалювала ворожнечу з губернатором, а потім добивалася його усунення від влади. “...Но все же по трезвому размышлению Едуард

Иосифович согласился с очевидным – нужно рассказать Кучме о ситуации, которая складывается в Одессе, противостояние между мером и губернатором переросло в войну,”²⁸ - пише колишній “сірий кардинал” команди Гурвіца.

Капелюшний сам того не помічає, як досягає зворотньої мети: критикуючи Президента за те, що він не зняв з посади губернатора, Капелюшний, в супереч своєму бажанню, показує якого головного болю завдав Гурвіц Президенту своєю війною проти Боделана. Президент уникав горячкуватих рішень, він ще і ще раз повертався до пошуків причин одеського протистояння. Читаємо Капелюшного: “...и Эдуард Гурвиц решил бить пану Кучме челом... Не то, чтобы Леонид Данилович о смертельной вражде Гурвица и Боделана не знал и не слышал. И знал, и посылал изучать ситуацию в Одессу то одно свое доверенное лицо, то другое. В немалом числе побывали здесь также высокопоставленные комиссии Верховной Рады, Кабмина, МВД и СБУ, равизоры КРУ, Минфина, Рахунковой палаты, Госстраха, Минюста и Минтраса, Минсвязи и несть конца...”²⁹. І це все за три роки протистояння.

То які ще треба докази Капелюшному і всій команді Гурвіца, того, що Президент найретельнішим чином вивчав причини ворожого ставлення Гурвіца до Боделана.

Візьмемо, наприклад, комісію, створену у відповідності до розпорядження Президента , до складу якої увійшли представники адміністрації Президента і Кабміну. Її очолив вице-прем’єр міністр Анатолій Кінах.

Комісія вивчала, як взаємодіють Одеська обдержадміністрація та Одеський міськвиконком в соціально-економічній та бюджетній сферах. На підсумкове засідання комісії, що відбулося в Києві, були запрошені голова

²⁷ Свобода. – 2001. – 30 січня – 6 лютого

²⁸ Свобода. – 2001.- 16 січня

обладміністрації Руслан Боделан і голова Одеської міської Ради Едуард Гурвіц.

Всупереч розрекламованого командою мера життя міста (“Одесситы всем пример – лучший город, лучший мер”) комісія зробила сумні висновки. Зокрема, продовжується падіння виробництва в більшості галузей, скорочується інвестиційна діяльність, наближається криза. Гострою залишалась проблема розвитку житлово-комунального господарства, особливо водопостачання і каналізації. Одне з самих гострих питань – капремонт житла, реконструкції очікує 82 відсотки житлового фонду. Потребує рішення проблема підтоплення забудованих територій, зокрема, в районі Лузановки і на жилмасиві Котовського...

Окремо комісія дала оцінку стану громадського електротранспорту: “Реконструкція і оновлення потрібні трамвайно-тролейбусному парку. В той час впровадження плати за проїзд в міському електротранспорті, на думку комісії, могло б покрити затрати на його утримання на 11,2 відсотки”³⁰. Та багато ще чого негативного відмітила комісія.

Однією з причин кризового стану господарства комісія назвала неузгодженість дій облдержадміністрації і міськради у вирішенні низки питань соціально-економічного характеру.³¹

Як і належало очікувати, Президент Леонід Кучма, ознайомившись з довідкою комісії, дав доручення посадовим особам покращити господарську ситуацію. Та міська влада й не збиралася ні рятувати електроміський транспорт, ні добудувати комунально-каналізаційну станцію (КНС-10А), потрібну для полегшення катастрофічної ситуації в Лузановці й селищі Котовського, ні багато іншого з доручень Президента не збиралася виконувати.

Серед невиконаного – також вимоги Президента прийняття невідкладних заходів для усунення негативних факторів у взаємостосунках

²⁹ Свобода. – 2001. – 23 січня

³⁰ Слово. – 1996. – 21 червня

між обладміністрацією і міськвиконкомом. Як читач переконається: Гурвіц бажав головного – усунення Боделана від влади, бо саме він, досвідчений політик і господарник, патріот Одеси, залишався єдиною серйозною перешкодою для встановлення необмеженої влади у місті. Гурвіц вибрав оригінальний метод реагування на доручення Президента: наполягав, щоб Президент вибірково відносився до матеріалів комісії. Брав, наприклад, за основу своїх оцінок стану справ в Одесі результати роботи комісії, яку очолював Василь Дурдинець.

Та Президент, при всій благосхильності до Гурвіца і настирливості мера, вимагав правди й тільки правди і він свого добився. Коли все нові й нові докази причин одеського протистояння лягали на президентський стіл, відбувалася переоцінка суті діяльності й поведінки Гурвіца та його команди. Про це свідчить той самий Капелюшний: “И вот именно тогда, в 1996, если не ошибаюсь, году, не имея ни единого факта и даже намека на факт, я спинным мозгом почувствовал, что наши дороги с Леонидом Даниловичем расходятся, и что он Боделана не сдаст ни за какие коврижки...”³².

Досліднику залишилося звернути увагу читача на два моменти: 1) у Капелюшного не було фактів проти Президента й 2) бачимо відверте визнання головної мети Гурвіца – з’їсти Боделана.

Про те, як уважно відносився Леонід Данилович Кучма до прохань Гурвіца, спробуємо показати на епізоді, змальованого в супереч своїй непропрезидентській позиції тим самим Леонідом Капелюшним.

“...А потом спросил – верит ли Гурвиц в объективность Горбулина? Разумеется, кому же еще верить, как не Горбулину, - был ответ.

В тот же день было объявлено о присвоении Владимиру Петровичу Горбулину звания академика, а Национальная академия готовила по этому случаю собрание и застолье. Но Кучма позвал его и в присутствии Гурвица

³¹ Там же

³² Свобода. – 2001. – 23 січня

изложил суть дела, попросил немедленно выехать в Одессу разобраться во всем и доложить ему правду, только правду и одну только правду. И как бы невзначай обронил, что там сейчас и Табачник!”³³

Далі Леонід Капелюшний губиться у здогадках – що так горіло, що так пекло Президента Кучму, що він повелів Горбуліну негайно, хоч розмова була в післяобідній час в п’ятницю, хоч, безумовно, знав про нерядову подію, якою було присвоєння звання академік. Як на дослідника, здогадатися неважко: Гурвіц набрид Президенту своїми постійними вимогами нових комісій, добиваючись від Леоніда Даниловича Кучми екстраординарних заходів.

Другу мера Капелюшному, да й самому Гурвіцу, очевидно, сподобались висновки перевірки стосунків губернатора і міського голови. Читаємо далі: “ И наступил момент, когда лицо Эдуарда Иосифовича посветлело... На совещании в узком кругу Горбулин четко и жестко сформулировал главное: Гурвиц отстаивает интересы самоуправления в пределах своей компетенции. Боделан исполняет свои полномочия главы областной администрации в пределах своей компетенции, считая Закон о местном самоуправлении несовершенным, преждевременным и порождающим почву для конфликтов между ветвями исполнительной власти. Это разногласие было бы нормальным явлением, если бы в него не вмешивались прокуратура и милиция. Горбулин дал жесткую отрицательную оценку действиям прокурора , начальника областного УБОПа, шефа СБУ”³⁴.

Як впливає з оповідань Капелюшного, Президент неодноразово і терміново задовольняв вимоги Гурвіца створювати нові комісії чи надати розпорядження міністру прийняти мера й домовитися про все.

Для Леоніда Капелюшного залишається загадкою: чим саме Едуард Гурвіц не сподобався Президенту і чим саме сподобався йому Руслан

³³ Свобода. – 2001. – 30 січня – 6 лютого.

³⁴ Там же

Боделан. Спробую відповісти Капелюшному, аналізуючи його друковану продукцію.

Очевидно, Леонід Данилович вивчав одеського міського голову не тільки за результатами чисельних комісій. Для Президента також важливе і особисте враження, що справляв мер при безпосередньому, живому спілкуванні з главою держави. Що це було за враження можна здогадатися, вивчаючи поведінку Едуарда Гурвіца в кабінеті Президента, яка описана тим самим Леонідом Капелюшним.

“В своем общении с Леонидом Кучмой (это я знаю не только от Эдуарда, но и от очевидцев) Гурвиц ошибочно избрал тон и форму нахрапистого рубахи-парня, режущего правду-матку в глаза, никаких заискиваний, почтительного политеса и пр.” “А прощаясь, поймал отца родного за галстук, спрашивает - у вас в кабинете есть ножницы? Кучма недоуменно осматривает стол, ножниц нет, да и зачем они нужны? Так я в следующий раз подарю вам ножницы, чтобы вы всем этим доносчикам, что на меня гадости говорят, отрезали язык”³⁵.

Недоречно розв’язна поведінка Едуарда Гурвіца з Президентом, очевидно, не могла не викликати у глави держави різні асоціації. Наприклад: якщо одеський мер бере Президента за краватку, то чи не бере він за горло губернатора, або саму Одесу? Можливо, вже не такі далекі від істини “доносчики”? Без сумніву можна стверджувати, що Леонід Данилович знав оцінки Едуарда Гурвіца особі губернатора. Що це були за оцінки – позичимо відомості у Леоніда Капелюшного. Він так описує висловлювання Гурвіца після перемоги на виборах у 1998 році: “Фанфорил: я тут выиграл все, что было, жаль в губернаторы нельзя было баллотироваться, я бы этому животному тогда выделил собачью будку на сто первом километре где-нибудь в Ширяево...”³⁶.

³⁵ Там же

³⁶ Там же

Як бачимо, Гурвіц в очах Президента сам талановито домальовував свій людський портрет, ескіз якого був у папках Президента, про які теж пише Капелюшний. Чисельні, “нахраписті” зустрічі з Леонідом Даниловичем давали нові можливості глибше вивчити містечкову ідеологію, безмежну “любов” до грошей, фамільярність, властолюбство і честолюбство одеського мера, його зоологічну ненависть до губернатора.

Щоб Леонід Капелюшний далі не ломав собі голову над пошуками причин, чому саме симпатії Президента до Гурвіца гаснули, а до Боделана були стабільними, можна сказати за максимумом: останній відрізняється глибокою повагою до глави держави, всіх посадових осіб, окремої людини, вихованістю і нікого ніколи не збирався переселити в “собачью будку”.

А тих, хто сумнівався в тому, чи правильно писала київська газета “Політика”, жалкуючи з того, що Гурвіц не хотів бути Президентом, прошу звернути увагу на його готовність стати губернатором. Це ще раз підтверджує думку автора про те, що головним “предметом” його боротьби за добробут Одеси і одеситів шляхом їх злиденіння був Боделан?

Щоб більше не повертатися до рис характеру й моралі Едуарда Гурвіца, зауважу: коли він відчув, що Президент України глибоко вивчив його й поступово прохолодніше став відноситися до нього, не йшов у нього на поводу, Гурвіц став погрожувати самому Президенту. В книзі “Одеське протистояння” вже доводилося писати: “Однією з глибоких помилок Гурвіца було, м’яко кажучи, невміння ладити з першопрестольною владою. Відчувши силу свого впливу на посаді мера, йому здалося надто слабкою центральна влада. Його оцінки Президента примітивні, необережні, навіть ризиковані. Наведемо деякі з них: “Л.Кучма ощущает себя “генеральным директором” Украины. У этого директора в подчинении есть цеха, то есть губернии со своими начальниками-губернаторами... Если все хорошо проанализировать, то нынешний украинский режим еще хуже, чем лукашенковский... Отношение к Президенту в Одессе после всего содеянного дошло до того,

что он, получив 500 тысяч голосов в Одесской области на прошлых выборах, на будущих не наберет и 500. То есть, Президент потерял Одессу, но одновременно закрадывается сомнение, рассчитывает ли он на голоса избирателей, на честные выборы...”. Неповага до Президента, обраного народом України, з боку мера Одеси не лише не прикрашала останнього, а й не могла не викликати обурення прихильників української державності. А впевненість мера, що Президент на майбутніх виборах в Одесі не набере і 500 голосів, наводила на думку про керованість результатами майбутніх виборів з боку мера”.³⁷

Таким чином, маємо підстави зробити низку висновків. Джерела – матеріали комісій, створених за дорученням Президента, чисельні публікації - просто диктують нам ствердження: Леонід Данилович Кучма глибоко вивчив суттєві причини одеського протистояння між міською й обласною владами. Для цього він посилав чисельні комісії, довірених осіб, користувався матеріалами відповідних державних установ і служб. Більш того (нечуваний випадок в діяльності глави держави) Леонід Данилович майже узгоджував особу перевіряючого з капризним одеським мером Едуардом Гурвіцем.

Про всебічність вивчення Президентом причин напруженої соціально-психологічної ситуації в Одесі свідчать чисельні комісії як загального, так і галузевого профілю, а також документи, надіслані обласною і міською структурами влади. Суттєвим джерелом вивчення першопричин напруги серед одеситів – це чисельні бесіди Леоніда Даниловича з першими особами місцевої влади – губернатором Русланом Борисовичем й мером Едуардом Йосифовичем. Інколи досліднику приходиться думка: це ще добре, що аналогічні ситуації виникли тільки в Ялті та Одесі, і, здається, частково у Вінниці. А якби у більшості міст України? Покидай, Президенту, державні справи й розглядай заварушки гурвіців.

³⁷ Одеське протистояння. – С.29

В процесі вивчення коріння одеської драми з трагедією наш герой – Леонід Данилович - проявив залізну витримку, вміння до кінця вислуховувати доводи сторін, силу волі при неприйнятті незрозумілих рішень, здатність не провокуватися вимогами мера Гурвіца, холоднокровно сприймав фамільярність Едуарда Йосифовича. Часті поїздки Гурвіца до Президента сприяли главі держави краще вивчити справжню суть природи мера. Чим частіше Едуард Йосифович доносив на губернатора, тим більше досягав зворотньої мети. Чим частіше він їздив до Києва, як кажуть, за вовною, тим частіше повертався пострижений.

У Леоніда Даниловича було достатньо матеріалу, враження, висновків, спостережень, різних асоціацій, щоб прийняти єдино правильне рішення при оцінці змісту одеського протистояння. Про це в наступних главах.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ КОНТРОЛЬНО-РЕВИЗИОННАЯ СЛУЖБА
ПРИ МИНИСТЕРСТВЕ ФИНАНСОВ УКРАИНЫ
ЦЕНТРАЛЬНОЕ КОНТРОЛЬНО-РЕВИЗИОННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

22.06.98 № 01-12/206

Премьер-министру Украины
В. П. ПУСТОВОЙТЕНКО

ДОКЛАДНАЯ ЗАПИСКА

о результатах проверки соблюдения финансово-бюджетной дисциплины,
требований налогового законодательства в г. Одессе

Материалы проверки свидетельствуют, что органами местного самоуправления г. Одессы допущены грубые нарушения требований законодательства в сфере финансов, бюджета и налогов, которые в значительной мере причинили значительный ущерб экономике города и нанесли вред интересам его населения.

Одесским горсоветом в нарушение Закона Украины "О государственном бюджете Украины" и "О бюджетной системе Украины" принято решение о зачислении в бюджет города 100 % налога на прибыль предприятий вместо установленных 17 %.

Решением горисполкома от уплаты рыночного сбора были освобождены все юридические и физические лица, которые осуществляли торговлю на рынках "Приют", "Нивалей", "Староконный". Только за январь-март этого года из-за необоснованного предоставления льгот коммерческим предприятиям в бюджет города не поступило 12,4 млн. грн. Приватизация в городе фактически осуществлялась узким кругом лиц.

По всем названным выше причинам было утрачено около 58 млн. грн. дохода.

Воспреки Указу Президента Украины относительно направления не менее 75% бюджетных средств на заработную плату и социальные выплаты, горисполкомом на указанные цели направлено лишь 57% доходной части бюджета.

В течение минувшего года управлением финансов незаконно использовано 1 млн. 270 тыс. грн. бюджетных средств на финансовую помощь предприятиям и организациям, которые вообще не финансируются из местного бюджета. При этом, уже в текущем году, осуществлены незаконные выплаты на сумму 1,0 млн. грн. на проведение различного рода мероприятий и командировки за границу.

Средства созданного горисполкомом фонда социально-экономического развития города в сумме 2 млн. 215 тыс. грн. израсходованы не на решение неотложных социально-экономических проблем города, а в основном на другие цели: оказание финансовой помощи редакции газеты "Слово", проведение всевозможных правительственных мероприятий, командировок за границу.

В последующем горисполкомом был организован еще и Фонд социально-экономического развития и обеспечения правопорядка. Со счета этого Фонда перечислено 2,7 млн. грн. на предоплату газет для малообеспеченных граждан, тогда как на приобретение медикаментов для этой категории граждан направлено всего 9 тыс. 700 грн.

Безответственная организация выпуска облигаций городского займа на сумму 61 млн. грн. использование средств, полученных от их продажи (контроль за использованием средств займа был возложен на бывшего председателя Гурвица Э. И.), привели к нанесению убытков городу в особо крупных размерах.

Согласно имеющимся документам о движении средств займа, установлена незаконная их трата на общую сумму 28,2 млн. грн. и перечислением их на счета коммерческих структур.

Дополнительно, на средства займа были приобретены сертификаты АКБ "Надра" на сумму 12 млн. грн. Во время проверки наличие их не установлено.

При этом ни одна из программ, финансируемых из средств займа, не завершена и по оценке экспертов не могла быть завершена в срок погашения займа (окончание 15 июня 1995 г.) При этом возвращению подлежат 91,5 млн. грн.

Несмотря на долги по заработной плате предприятиям города и сокращение их затрат, на содержание аппарата горисполкома в 1997 г. израсходовано 2 млн. 333 тыс. грн., что на 598,1 тыс. грн. больше, чем в 1996 году. В первом квартале 1998 года численность работников горисполкома увеличилась на 347 человек, а дополнительные затраты на их содержание достигли уже 968 тыс. грн.

За счет средств, предусмотренных на финансирование коммунального хозяйства, горисполкомом незаконно израсходовано 250,8 тыс. грн. на приобретение офисной мебели. Важности обговоренных затрат в отчетах отсутствуют.

Анализ деятельности Одесского горисполкома свидетельствует, что его руководители игнорировали требования законодательства, вследствие чего исполкомом принят ряд решений, которые создали условия для правонарушений в сфере приватизации, налогообложения, незаконного использования бюджетных средств. Так, в подведомственных горисполкому управлениях и отделах выявлены многочисленные факты незаконных трат средств из городского бюджета, а именно:

- управление образования - 319 тыс. грн.
- городской центр социальной помощи - 123,9 тыс. грн. (за счет внебюджетных средств исполкома через Центр, по видом выплат малообеспеченным категориям населения, выдавалась материальная помощь сотрудникам горисполкома на сумму 34,8 тыс. грн.)
- автотранспортное хозяйство горисполкома - 106,2 тыс. грн.
- управление охраны здоровья - 347,5 тыс. грн. (выявлены нарушения финансовой дисциплины на сумму 769,8 тыс. грн.).

- редакция газеты " Слово" - 461 тыс. грн.
- управление жилищно-коммунального хозяйства - 333,6 тыс. грн.
- службой согласования - 217,4 тыс. грн. Распоряжением горсовета "Об оказании адресной помощи малообеспеченным гражданам" поручено осуществить закупку картофеля в количестве 500 т. Но картофель был закуплен в количестве 1000 т на сумму 270,0 тыс. долларов США через турецкую фирму "AYTRIDE". Распоряжено по назначению только 570 т. Реализация оставшихся 430 т. картофеля на сумму 116,1 тыс. долларов США не имеет документального подтверждения.

Независимая экспертиза Государственной экспертизы, под гарантию горисполкома фирмы "Вако ЛТД" выдала кредит на сумму 984,2 тыс. грн. Работы фирмой не выполнялись, а средства не возвращены.

Не возвращены также 1,4 млн. грн. кредитных непровозимых средств, выданных под гарантию исполкома еще в 1996 году ООО "Magi".

Одесское коммунальное предприятие за вывоз бытовых отходов путем завышения тарифов получило с потребителей лишних 283,5 тыс. грн.

Согласно Закону Украины "О местном самоуправлении в Украине", принятие решений об отчуждении имущества является исключительно прерогативой городского совета. Принятие же самостоятельных решений по этим вопросам его председателем Гуранием Э. И. является главной причиной злоупотреблений, служебных подлогов и вичиничества со стороны должностных лиц горисполкома.

Расследованием установлены многочисленные случаи вымогательства, а также денежных переводов под видом благотворительных "пожертвований" в пользу руководителей горисполкома. Всего установлено более 100 подобных фактов, которые на данный момент расследуются.

Таким образом, своими действиями руководители Одесского горисполкома создали систему круговой поруки, принуждения подчиненных к злоупотреблениям, разворовывания общественной собственности города.

По уголовным делам принадлежит к ответственности за разворовывание, незаконные валютные операции, служебный подлог, взяточничество: первый заместитель председателя горисполкома Ворхлис А. И. — арестован; заместитель председателя горисполкома Кучук М. И. — арестован; первый заместитель председателя Малиновской райгосадминистрации Корень С.М. — арестован; начальник юридического отдела горисполкома Варламов С. В. — разыскивается; председатель налоговой администрации Житнейного района Павленко А. В. — скрывается за границей; начальник по управления коммунальной собственностью Улыбышев К. А. — арестован; заместитель начальника управления коммунальной собственностью Саборова Л. Д. — арестован; эксперт-оценщик ООО "Приватэкспертиза" Целух Т. П. — арестован; начальник квартирного управления Стас Н. И. — разыскивается; начальник отдела квартирного управления Пошала А. С. — разыскивается; заместитель председателя Житнейной райгосадминистрации Ващенко С. В. — скрывается за границей; директор концерна "Веселка" Хачатрян М. Ж. — взята подписка о невыезде; директор "Одесского муниципального ипотечного фонда экономического развития" Торосян М. Г. — скрывается за границей;

ВЫВОДЫ:

Комиссия Кабинета Министров Украины на основе анализа выявленных проверкой нарушений в деятельности служебных лиц и органов местного самоуправления г. Одессы считает:

Руководством исполнительного комитета (бывший председатель Гурани Э. И.) допускались многочисленные нарушения законодательства в вопросах формирования и исполнения бюджета, использования бюджетных средств, приватизации объектов коммунальной собственности и ряда других важных социально-экономических вопросов.

ПРЕДЛОЖЕНИЯ:

Комиссия Кабинета Министров Украины предлагает: поручить соответствующим правоохранительным органам ускорить расследование криминальных дел, возбужденных в отношении должностных лиц местных органов самоуправления г. Одессы, и о результатах проинформировать Кабинет Министров Украины.

Заместитель Министра финансов,
начальник Центр. КРУ Украины
М.М. Каленский

Заместитель Министра финансов
А.В. Литвин

Всего 13 подписей руководящего состава комиссии Кабинета Министров Украины.

Слово Президента

Вище йшлося про цілеспрямоване формування самим мером Одеси Едуардом Гурвіцом і його командою протистояння між міською й обласною владою, нагнітання психозу ворожості між громадянами. Справа дійшла до того, що увечорі 23 березня 1998 року муніципальне телебачення “АРТ” фактично закликала одеситів поспішити на захист мерії, яку начебто штурмують правоохоронні структури.

В такій ситуації 29 березня відбулися вибори одеського міського голови. Міська влада, яка не відчувала меж у протистоянні з обласною владою, навіть погрожувала центральній владі своїми, м’яко кажучи, несимпатіями, створила виборчі комісії по образу і подобию своєму. Схоже, що для комісій не було більш святої справи, ніж утримати Едуарда Гурвіца при владі. Нехтуючи Законом України “Про вибори депутатів місцевих, сільських, селищних, міських голів” комісії, передусім дільничні, впевнено йшли до заданої мети, не остерігаючись контролю від кого-то не було. В результаті мета була досягнута: Едуард Гурвіц переміг зі значним відривом від основного суперника, губернатора Руслана Боделана, який зі своїми прихильниками добросовісно зібрав матеріал про суттєві порушення законодавства під час названих виборів. Скарга була направлена в Одеський обласний суд. Голова Одеського обласного суду Анатолій Васильович Луняченко знайшов доцільним направити скаргу до Верховного Суду України. Він наполіг на розгляді скарги в іншому суді у зв’язку з тим, що її автор Руслан Боделан - впливова особа в Одесі – губернатор. Цим самим А.В.Луняченко уникнув сам і захистив одеські суди від неминучих істеричних атак гурвіцівської команди.

Верховий суд України – голова Віталій Федорович Бойко – направив скаргу Р.Б.Боделана для розгляду по суті в Кіровоградський обласний суд.

Ретельно вивчавши стан справи, суддя В.Є.Яковлєв, зачитав наступне:

“...судова колегія

Вирішила:

Скаргу Боделана Руслана Борисовича задовольнити частково.

Рішення Одеської територіальної комісії від 7 квітня 1998 року про затвердження виборів міського голови й обрання на цю посаду Гурвіца Е.Й. відмінити, визнаючи вибори міського голови 29 березня 1998 року недійсними.

Рішення є остаточним і оскарженню не підлягає...”

Верховний суд України, точніше, його Колегія погодилася з рішенням Кіровоградського обласного суда.

Рішення Кіровоградського обласного суду про часткове задоволення позову Р.Б.Боделана докорінно змінило політичну ситуацію в Одесі. Вектор громадсько-політичного життя невблаганно повертався в напрямку повторних виборів. Нові обставини одній частини політиків значно додали оптимізму, іншій – розгубленості. Необхідно було визначити стратегію нового стану боротьби за владу.

Прихильники Руслана Боделана коригували свої позиції з урахуванням того суттєвого фактора, що, по-перше, на березневих виборах, хоч і була допущена фальсифікація, але вона не була панацеєю від повторної поразки; по-друге, звільнення Боделана з посади губернатора, що сталося невдовзі після рішення суду, для багатьох, передусім кар’єристів, ставило під сумнів доцільність його подальшої активної підтримки. У штабі Едуарда Гурвіца посилювалася розгубленість. Причин невпевненості було достатньо. По-перше, програвши суд, Гурвіц втрачав у значної частини прибічників міф про власну всемогутність, всесильність. По-друге, звинувачення суду на адресу мера про порушення ним Закону України “Про вибори...” робило проблематичним його участь у повторних виборах на посаду міського голови. Гурвіц катастрофічно втрачав привабливість як кращий мер, лауреат демократичної премії імені Пилипа Орлика й народний посол України.

Тобто, обидва політичні блоки несли втрату. Але Боделан перед Гурвіцем мав перевагу: у нього була можливість вдруге балотуватися. Останньому належало поки що боротися за право участі у виборах. Правда, Гурвіц теж мав перевагу перед Боделаном: у нього була резервна посада – народний депутат України. Це хоч і не мер Одеси з його матеріальними та іншими можливостями, але все-таки і грошова, і поважна посада. Та ця посада, і це добре розумів Едуард Йосипович, не збереже навколо нього всіх тих чисельних дармоїдів, що чудово використовували його становище мера у власних інтересах.

В метушливому стані опинився пан Капелюшний, що очолював міську виборчу комісію. 1942 року народження, Леонід Володимирович мав непогане, скажімо так, номенклатурне минуле. Після закінчення у 1969 році філологічного факультету Київського університету, працював у газетах “Перемога”, “Комсомолец Запоріжжя”, був власним кореспондентом “Комсомольской правды”, “Известий”... В Одесі – з 1991 року. Вона йому вмиль стала дорогою. Познайомившись з тодішнім головою Жовтневого райвиконкому Едуардом Гурвіцем, зрозумів: це надовго. Вже в ранзі головного редактора газети “Слово” допомагав Гурвіцу перемогти на виборах мера в 1994 році.

Після “успішних” виборів у березні 1998 року, впевнений у своїй щасливій зірці, на питання кореспондента Анатолія Друзенка про його дружні стосунки з Гурвіцем, Капелюшний сказав:

“Я не понимаю, почему я должен быть «между», когда есть человек, делающий для Одессы то, что ей нужно... Тогда я и сделал свой выбор, о котором ты говоришь”.³⁸

Тобто, Леонід Капелюшний зв’язав свою долю з кар’єрою Едуарда Гурвіца. Останній довіряв першому. Серед журналістів ходила думка: Капелюшний – сірий крадинал команди мера. Він не приховував, що у складі

мерії, так би мовити, він, Капелюшний, міг розраховувати на посаду для себе, віце-мера з пропаганди, бо краще нічого не міг.

Зрозуміло, зробивши високу ставку на Гурвіца, Капелюшний весь свій журналістський і організаторський талант спрямував на перемогу, довгострокову перемогу Гурвіца. Та організаторський талант значно поступався журналістському. Про це вже йшлося й буде йтися.

Природно, що Капелюшний самовіддано боровся за Гурвіца-мера. І тому, що не уявляв своєї долі без нього, і ще тому (це теж важливо), що розумів: у разі поразки Гурвіца ні сучасники, ні, що страшніше, історія не простять йому, Капелюшному, ганебну організацію виборів 29 березня 1998 року.

Як тільки він, бідолаха, не викручувався. То заявляв, що не визнає рішення Малиновського райсуду про зняття Гурвіца з реєстрації кандидатом у мери, то чомусь сказав журналістам таке: всі бюлетені, в яких викреслено прізвище Е.Й.Гурвіца згідно необґрунтованого рішення Малиновського райсуду, розповсюджені не через міськвиборчком, а безпосередньо на виборчих ділянках, вирішено визнати недійсними.³⁹

Ще один приклад непослідовних дій Капелюшного. Він, виявляється, тільки тоді вважав би листівку Гурвіца приводом для зняття кандидатури останнього зі списків для голосування, якби не мав у руках цілої пачки різноманітних листівок іншого кандидата, на яких взагалі немає вихідних даних. Тут виникає два запитання: 1) що це за логіка: не будемо розглядати порушення Закону України “Про вибори...” конкретною особою, бо є ще інші порушення?; 2) дослідником встановлено: ті “різноманітні листівки” не готувалися і не підписувалися “іншим кандидатом”. То для чого Капелюшний вводить у свій політичний оберт неіснуючі аргументи?

³⁸ Одесский вестник, 18 квітня 1998 року.

³⁹ Там же, 4 квітня 1998 року.

Ще складніші викрутаси демонстрував Капелюшний стосовно судових рішень. У середині квітня Жовтневий райсуд м.Одеси відмовив у позові до виборчої комісії кандидату від соціал-демократичної партії В'ячеславу Кречмаровському. Тобто, визнав вибори дійсними. 23 квітня той самий райсуд відмовив у позові до міської виборчої комісії Одеському обкому Компартії України про визнання виборів недійсними.⁴⁰ Незважаючи на ці рішення, Одеська міська територіальна комісія 4 травня прийняла таке рішення: перенести строки і скликати сесію новобораної Одеської міської ради в термін не пізніше, ніж за 10 днів після рішення Кіровоградського обласного суду за скрагою, поданою Р.Б.Боделаном на рішення Одеської міської (територіальної) комісії №50 від 7 квітня 1998 року.

Тобто, апріорі комісія визнала важливість для себе майбутнього рішення Кіровоградського обласного суду.

Що ж робить міськвиборчком під керівництвом Л.В.Капелюшного? 8 травня приймає таке рішення: “У всіх своїх діях керуватися рішенням Жовтневого районного суду м.Одеси від 23 квітня 1998 року, яким встановлено, що вибори одеського міського голови відбулися відповідно вимогам Конституції України і Закону України “про вибори депутатів місцевих рад...” і немає підстав для визнання цих виборів недійсними, а також, що рішення №50 від 7 квітня 1998 року “Про результати голосування і підсумки виборів одеського міського голови” прийнято відповідно вимогам чинного законодавства;

- вважати Гурвіца Едуарда Йосиповича законно обраним 29 березня 1998 року одеським міським головою;
- повторних виборів не проводити.”⁴¹

Це рішення свідчить, що: виборча комісія спочатку сподівалася на вигідне для себе рішення Кіровоградського обласного суду, тому була готова

⁴⁰ Там же, 16 та 30 квітня 1998 року.

⁴¹ Там же, 14 травня 1998 року.

його визнати, в чому переконує рішення міськвиборчкому від 4 травня. Згодом визнала рішення суду районного за одним позовом (і одними доказами) і не визнала рішення колегії Кіровоградського обласного суду за іншим позовом (і іншими доказами). Тобто, з двох абсолютно різних за своїми документами справ комісія вибрала те, що їй підходить, нехтуючи і суттю доказових матеріалів і рівнем розгляду справ. За Капелюшним виходить: законно те, що йому підходить, що його влаштовує, а що не влаштовує – те незаконно.

Не рахувався Леонід Капелюшний також з висновком Верховного Суду України, яким визнавалось законним рішення Кіровоградського обласного суду за позовом Руслана Боделана. Не зважила міська виборча комісія на протест прокурора м.Одеси №432 від 18 травня 1998 року про необхідність виконання рішення зазначеного суду. Виношувалася ідея проведення референдуму на підтримку результатів голосування 29 березня 1998 року і було прийнято рішення сесії міської ради з цього приводу. Здавалося, фантазіям Капелюшного щодо пошуку причин зитриматись на політичній сцені Одеси не буде кінця. То була демонстрація жадоби власного верховенства, приклад неприборканості політичних претензій, політичної вседозволеності людини, що увірувала у власну винятковість. Чи не ці якості наблизили його до Гурвіца?

В умовах відвертого ігнорування міською виборчою комісією і особисто її головою Леонідом Капелюшним рішення Кіровоградського обласного суду, низки порушень існуючого законодавства, зростання психологічної напруги в місті Президент України Леонід Данилович Кучма 28 травня 1998 року видав Указ за №511/98 “Про заходи по забезпеченню конституційних прав громадян, а також керівництва процесами життєдіяльності міста Одеси”.

В Указі давався аналіз обставин одеського життя. Зокрема, говорилося, що в останній час у місті склалася надзвичайно складна політична,

економічна і криміногенна ситуація. Вона характеризується постійним протистоянням і конфронтацією політичних сил, державних структур і органів самоврядування, які покликані співпрацювати, значним погіршенням матеріального стану людей, здійсненням цілої серії тяжких замовних злочинів, притягнення до кримінальної відповідальності ряду посадових осіб, у тому числі заступників голови виконавчого комітету Одеської міської ради.

Це стало можливим у результаті відсутності належного керівництва процесами міського життя, неправильних дій, а нерідко протиборства посадових осіб, які є відповідальними за наведення порядку, чисельних порушень законодавства, зокрема, під час проведення виборів одеського міського голови, у зв'язку з чим вибори визнані недійсними.

За рішенням Кіровоградського обласного суду й висновком Верховного Суду України Одеська міська територіальна виборча комісія і дільничні виборчі комісії допустили низку порушень вимог закону, що в значній мірі дало підстави відмінити результати виборів міського голови.

Не рхуючись з рішенням суду, міська територіальна виборча комісія всупереч вимогам частини четвертої статті 48 Закону України “Про вибори депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів”, згідно з якою рішення суду є остаточним і обов'язковим для виконання, не тільки не виконала його в установленій Законом дводенний термін, але навіть прийняла рішення про його невизнання.

Крім цього, перша сесія новообраної Одеської міської ради була скликана територіальною міською виборчою комісією з порушенням установленого законом місячного терміну. Під час проведення сесії головою територіальної міської виборчої комісії Л.Капелюшним в порушення пунктів 4 і 5 частини третьої статті 50 і частини другої статті 51 Закону України “Про міське самоврядування” міською радою були обрані секретар ради, заступники міського голови і члени виконавчого комітету за письмовою

пропозицією колишнього міського голови Е.Гурвіца, який ще до проведення сесії згідно Конституції України склав з себе повноваження.

Розпочинаючи свою першу сесію з порушення законодавства, Одеська міська рада прийняла також рішення про проведення 28 червня 1998 року міського референдуму з питання визнання дійсними виборів міського голови 29 березня 1998 року, що є прямим порушенням частини третьої статті 6 Закону України “Про всеукраїнський та місцевий референдум”, якою передбачено, що на місцеві референдуми не можуть виноситися питання, що належать до відання органів суду, а також пов’язані з обранням службових осіб.

Враховуючи викладене і численні звернення громадських організацій, колективів, окремих громадян, стурбованих таким становищем, а також рішення Ради національної безпеки і оборони з цього питання і керуючись статтею 102 Конституції України, Президент постановив:

“1. Доручити виконуючому обов’язки Генерального прокурора України Б.Ференцу вжити установлених законом заходів щодо Одеської міської територіальної виборчої комісії, якою допущені грубі порушення виборчого законодавства та відповідних рішень новообраної Одеської міської ради, а також забезпечити дійовий прокурорський нагляд за додержанням законів при проведенні повторних виборів міського голови.

2. Запропонувати Центральній виборчій комісії здійснювати консультативно-методичне забезпечення діяльності Одеської територіальної виборчої комісії в організації повторних виборів одеського міського голови у повній відповідності з чинним виборчим законодавством.

3. Тимчасово, на період до виборів в установленому порядку міського голови, призначити віце-прем’єр-міністром України Білоблоцького Миколу Петровича виконуючим обов’язки одеського міського голови.

4. Виконуючому обов’язки одеського міського голови М.Білоблоцькому:

у двотижневий строк внести на розгляд Одеської міської ради пропозиції щодо здійснення невідкладних заходів по стабілізації соціально-економічної ситуації в місті, нормалізації роботи міського господарства, посиленню боротьби зі злочинністю;

всебічно сприяти громадським організаціям, політичним партіям, трудовим колективам, офіційним спостерігачам від інших держав і міжнародних організацій у здійсненні ними нагляду за додержанням закону під час організації і проведення повторних виборів одеського міського голови.

5. Кабінету міністрів України надати допомогу органам виконавчої влади і місцевого самоврядування міста Одеси у вирішенні питань зміцнення законності і правопорядку, у вирішенні економічних і соціальних проблем”.⁴²

Дожилися одесити до історичної ганьби! Здавалось, у минулому було все: і радість, і горе, і успіхи, і слава. Але щоб довести свою нездатність жити за нормами держави, в межах єдиного правового поля, поважати закони країни – такого ще не було. В Указі Президента названі основні правопорушники: Леонід Капелюшний і Едуард Гурвіц.

Кінець травня 1998 року видався по-своєму емоційним для одеситів. Про це свідчить, наприклад, перша сторінка “Одесского вестника” за 27 травня. Тут було вміщено: названий Указ Президента України, матеріал про перебування прем’єр-міністра України в Одесі, біографічні дані виконуючого обов’язки одеського міського голови Миколи Білоблоцького, інформація про звільнення Руслана Боделана від посади голови обласної державної адміністрації та інформація про призначення головою Одеської обласної державної адміністрації Сергія Гриневецького. А також фотоматеріали про останній дзвінок у школах міста.

Свою непослідовність Леонід Капелюшний продемонстрував стосовно названого Указу Президента України. У протилежність позиції Леоніда Кучми щодо рішення Кіровоградського обласного суду Капелюшний на

прес-конференції заявив, що вважає, як і раніше, рішення Кіровоградського суду антизаконним. Мовляв, визнання виборів недійсними – прерогатива міської виборчої комісії. Тобто, Капелюшний продовжував вважати законним те, що йому вигідно.

Привласнивши собі право тлумачення законів України, на що має право тільки Конституційний суд, Леонід Капелюшний всупереч Закону “Про вибори...” стверджував: посилання на ст.49 Закону про вибори, що забороняє балотуватися на повторних виборах особі, яка учинила дії, в результаті яких вибори були визнані недійсними, в рішенні Кіровоградського суду відсутнє. Пан Гурвіц, як громадянин України, має право висунути свою кандидатуру. Так само, як і пан Боделан.⁴³

Тобто, Леонід Капелюшний віртуозно поставив у рівні статуси особу, що порушила Закон і привела Одесу до повторних виборів, і людину, яка стала на захист законності і добилася торжества справедливості.

Леонід Капелюшний, здавалося, втратив можливість реально оцінювати ситуацію. Він підкреслював, що за всю історію самолюбство Одеси не було так ущемлено. Однак, мовляв, треба об’єктивно й тверезо оцінювати стан справ. Багато хто добивалися відсторонення Гурвіца і вони досягли свого. Але у Капелюшного, як і раніше, не знайшлося мужності визнати, що основні дії проти Гурвіца здійснив саме він. Голова комісії, яка привела до повторних виборів всю Одесу, не знайшов мужності самокритично визнати власні помилки у ганебних виборчих порушеннях.

Непоследовність, щоб не сказати нещирість, Капелюшний проявляв не раз. Наприклад, на запитання, чи буде з боку виборчої комісії апеляція в міжнародної організації, Капелюшний твердо запевнив: “Свої проблеми ми повинні вирішити самі”. Пізніше читачі газети “Гласность” дізналися, що

⁴² Там же, 27 травня 1998 року.

⁴³ Там же, 2 червня 1998 року.

Капелюшний, чи не раніше Гурвіца, звернувся до Європейського суду зі скаргою на порушення закону під час виборчої кампанії в Одесі.

Непослідовність Капелюшного проявилася також у тому, що він скаржився журналістам на відсутність грошей для повторних виборів, а декілька днів тому був стійким прихильником міського референдуму з питань визнання виборів дійсними – дорогого й антизаконного заходу.

Але викрутаси Капелюшного були обмежені чіткими вимогами Президента України провести на законній основі повторні вибори в Одесі. Відчуваючи, що жартувати далі небезпечно, Капелюшний змушений був визнати актуальність Указу Президента України.

У драматичній і тривожній для себе особисто ситуації Капелюшний провів 28 травня 1998 року засідання Одеської міської територіальної комісії з порядком денним: “Про визнання недійсними виборів одеського міського голови і проведення повторних виборів”. Рішення було прийнято з трьох пунктів:

1. визнати вибори одеського міського голови, які проведені 29 березня 1998р., недійсними.
2. Призначити проведення повторних виборів одеського міського голови на 23 серпня 1998 року.
3. Повторні вибори провести в складі тих же виборчих комісій, за тими ж виборчими округами, виборчими дільницями, за тими ж списками виборців у порядку і терміни, встановлені Законом.⁴⁴

Читаючи це рішення, особливо останній пункт, досліднику подумалося: не вистачає ще однієї фрази – “з тими ж помилками”. Що не кажи, читачу, а Капелюшний, очевидно, втратив почуття самоаналізу, самокритичності.

Ясно, що комісії, які привели одеситів до повторних виборів, не могли залишатися незмінними у своєму складі. Тому 8 червня 1998 року на другому

пленарному засіданні другої сесії Одеської міської ради 23-го скликання під головуванням Миколи Білоблоцького було розглянуто питання про оновлення складу міської виборчої комісії. Це питання розглядалося першим. Волею більшості депутатів Леоніда Володимировича Капелюшного було виведено зі складу комісії, звільнено від обов'язків голови міськвиборчкому. Було також позбавлено членства в комісії Н.Прейгера, М.Кузнецова, І.Нетудихатки, В.Подольна.

Так безславно, точніше, ганебно завершив свою участь у політичному протистоянні Л.Капелюшний. якої матеріальної, політичної, моральної шкоди завдав він одеситам і місту, ще скажуть дослідники. А поки що ясно одне: Капелюшний є одним з головних авторів чорної сторінки міста-героя Одеси.

На сесії міськради головою Одеської міської комісії було обрано Людмилу Будяк, медика, безпартійну, а секретарем – Неонілу Флотську.

Отже, втручання Президента України Леоніда Кучми поклало кінець вакханалій в Одесі. Леонід Капелюшний змушений був сказати: “Указ Президента України повинен неухильно виконуватися”. То були останні слова лебединої пісні невдалого голови міськвиборчкому.

Як тут не згадати ремствования газети “Слово” (редактор Л.Капелюшний) в травні 1996 року: “Сложившаяся ситуация, когда вместо волевого решения исполнительная власть предпочитает посылать в Одессу комиссию за комиссией, свидетельствует об отсутствии в стране четкого механизма управления”.⁴⁴ Капелюшний врешті-решт дочекався “волевого решения”, але проти себе, чого він, мабуть, у вісні не сподівався, коли запалював й розбурхував протистояння в Одесі.

Указ Президента України Леоніда Кучми протверезив одеських верховодів. Вони відчули, що в державі маємо владу, сильну і рішучого

⁴⁴ Там же, 30 травня 1998 року.

⁴⁵ Слово, 11 травня 1996 року.

Президента. Вони змушені були змінити тактику і тональності оскаженілої, зневісливої боротьби за владу.

Полегшено зітхнули одесити. Відчувши державну опору, громадяни почали сподіватися на можливість повернення життя у місті до нормального психічного стану, спокою і впевненості у здоровому завтрашньому дні.

Президент допомагає тим, хто береться за справу серйозно.

Вище відмічалось: після ретельного вивчення причин одеського протистояння, терпеливого вислуховування губернатора і мера з повагою до існуючого законодавства Президент України Леонід Кучма вжив низку рішучих заходів з метою ліквідувати головні причини протистояння.

З призначенням на посаду глави Одеської облдержадміністрації молодого Сергія Гриневецького й обранням на посаду одеського міського голови досвідченого Руслана Боделана з'явилась обнадіюча перспектива плідної співпраці обласної і міської гілок влади.

Новий губернатор, працюючи раніше першим заступником голови облдержадміністрації Руслана Боделана, з перших кроків своєї діяльності проявив бажання до конструктивної співпраці з міською владою і особисто Русланом Боделаном. Цікава розповідь Сергія Рафаїловича про зустріч з Президентом України з нагоди призначення губернатором: “ Когда меня пригласил Президент, то единственной моей просьбой была возможность созвониться с Русланом Борисовичем, чтобы он подтвердил свой уход по собственному желанию. Это было сделано при мне и Премьером и Президентом. Руслан Борисович сам рекомендовал мою кандидатуру. Так что говорит, что для меня все было «мягко-плавно», можно только со стороны. Этому предшествовали напряженные годы работы, особенно во время конфликта. Причем конфликта, который прогнозировался еще в 1994 г. после выборов”⁴⁶. Одесити цей конфлікт коротко назвали “КГБ” – аббревіатура “Кучма-Гурвіц-Боделан”.

В засобах масової інформації було висловлено чимало думок з приводу рішення Президента України покласти кінець шкідливому, небезпечному для міста протистоянню властей. До тієї позитивної оцінки діяльності Леоніда Даниловича в одеському питанні 1998 року, яку автор цих рядків навів в

книзі “Одеське протистояння”, приведу думку ще Сергія Гриневецького: “Леонид Данилович прекрасно понимал, что если бы он как Президент и глава Государства, как человек, который стоит на страже главного закона – Конституции и сам является гарантом ее соблюдения, не проявил характер и мудрость, то неизвестно, по какому сценарию пошло бы дальнейшее развитие событий. Конечно, он во многом взял ответственность на себя, полностью владея ситуацией”⁴⁷. Сергій Рафаїлович вбачає в діяльності Президента фактор упереджування розгортання конфлікту за межі міста й області. Одеський конфлікт міг стати детонатором, здатним підірвати країну.

Прихильники Едуарда Гурвіца, особливо його “сірий кардинал” дорікають Президента й понині за те, що він, мовляв, не страждає комплексом благодарності й може легко здати тих, хто зробив для нього добре. При цьому вони прозоро натякають на підтримку Леоніда Кучми на виборах 1994 року з боку Едуарда Гурвіца. Що тут скажеш? Чим глибше аналізуєш реакцію Президента на не тільки малоефективне, а у чисельних випадках шкідливе для міста, для України керівництво містом команди Гурвіца, тим більше переконуєшся: у тій ситуації дії Леоніда Даниловича були бездоганні. Він, очевидно, пам’ятав небезкорисну підтримку Гурвіца на виборах. Про це свідчить той самий Капелюшний, коли описує розв’язку поведінку Гурвіца в кабінеті Президента. Леонід Данилович терпів його невихованість. Але, коли переконався, що дії мера принесли значної шкоди місту, сформували стійке, часто вороже протистояння одеситів, то вдався до рішучих дій. Між одеситами й Гурвіцем, між інтересами міста, України і Гурвіцем. Президент вибрав перше. Мудрому главі держави іншого не дано, крім служіння людям, країні. Не дано іншого, як приймати правильні, справедливі рішення.

⁴⁶ Теленеделя. – 1999. – 21-31 жовтня

⁴⁷ Там же

Коли виконуючим обов'язки одеського міського голови була призначена Президентом людина з Києва, то один з депутатів від Одеси у Верховній Раді розпочинав свій виступ так: “Говорить депутат з окупованої Одеси”. Це здійснювалося декілька разів поки інший народний обранець не сказав наступне: “Говорить депутат з Одеси, звільненої від Гурвіца і його команди”.

Звичайно, позбавитися підтримки таких впливових людей в Одесі як Боделан і Гурвіц за півтора року до виборів на посаду Президента Леонід Данилович в якійсь мірі ризикував власною перспективою. Але саме це зайвий раз підтверджує, що серед турбот на першому місті у Президента були не власні інтереси, а інтереси держави.

Тільки різні вони Боделан і Гурвіц. Якщо другий не приховував задоволення помститися Президенту за відсутність з його боку задоволення вимог Гурвіца й провалити Леоніда Даниловича на виборах, то перший, Боделан, сприйняв рішення Президента з глибоким розумінням, як кажуть, до відому й виконання.

Якщо й розчарувався Леонід Данилович у стилі керівництва Одесою з боку Гурвіца й команди, то він, Президент, ніколи не розчаровувався в одеситах. З ними Леонід Данилович був завжди і в часи радості і в часи труднощів.

У дослідника склалося враження, що Леонід Кучма не охоче направлявся до Південної Пальміри під час завершаючої, можна сказати, кривавої стадії одеського протистояння. Про це свідчить, наприклад, його поїздка на зустріч з Президентом Республіки Молдова Петри Лучинські. Це було 20 березні 1998 року. Місцем зустрічі було обрано Ільчівськ, а не Одесу. Прохолона зустріч в аеропорту Одеси з губернатором і мером. До Одеси Президент так і не завітав. Хай вибачають автора керівник області й голова міськвиконкому, але дослідник схиляється до такої думки: своїми взаємними претензіями й частими поїздками до Президента при відсутності

вагомих результатів у своїх господарствах Президент не відчував ні радості від зустрічі з ними, ні бажання вести безплідні розмови.⁴⁸

Інша справа, коли психологічна ситуація в місті стала змінюватись на краще. Едуард Гурвіц відправився до Верховної Ради України у статусі народного депутата, де він незабаром здобув ще один “статус” “парламентського прогульщика”, а Руслан Борисович у статусі Одеського міського голови взявся розгребати завали від недавнього протистояння й панування Едуарда Гурвіца і його команди.

Засоби масової інформації Одеси тепло відгукнулися на ювілей Президента – 60-річчя з дня народження Леоніда Даниловича. Навіть газета “Одесский вестник”, яка з втратою свого куміра (колишнього мера) мала особисті “рахунки” з Президентом, уникаючи нарікання читачів, змушена була помістити фотографію з доброю посмішкою юбіляра і низку поздоровлень відомих постатей України і світу. Наприклад, Євгенія Мірошниченко, народна артистка України, зокрема, писала, що від зустрічі з Леонідом Даниловичем вона запам’ятала “его взгляд, обращенный к собеседнику. Внимательный, доброжелательный, располагающий к свободе общения, когда не ощущаешь никакой скованности от сознания того, что перед тобой глава государства... Его компетентность, знания, интерес, проявляемый к вопросам культуры и духовного развития нашего общества в нелегкое время, не могут не вызывать к нему глубокого почтения и уважения”⁴⁹.

Лідери країн відмічали авторитет Леоніда Кучми на міжнародній арені як талановитого керівника своєї країни. Голова Китайської Народної Республіки Цзян Цземінь, зокрема, підкреслив: “Две встречи с Вами

⁴⁸ Одесский вестник. – 1998. – 21 березня

⁴⁹ Одесский вестник. – 2001. – 8 серпня

оставили у меня глубокое впечатление. Мы высоко ценим позитивный вклад, внесенный Вами в развитие кита́йско-украинских отношений...»⁵⁰

Керівники міста й області, одесити направляли теплі поздоровлення Леоніду Даниловичу. Автор цих рядків не тільки в ювілейний рік, а кожного дня народження Президента і не тільки дякує Господу Богу, що послав нам добру, порядну людину, талановитого керівника країни, а й щиро бажає йому доброго здоров'я й подальших успіхів, скріплюючи свої побажання чаркою приємного одеського коньяка. Вважаю, що читач повірить мені, якщо для підтвердження слів назову такий аргумент: ми з Леонідом Даниловичем народилися в один день і я пишаюсь цим.

У зв'язку з 55-ю річницею визволення Одеси від фашистських окупантів до міста завітало чимало гостей з міст-героїв України й колишнього Радянського Союзу. Відвідав Одесу і Президент України Леонід Данилович Кучма. 10 квітня 1999 року в Театрі опери та балету відбулися урочисті збори ветеранів-переможців. Народний артист Радянського Союзу Йосип Кобзон, який раніше гостював у колишнього мера, змушений був визнати, що йому особисто подобається, коли Президент України, губернатор і мер сидять поруч і у театрі, і на робочих місцях вирішують разом нагальні проблеми життя людей.

Тоді, пам'ятаю, добре з Президентом і Кобзоном співали пісень військових часів губернатор і мер. З особливим підйомом лунала пісня “На рейде большом легла тишина”.⁵¹

У Президента було чимало зустрічей з одеситами. У бесіді зі студентами, молодіжними лідерами, він, зокрема, відповів на питання з приводу оцінок війни на Балканах: “ Я категорически против военных действий. Такие эксперименты политиков очень дорого стоят... Но Украина готова принять самое активное участие в процессе мирного урегулирования,

⁵⁰ Там же

⁵¹ Одеське протистояння. – С.255

и мы эти шаги уже предпринимаем. Мы не испытывали больших иллюзий в отношении того, что нам все удастся, но если таких голосов как наш будет больше, то сила хора будет более убедительна, чем выступление одного.”⁵²

Вдруге в 1999 році Леонід Кучма відвідав одеситів на початку вересня у зв'язку з 205 річницею Одеси. У перший день перебування у місті Леонід Данилович взяв участь у роботі міжнародної наукової конференції міст-побратимів Одеси, яка проходила під девізом: “У трете тисячоліття – без війн і насильства”. Тут він звернувся до учасників з вітальною промовою. На завершення Президент України сказав: “Дамы и господа! Поднимая глобальные общечеловеческие проблемы, сегодняшняя конференция делает, несомненно, большое дело. Ведь войти в двадцать первый век без войн и насилия мы сможем только объединив усилия. Гарантия тому – развитие сотрудничества, налаживание тесных контактов между странами и народами, регионами и городами, между людьми. На мой взгляд, нынешний форум породненных с Одессой городов будет новым заветным вкладом в достижение этой благородной цели. Желаю вам плодотворной работы и приятного пребывания на украинской земле.”⁵³

Після відвідання колективних сільськогосподарських підприємств “Авангард” і “Перемога” Овідіопольського району на Одещині, де він ознайомився з досягненнями колективів у забезпеченні самою сучасною сільськогосподарською технікою, тваринництва, виноградарства, Леонід Данилович повернувся до Одеси. Тут на нього чекав щільний графік заходів.

Президент взяв участь у відкритті пам'ятника видатному діячеві українського козацтва атаману Чорноморського козацького війська Антону Андрійовичу Головатому, встановленому на честь 250-річчя з дня його народження. Він, Головатий, брав участь у штурмі турецької фортеці Хаджибей (Одеса) у 1789 році. Автори цього пам'ятника на Старобазарній

⁵² Вечерняя Одесса. – 1999. – 15 квітня

⁵³ Одесские известия. – 1999. – 4 вересня

площі, який займе достойне місце в ряду культурних цінностей міста, - архітектор Володимир Чепелев, скульптор Олександр Топарев.

Леонід Данилович виступив на відкритті пам'ятника з чудовою, суто патріотичною промовою, в якій дав високу оцінку козацтву взагалі, й Чорноморському зокрема. Президент підкреслив, що в своїх сьгоднішніх справах ми черпаємо силу традицій попередніх поколінь борців за вільну Україну, яких чимало дала Одеса. І дійсно пророчеськими стали слова Тараса Шевченко:

Наш завзятий Головатий
не вмере, не загине
От де, люде, наша слава,
слава України⁵⁴

Цій події передував Указ Президента про вшанування на державному рівні Дня козацтва. Приємно зазначити, що ця дата збігається з улюбленим святом запорожських та чорноморських козаків – Днем Покрови Пресвятої Богородиці.

А увечорі цього дня перед Будинком мерії на Думській площі відбулося гала-представлення, яке воскрешало історичні картини минулого й сучасного нашого міста, а також відбулася презентація герба і штандарта Одеси. Тоді ж таки Потьомкінські сходи (лестниця) стала місцем урочистого відкриття фестивалю оперного мистецтва “Золоті корони – 99”, на якому до учасників, гостей, всіх одеситів з вітальною промовою звернувся Президент України Леонід Кучма.

Наступного дня, 3 вересня, графік заходів Леоніда Даниловича був не менш напруженим. Зранку – відвідування виставочно-торгового центру “На Середньофонтанській” під назвою “Любимий город”, щось на зразок невеликоїВДНГ. Тут Президент був приємно здивований чудовими виробами біля ста одеських підприємств, особливо досягненнями ЗАО

“Кінап”, який представив найновіший кінопроектор. Потім на Куліковому полі розпочалося свято. “Одеські свадьби”. 16 шлюбних пар від різних національно-культурних товариств. Потім зустріч в Оперному.

В цей день в Одесі на вулиці Гайдара, 24-А відбулося відкриття Палацу правосуддя. Як писала газета “Одеські вісті”, в залі Одеського Палацу правосуддя служителі Закону тривалими оплесками зустрічали главу держави, з словами подяки до керівництва країни, до обласних діячів державної влади, місцевого самоврядування і до спонсорів звернувся голова обласного суду Анатолій Луняченко.⁵⁵ Анатолій Васильович завершив свій виступ віршем:

Списибі Президенту, Богу,
Що є в Феміди власний дім.
Я не бажаю більш нічого,
Крім того, щоб був лад у нім.

Газета “Слово”, яка зробила чимало для формування одеського протистояння, вже на чолі з новим редактором по-іншому, по-здоровому подивилася на відношення Президента до нашого міста й одеситів до Леоніда Даниловича. Вона писала: “Отшумели торжества, связанные с двести пятым днем рождения Одессы. Чем они запомнятся, как войдут в историю города? Безусловно, главным событием одесситы сочли приезд Президента Украины Леонида Кучмы. Такого еще не было. График мероприятий с участием первого лица государства был столь напряженным, что многие шутили: без помощи двойника Леониду Даниловичу не обойтись.

Президентские речи, обращенные к одесситам, звучали и на открытии международной конференции “В третье тысячелетие – без войн и насилия”, и на торжественном открытии памятника атаману Головатому... С приветственным словом Леонид Данилович обратился к толпящимся на

⁵⁴ Одесские известия. – 1999. – 4 вересня

⁵⁵ Одесские известия. – 1999. – 7 вересня

Думской площади горожанам, собравшимся ради церемонии поднятия флага и презентации герба города. Не мог обойти молчанием Президент Кучма и открытие международного фестиваля оперного искусства “Золотая корона – 99”, которое состоялось на Потемкинской лестнице.”⁵⁶

І в той, 1999 рік, на честь Дня міста, як вже відзначалося, відбулося шістнадцять одружень молодих пар. Очевидець-журналіст так змальовує це свято, що відбулося на прославленій сцені театру опери й балету: “Президент запаздывал. Находящийся с женихами и невестами на сцене Йосиф Кобзон перепел уже весь свой репертуар. Полтора часа танцевали феи в белоснежных платьях, едва не падая со своих высоких каблучков. Появление Леонида Даниловича вызвало самую настоящую овацию. Особенно трогательным оказалось президентское пение – молодоженам были подарены “Как много девушек хороших”, “Студенческий вальс” и “Ридна мати моя”. Помогал, конечно, Кобзон, но все же, все же...”

А когда Леонид Данилович вспомнил свою скромную студенческую свадьбу с Людмилой Николаевной как самый счастливый день в своей жизни, сердца присутствующих и вовсе растаяли...”⁵⁷

Чимало одеситів пам’ятають дослівно бесіди з Леонідом Даниловичем. Його питання актуальні, відповіді влучні, дотепні. Під час відвідування Одеської національної юридичної академії Президент поцікавився думкою доктора історичних наук, професора Кормич Людмили Івановни, фахівця з проблем жіночого руху, про те, як у нас забезпечуються права жінок. Вона відповіла, що становище чоловіків у суспільстві значно краще, ніж жінок. І він як перша особа держави не подає належного прикладу для вирівнювання цього становища. Адже там, де у сфері виробництва або іншій діяльності зайнято вісімдесят відсотків жінок, керівником колективу призначається чоловік. За яким правом?

⁵⁶ Слово. – 1999. – 10 вересня

⁵⁷ Слово. – 1999. – 10 вересня

Президент відповів: “І то правда. Якби мене оточувало 80 відсотків жінок, у мене не було б часу для роботи”.

Як відмічали журналісти, єдиним недоліком в роботі Президента під час його перебування в Одесі було те, що він більше, ніж відводилося графіком часу затримувався при бесідах з одеситами, тому інколи запізнювався на наступні заходи.

Як і раніше, Президент України Леонід Кучма опікувався найгострішими проблемами одеситів, своєчасно реагував на їхні прохання, давав доручення, відповідним міністерствам, турбувався про виділення коштів. Був задоволений, коли кошти використовувалися за призначенням, сумував з приводу негосподарської поведінки місцевої влади.

Розглянемо на конкретному прикладі взаємодії Президента з місцевою владою при вирішенні невідкладних завдань життя одеситів. Вище згадувалося про екологічно небезпечну ситуацію, що склалася в районі селища Лузановка в результаті неспроможності зливної системи відкачувати в лиман каналізаційні води, які тиснули з селища Котовського. Ще за радянських часів вирішено було збудувати каналізаційно-компресорну станцію (КНС - 10А), але добрі наміри переросли в добгобуд.

Голова міськвиконкому Едуард Гурвіц включає обіцянки вирішити лузанівську проблему в свою виборчу програму. Необхідність будівництва й термінового введення в роботу станції констатували урядові комісії, які очолювали віце-прем'єр-міністри України Василь Дурдинець та Анатолій Кінах. Мер Гурвіц звернувся з листом (5.02.96) до Президента України з проханням виділити кошти для будівництва КНС-10А і “получил принципіальную поддержку”. Після заключень згаданих комісій мер Гурвіц знову звертається до Президента України з проханням доручити Кабінету міністрів України поставити крапку у цьому питанні, доручивши йому виділити 1,4 трлн крб. на будівництво КНС-10А. Президент України знову зважає на прохання мера і доручає Кабінету міністрів позитивно вирішити

питання про фінансування будівництва станції. Уряд виконав доручення Президента і заклав в проект бюджету на 1997 рік будівництво станції.

Як бачимо, Леонід Данилович йшов на зустріч одеському меру. А чи йшов сам мер далі прохань у Президента грошей? Доказів не знаходимо. Знаходимо бажання міської влади “закривати рот” тим, хто відважувався порушувати питання будівництва КНС-10А. Так, голова правління ОАО “Південгидроспецбуду” О.Якобчук звернувся через одеські ЗМІ з відкритим листом до народного депутата України Валентина Симоненка допомогти у вирішенні актуальної задачі – будівництва станції. На лист негайно зреагували прес-служба Одеського міськвиконкому. В газетах з’явився матеріал під назвою “Зачем ломиться в открытую дверь?” Досталось на горіхи і Валентину Симоненко за те, що будучи головою одеського міськвиконкому не завершив будівництво станції, і самому автору листа за те, що не володіє ситуацією. Доводячи, що все з будівництвом об’єкту “на мазі”, прес-служба закінчила свій матеріал такими оптимистичними словами: “Остается загадкой: то ли действительно руководитель “Южгидроспецстрой” не знает истинного положения дел, то ли поставил перед народным избранником В.Симоненко заведомо выполнимую задачу.”⁵⁸

Та дослідник змушений констатувати: Олег Якобчук знав положення справ з будівництвом станції, не довіряв запевненням міської влади. І правильно робив. Угасав 1998 рік – рік виборів мера. Пора звітувати перед одеситами, що виконано з доручень Президента. Газета міської влади “Одеський вісник” розташувала великий матеріал під заголовком “Как выполняются поручения Президента”. Виявляється, що фактично питання будівництва КНС-10А з того самого 1996 року мерією серйозно не порушувалося, точніше, складається враження: була імітація бурхливої діяльності з нульовим результатом. Вся енергія “кращого мера” витрачалася на демагогічні свистки. Можливо, читаючи тепер матеріали з газети, де він

був редактором, Леонід Капелюшний зрозуміє, чому мовчав Президент України, коли Гурвіц просив дооручити йому, Гурвіцу, за “власні” (не з держбюджету) кошти будівництво нафтотерміналу під Одесою? Маємо підстави здогадуватися: Леонід Данилович розумів: справжній результат діяльності мера – це занедбане будівництво КНС-10А, а намагання збудувати термінал – пропагандистська авантюра мера.

Але, якщо Едуард Гурвіц і його команда були байдужі до екологічного лиха десятків тисяч жителів Лузановки, то глава держави не міг залишитися байдужим до людського горя. І тому, що він Президент, і тому, що з дитинства близько знайомий з людською бідною.

Знаходячись в Одесі в 1999 році особисто відвідав довгобуд, на місці поглибив знання проблеми. Обговоривши проблему з міською владою, Леонід Данилович дав відповідні доручення низці державних структур і чітко назвав дату завершення будівництва.

Хід виконання доручення Леоніда Даниловича про завершення будівництва КНС-10А, за яким через ЗМІ спостерігала вся Одеса⁵⁹, автор цих рядків намагався показати в книзі “Одеська стратегія”⁶⁰. Тут тільки приведу інформацію місцевої преси про результати зустрічі з Президентом України мера Одеси: “ Вчера в Києве городской голова Руслан Боделан встретился с Президентом Украины Леонидом Кучмой. В ходе встречи обсуждались три жизненно важных для нашего города вопроса. Первый – увеличение лимитов энергообеспечения Одессы. Городской голова проинформировал Президента о последствиях отключений, особенно объектов коммунальной собственности. Леонид Кучма дал поручение премьер-министру Виктору Ющенко и секретарю Совета национальной безопасности и обороны Евгению Марчуку разобраться в сложившейся ситуации.

⁵⁸ Слово. – 1996. – 25 жовтня

⁵⁹ Одесский вестник. – 2000. – 5 червня

⁶⁰ Одеська стратегія – С. 138-145

Второй вопрос – принятие конкретных мер по строительству КНС-10А. Президент связался по телефону с министром финансов, который находится в Португалии, и дал поручение выяснить причину задержки в перечислении денег на строительство.

И последний вопрос, рассмотренный на этой встрече, был о проблемах бюджета города и взаимоотношении бюджетов разных уровней (городского, областного и государственного), а также о погашении задолженностей по заработной плате работникам сферы образования, культуры и медицины. Леонид Кучма поручил министру финансов оказать помощь городу в решении этих проблем”

Доручення Президента України Леоніда Даниловича Кучми було виконано: КНС-10А з проектною потужністю 1,5 тис. кубометрів стічних вод на добу було збудовано. Станцію було відкрито 23 жовтня 2000 року. Мешканці Суворовського району, особливо жителі мікрорайону Лузановка не приховували своєї радості. Разом з міністром з надзвичайних ситуацій та питань захисту населення від наслідків чорнобильської катастрофи В.В.Дурдинцем стрічку перерізали голова Одеської облдержадміністрації, він же і голова облради С.Р.Гриневецький та одеський міський голова Р.Б.Боделан.

Довгоочікуваний день настав. Радості лузановців не було меж. Вони прийшли на мітінг з квітами й транспорантами, на одному з яких було написано: “Одесити вдячні Президенту України за турботу й допомогу”. У своєму виступі міністр Василь Дурдинець сказав, що багато хто не вірив в те, що КНС буде добудована. Але Президент дотримався свого слова перед жителями Лузановки. Світлана Слесарьонук, голова комітету самоврядування мікрорайону “Лузановка”, зачитала звернення мешканців до

Президента Л.Д.Кучми. В ньому теплі слова подяки главі держави за особливу участь у вирішенні екологічних проблем Лузановки⁶¹.

Показово, що преса повідомляла про будівництво КНС одночасно з вирішенням іншої лузановської проблеми – ліквідацією промивально-пропарювальної станції, робота якої по промивці тепловозів завдавала значної шкоди довкіллю. І це завдання - ліквідація станції – було вирішене теж за дорученням Леоніда Даниловича.

Без уваги Президента України не залишилася доля “Старої Одеси”. Вище наводилися матеріали про, скажемо м’яко, непрофесійне, негосподарське, непатріотичне ставлення попередньої мерії до історико-архітектурного району міста. Леонід Данилович вирішив цього року не задовольнятися попереднім дорученням Кабінету міністрів розглянути питання про передачу у підпорядкування “Старої Одеси” міськвиконкому.

Майже рік разом з Держбудом в Одесі здійснювалися робота з визначення історичної цінності будівель. За підсумками цієї роботи в Києві був підготовлений проект Указа Президента. Враховуючи історичне значення підписаного Леонідом Даниловичем Указа, наводимо документ повністю.

Ось як прокоментував необхідність збереження центра міста одеський міський голова Руслан Боделан: “Состояние исторической части нашего города представляет серьезную проблему... ввиду высокой аварийности. Сегодня 2670 семей отселено из аварийных домов. А с другой стороны, многие здания представляют историческую ценность и потеря их стала бы нравственным преступлением”⁶² Відбулася публічна презентація Указа Президента України Леоніда Кучми.

Забігаючи вперед, слід сказати, що Указ Президента України Леоніда Кучми викликав зацікавленість ЮНЕСКО. Чотири дні (з 24 по 27 вересня 2001 року) в Литературному музеї проходила міжнародна наукова

⁶¹ Одеське протистояння – С.142-143

⁶² Одесский вестник. – 1999. – 21 сентября

конференція “Перспективи розвитку та охорони історичної зони міста Одеси”. Метою її було: обґрунтувати включення історичного арсеналу Одеси в список всесвітньо-культурного і природного надбання ЮНЕСКО. В роботі конференції взяли участь міський голова Руслан Боделан, голова Держбуду України В.І.Череп. Було заслухано 20 наукових доповідей, присвячених основній проблемі конференції, а також міжнародному досвіду збереження й реставрації міст Франції, Румунії, Польщі.

Форум вчених прийняв резолюцію, в якій відзначається обґрунтованість і доцільність висування Одеси на номінацію у Список культурного надбання ЮНЕСКО, “як унікального комплексу пам’ятника архітектури і градобудівельного мистецтва кінця ХУІІІ-ХІХ століть”.

Згідно міжнародним вимогам документи для згаданої номінації мусять бути подані урядом України у відповідній комітет ЮНЕСКО не пізніше 1 липня 2002 року.

Не зайве буде сказати: поки що до Списку всесвітнього культурного надбання від України внесені ансамблі Києво-Печерської лаври, собора Святої Софії та історична частина міста Львова⁶³.

Турботу Леоніда Даниловича про “Стару Одесу” висвічує ще й такий документ – Указ Президента України Леоніда Кучми про проведення ремонтно-реставраційних робіт Одеського оперного театру. На виконання цього Указу була прийнята Постанова Кабінету міністрів України. Яка виконується. 12 жовтня 2001 року, коли завершилися роботи по укріпленню фундаменту театру – цієї перлини світової архітектури – відбулася церемонія закладення капсули. В ній накреслена лазером на листі з нержавіючої сталі послання нащадкам, названий Указ Президента України Леоніда Кучми і згадана Постанова Кабміну. У церемонії взяли участь міністр іноземних

⁶³ Одесский вестник. – 2001. – 26 вересня; Юг. – 2001. – 29 вересня

справ Анатолій Зленко, губернатор Сергій Гриневецький, мер Руслан Боделан.⁶⁴

Вільна економічна зона... Її ідея була одним з головних коньків виборчої програми кандидата в мери Одеси Едуарда Гурвіца в 1994 році. Він нею, немов козирною, заманював на свій бік одеситів. Він навіть був заступником голови урядової тимчасової комісії по створенню такої зони, про що говорилося раніше, тобто мав можливості для реалізації задуманого. Але в результаті конфронтації між міською і обласною владами, вина за яку передусім лежить на Гурвіці не спроможністю його втілювати творчі задуми в життєва ідея створення вільної економічної зони нагадувала мертвонароджену дитину.

Але те, про що мріяв і чим похвалявся Едуард Гурвіц було втілення при іншому міському голові – Руслані Борисовичу. Саме на його прохання Президент України Леонід Кучма видав Указ про створення вільної економічної зони в Одеському морському порту загальною площею 32,5 гектари. 20 липня 1999 року в Одесі відбулася її презентація. На презентацію прибув тодішній глава Адміністрації Президента М.П.Білоблочський. На урочистостях він сказав: вільна економічна зона “порто-франко” дасть новий імпульс розвитку не лише порту, але й усій Одещини”⁶⁵

Цих прикладів достатньо для наступних висновків. Леонід Данилович Кучма, Президент України, приділяв значну увагу життю одеситів і міста-героя. Самим безпосереднім чином брав участь у вирішенні найгостріших проблем – будівництві каналізаційно-компресорної станції (КНС-10А), винесення за межі міста тепловозної промивочно-пропарювальної станції, спорудженні Будинку правосуддя, реставрації “Старої Одеси”, збереженні оперного театру тощо.

⁶⁴ Одесский вестник, 13 жовтня 2001 року.

⁶⁵ Одеське протистояння. – С.253-254

Одесити високо цінять турботу Президента України про їх добробут. Вони завжди раді зустрічі з ним. За власним спостереженням маю право константувати: святкові заходи в одесі наймасовіші тим, в яких бере участь Президент. Щирі посмішки, голоса привітань, оплиски одеситів при появі Леоніда Кучми перед ними – свідчення глибокої поваги до Президента, відвертої вдячності йому за добрі справи для Південної Пальміри.

-1- Текст указу N u0242_96

У К А З
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про забезпечення збереження будівлі Одеського
державного академічного театру опери та балету

Ураховуючи видатну історичну й архітектурну цінність унікальної споруди Одеського державного академічного театру опери та балету і з метою її збереження п о с т а н о в л я ю:

1. Підтримати клопотання Одеської обласної державної адміністрації щодо проведення комплексної реконструкції та реставрації Одеського державного академічного театру опери та балету.

2. Кабінету міністрів України:

розглянути у двомісячний строк програму комплексної реконструкції та реставрації Одеського державного академічного театру опери та балету, а також визначитися щодо фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення виконання необхідних робіт;

передбачити при підготовці проектів Державного бюджету України на 1997-1999 роки кошти на проведення реконструкції та реставрації театру з урахуванням можливості часткового фінансування цих робіт з бюджетів Одеської області та міста Одеси;

вирішити питання щодо виділення цільовим призначенням Одеській обласній державній адміністрації необхідних коштів для фінансування першочергових проектно-дослідницьких та протиаварійних робіт у 1996 році.

Президент України

Л.КУЧМА

м. Київ, 5 квітня 1996 року
N 242/96

-1- Текст постанови N кр981746

П О С Т А Н О В А
від 4 листопада 1998 р. N 1746
Київ

Про виділення коштів для продовження
будівництва каналізаційної насосної
станції N 10-А в м. Одесі

(Термін дії Постанови продовжено на 1999 рік згідно з
Постановою КМ N 665 (665-99-п) від 23.04.99)

Кабінет Міністрів України п о с т а н о в л я є :

1. Виділити Одеській обласній державній адміністрації 3 млн.
гривень для продовження будівництва каналізаційної насосної
станції N 10-А в м. Одесі.

Міністерству фінансів профінансувати зазначені витрати за
рахунок резервного фонду Кабінету Міністрів України.

2. Одеській обласній державній адміністрації до кінця
1998 року подати Міністерству фінансів звіт про виконані роботи та
використання коштів, виділених згідно з цією постановою.

Прем'єр-міністр України

В.ПУСТОВОЙТЕНКО

Інд. 34

-1- Текст постанови N кр990665

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

П О С Т А Н О В А
від 23 квітня 1999 р. N 665
Київ

Про продовження терміну дії
постанови Кабінету Міністрів України
від 4 листопада 1998 р. N 1746

Кабінет Міністрів України п о с т а н о в л я є :

Продовжити на 1999 рік термін дії постанови Кабінету
Міністрів України від 4 листопада 1998 р. N 1746 (1746-98-п)
"Про виділення коштів для продовження будівництва каналізаційної
насосної станції N 10-А в м. Одесі" з метою завершення
фінансування передбачених нею робіт.

Прем'єр-міністр України

В.ПУСТОВОЙТЕНКО

Інд. 34

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

ДОРУЧЕННЯ

За результатами робочої поїздки Президента України до Одеської області 2-3 вересня 1999 року

**ПУСТОВОЙТЕНКУ В.П.
ГРИНЕВЕЦЬКОМУ С.Р.
БОДЕЛАНУ Р.Б. (за згодою)**

Забезпечити введення в дію каналізаційно-насосної станції 10-А в місті Одесі.

Термін - до 1 травня 2000 року

Л.КУЧМА

21 вересня 1999 року
Зих. № І-І4/ІІ64

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про збереження історичної забудови у центральної частині міста Одеси

З метою поліпшення збереження історичної забудови в центральній частині міста Одеси, що має виняткову історичну і культурну цінність, та забезпечення ліквідації наслідків несприятливих техногенно-екологічних процесів **п о с т а н о в л я ю** :

1. Одеській обласній державній адміністрації за участю Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України, Міністерства культури і мистецтв України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Міністерства охорони навколишнього природного середовища та атомної безпеки України, Міністерства економіки України, виконавчого комітету Одеської міської ради, інших заінтересованих органів виконавчої влади розробити в двомісячний строк комплексну програму збереження історичної забудови міста Одеси і подати її на затвердження Кабінету Міністрів України.

2. Кабінету Міністрів України вирішити питання щодо виділення коштів для проведення першочергових протинаварійних робіт з метою збереження історичної забудови, забезпечення безпечного проживання населення в центральній частині міста Одеси та надання допомоги Одеській обласній державній адміністрації в підготовці для подання до ЮНЕСКО пропозиції щодо включення цієї частини міста Одеси, що має найбільшу історико-архітектурну цінність, до міжнародного Списку всесвітньої спадщини.

Президент України

м. Київ 1 вересня 1998 року

Л. КУЧМА

ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР УКРАЇНИ

До Указу Президента України від 23 жовтня 1999 р. № 1375.

1. Означені члени Кабінету Міністрів України, заступники Міністра Кабінету Міністрів України та керівники управлінь і підрозділів Кабінету Міністрів України.

2. До пункту 1: ГРИНЕВИЦЬКОМУ С.Р. - виконуючий
РОГОВОМУ В.В.
МІТЮКОВУ І.О.
ГУСАКОВУ В.М.
БОГУЦЬКОМУ Ю.П.
ЛУРДНИЦЮ В.В.
ШЕВЧУКУ В.І.
ГОЦОВСЬКОМУ С.М.
ЦАТОУ В.С.
✓ БОЦІЛАТУ В.І.

Пропшу разом з іншими заінтересованими органами виконавчої влади забезпечити розроблення Кваліфікаційної програми збереження історичної забудови м. Одеси і півдня її на затвердження Кабінету Міністрів України до 20 грудня 1999 р.

Резнівну О.М., Луцьку В.С., Рогову С.І., Березю Г.Р., Панасенку В.І.

3. До пункту 2: РОГОВОМУ В.В. - виконуючий
МІТЮКОВУ І.О.
ЛУРДНИЦЮ В.В.
ГУСАКОВУ В.М.
ГРИНЕВИЦЬКОМУ С.Р.

Відпр. М. 264
Г. 15.10.99
Управління
в Одеській області
В. І. 38

Пропшу разом розглянути і внести пропозиції щодо виділення коштів для проведення першочергової проєктно-авіаційної роботи з метою збереження історичної забудови, забезпечення безпеки проживання населення в центральній частині м. Одеси.

Луцьку В.С., Рогову С.М., Березю Г.Р.

ГУСАКОВУ В.М.
БОГУЦЬКОМУ Ю.П.
ТАРАСОВУ В.І.

Одеса
15 жовтня 1999 р.
В. І. 38

Пропшу надати необхідну допомогу Одеській обласній адміністрації у підготовці доповіді на ЮНЕСКО пропозиції щодо встановлення центральної історичної частини міста Одеси до Списку всесвітньої спадщини.

Резнівну О.М., Рогову С.І., Настеренку Н.І.

СВЕНІДЖЕНКУ В.І.

В. ПУСТОВОЙТЕНКО

15 жовтня 1999 р.
№ 23933/1

**ПРО СПЕЦІАЛЬНУ (ВІЛЬНУ) ЕКОНОМІЧНУ ЗОНУ
"ПОРТО-ФРАНКО"
НА ТЕРИТОРІЇ ОДЕСЬКОГО МОРСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО ПОРТУ**

Цей Закон визначає умови створення, функціонування та ліквідації спеціальної (вільної) економічної зони "Порто-франко" на території Одеського морського торговельного порту

Стаття 1. Створення спеціальної (вільної) економічної зони "Порто-франко"

1. Спеціальна (вільна) економічна зона "Порто-франко" (далі - СЕЗ "Порто-франко") створюється на строк 25 років на території Одеського морського торговельного порту у межах штучно засипаної та намитої з акваторії Одеської затоки Чорного моря території Кадантинного молу площею 32,3 гектара. Зі сходу, півночі та заходу територія СЕЗ "Порто-франко" межує з акваторією Одеської затоки Чорного моря. На півдні межа СЕЗ "Порто-франко" довжиною 660 метрів проходить по береговій смузі. Загальна довжина периметра території СЕЗ "Порто-франко" становить 3 кілометри. Оригінал карти СЕЗ "Порто-франко" зберігається в Одеській місцевій раді.

2. Метою створення СЕЗ "Порто-франко" є залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва для збереження існуючих та створення нових робочих місць, запровадження новітніх технологій, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і підприємництва, заохочення потужностей портального комплексу та розвитку його інфраструктури, збільшення обсягів високоякісних товарів і послуг, створення сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктури.

3. На території СЕЗ "Порто-франко" встановлюється те жє спеціальний правовий режим економічної діяльності, визначений Законом України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон", з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Стаття 2. Особливості дії законодавства України у СЕЗ "Порто-франко"

1. Законодавство України у СЕЗ "Порто-франко" діє в межах Конституції України з урахуванням особливостей, передбачених Законом України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон" та цим Законом.

2. Органи виконавчої влади на території СЕЗ "Порто-франко" діють в межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України, з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

3. Держава гарантує стабільність встановленого цим Законом правового режиму функціонування СЕЗ "Порто-франко" на весь строк, визначений статтею 1 цього Закону.

4. У разі зміни законодавства України з питань оподаткування та контролю регулювання до суб'єктів СЕЗ "Порто-франко" на їх вимогу протягом періоду функціонування СЕЗ "Порто-франко" застосовуються особливості оподаткування та митного регулювання, передбачені цим Законом на день їх реєстрації як суб'єктів СЕЗ "Порто-франко".

Стаття 3. Органи управління СЕЗ "Порто-франко"

Органами управління СЕЗ "Порто-франко" є:

Одеська обласна державна адміністрація;

Одеська міська рада;

орган господарського розвитку і управління СЕЗ "Порто-франко".

Стаття 4. Повноваження Одеської обласної державної адміністрації та Одеської міської ради щодо управління СЕЗ "Порто-франко"

1. Одеська обласна державна адміністрація здійснює свої повноваження на території СЕЗ "Порто-франко" відповідно до Конституції України, Закону України "Про місцеві державні адміністрації", цього Закону та інших нормативно-правових актів.

2. До сфери повноважень Одеської обласної державної адміністрації також належать:

забезпечення необхідних умов функціонування державних органів, розташованих на території СЕЗ "Порто-франко";

затвердження положення про органи господарського розвитку і управління СЕЗ "Порто-франко";

розширення і завершення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, інвестиційних проєктів, які реалізуються на території СЕЗ "Порто-франко";

регулювання залучення до роботи у СЕЗ "Порто-франко" іноземних працівників;

надання центральним органам виконавчої влади інформації щодо функціонування СЕЗ "Порто-франко";

завершення порядку укладення договору (контракту) з суб'єктом СЕЗ "Порто-франко" щодо умов реалізації інвестиційного проєкту;

здійснення порядку реєстрації суб'єкта СЕЗ "Порто-франко";

здійснення інших повноважень, передбачених цим Законом.

3. Одеська міська рада здійснює свої повноваження на території СЕЗ "Порто-франко" відповідно до Конституції України, Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", цього Закону та інших нормативно-правових актів.

4. До сфери повноважень Одеської міської ради також належать:

визначення стратегічних напрямів розвитку СЕЗ "Порто-франко";

внесення пропозицій про зміни в статуті СЕЗ "Порто-франко" у порядку, встановленому законодавством України;

здійснення інших повноважень, передбачених цим Законом.

Стаття 5. Повноваження органу господарського розвитку і управління СЕЗ "Порто-франко"

1. Органом господарського розвитку і управління СЕЗ "Порто-франко" (далі – орган господарського розвитку) є Одеський морський торговельний порт. Облаштування при орган

господарського розвитку і управління СЕЗ "Порто-франко" підтримується Одеською обласною державною адміністрацією.

2. До компетенції органу господарського розвитку належать

організація облаштування території СЕЗ "Порто-франко",

організація і контроль за будівництвом об'єктів виробничої та невиробничої інфраструктури та розвиток мережі комунікаційних зв'язків,

укладення договору (контракту) з суб'єктом СЕЗ "Порто-франко" щодо умов реалізації інвестиційного проекту в порядку, визначеному Одеською обласною державною адміністрацією,

укладення договорів на виконання підрядних робіт щодо облаштування території СЕЗ "Порто-франко", будівництва об'єктів виробничої та невиробничої інфраструктури, розвитку мережі комунікаційних зв'язків;

укладення договорів про експлуатацію об'єктів інфраструктури СЕЗ "Порто-франко";

визначення активів суб'єктом СЕЗ "Порто-франко" на будівництво нових господарських об'єктів, що реалізують на території СЕЗ "Порто-франко" інвестиційні проекти, затверджені Одеською обласною державною адміністрацією,

участь у розробці та реалізації інвестиційних проектів;

реєстрація суб'єктів СЕЗ "Порто-франко", що реалізують на території СЕЗ "Порто-франко" інвестиційні проекти, затверджені Одеською обласною державною адміністрацією,

підготовка проєкції Одеської міської ради щодо ставок орендної плати, розмірів плати та тарифів за комунальні послуги.

здійснення разом з відповідними органами заходів щодо забезпечення законності і правопорядку, економічної та екологічної безпеки на території СЕЗ "Порто-франко".

складання та подання статистичної звітності про функціонування СЕЗ "Порто-франко" відповідно до законодавства України;

організація підготовки (перепідготовки) кадрів;

виконання інших функцій та повноважень, визначених в повноваженні та переданих до його компетенції іншими органами управління СЕЗ "Порто-франко".

Стаття 6. Суб'єкти СЕЗ "Порто-франко"

1. Суб'єктами СЕЗ "Порто-франко" є суб'єкти підприємницької діяльності - юридичні особи, які реєстровані на території СЕЗ "Порто-франко" і реалізують на цій території затверджені Одеською обласною державною адміністрацією інвестиційні проекти вартістю, еквівалентною не менше 1 млн. доларів США, на підставі договору (контракту) з органом господарського розвитку (за умов реалізації цього інвестиційного проекту та які зареєстровані органом господарського розвитку як суб'єкти СЕЗ "Порто-франко").

2. Орган господарського розвитку видає суб'єктам СЕЗ "Порто-Франко" свідоцтво про реєстрацію, що підтверджує право на отримання пільг, визначених цим Законом.

3. За реєстрацію суб'єкта СЕЗ "Порто-Франко" сплачується плата, розмір якої встановлюється Одеською обласною державною адміністрацією.

Кошти, одержані за реєстрацію суб'єктів СЕЗ "Порто-Франко", спрямовуються органом господарського розвитку на розвиток інфраструктури СЕЗ "Порто-Франко" у порядку, визначеному Одеською обласною державною адміністрацією за погодженням з Міністерством фінансів України.

Стаття 7. Умови надавання підприємницької діяльності на території СЕЗ "Порто-Франко"

1. На території СЕЗ "Порто-Франко" можуть провадитися всі види підприємницької діяльності, за винятком заборонених законодавством України.

2. Спеціальний правовий режим підприємницької діяльності, встановлений у СЕЗ "Порто-Франко", поширюється на суб'єктів СЕЗ "Порто-Франко" виключно під час здійснення ними підприємницької діяльності в період реалізації затвердженого в установленому цим Законом порядку інвестиційних проєктів на території СЕЗ "Порто-Франко".

3. Створення на території СЕЗ "Порто-Франко" комерційних банків, їх філій, аудиторських фірм, торгових, інших фізичних осіб, учасників фондового ринку, діяльність яких підлягає ліцензуванню, здійснюється у встановленому законодавством порядку після попереднього погодження з Одеською обласною державною адміністрацією.

4. Затвердження Одеською обласною державною адміністрацією інвестиційного проєкту та укладання угоди (контракту) щодо умов його реалізації з органом господарського розвитку є підставою для реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності органом господарського розвитку як суб'єкта СЕЗ "Порто-Франко", укладання договору оренди землі, приміщень тощо.

5. У разі порушення суб'єктами СЕЗ "Порто-Франко" законодавства України, установчих документів, договору (контракту) з органом господарського розвитку щодо умов реалізації інвестиційного проєкту Одеська міська рада може внести пропозиції Одеській обласній державній адміністрації про скасування рішення про затвердження інвестиційного проєкту, а також внести органу господарського розвитку пропозиції про скасування реєстрації суб'єктів СЕЗ "Порто-Франко" у встановленому законодавством порядку.

6. У разі порушення суб'єктами СЕЗ "Порто-Франко" законодавства України, установчих документів, угоди (контракту) з органом господарського розвитку щодо умов реалізації затвердженого в установленому цим Законом порядку інвестиційного проєкту Одеська обласна державна адміністрація може прийняти рішення про скасування рішення про затвердження інвестиційного проєкту, а також внести пропозиції органу господарського розвитку про скасування реєстрації суб'єктів СЕЗ "Порто-Франко" у встановленому законодавством порядку.

7. Рішення Одеської обласної державної адміністрації про скасування рішення про затвердження інвестиційного проєкту та рішення органу господарського розвитку про розірвання угоди (контракту), укладеного з суб'єктом СЕЗ "Порто-Франко", або скасування реєстрації суб'єктів СЕЗ "Порто-Франко" можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Стаття 8. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, створених у СЕЗ "Порто-Франко"

На території СЕЗ "Порто-франко" державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється у встановленому законодавством порядку.

Стаття 9. Порядок ввезення на територію СЕЗ "Порто-франко" товарів та інших предметів та вивезення товарів та інших предметів з території СЕЗ "Порто-франко"

1. На території СЕЗ "Порто-франко" запроваджується спеціальний митний режим.

Відповідно до цього спеціального митного режиму на території СЕЗ "Порто-франко" встановлюється такий порядок ввезення (вивезення) товарів та інших предметів:

а) у разі ввезення товарів та інших предметів (крім підакцизних товарів) з-за меж митної території України на територію СЕЗ "Порто-франко" для використання в межах СЕЗ "Порто-франко" ввізне мито та податок на додану вартість не справляються;

б) у разі ввезення на митну територію України з території СЕЗ "Порто-франко" товарів та інших предметів, що попередньо були ввезені з-за меж митної території України на територію СЕЗ "Порто-франко", податки сплачуються в порядку, встановленому законодавством України для оподаткування товарів, що імпортуються.

До митної вартості товарів та інших предметів, зазначених у цьому пункті, не включається вартість послуг щодо зберігання товарів та інших предметів, їх перевантаження, дороблення, сортування, пакування, здійснюваних на території СЕЗ "Порто-франко".

Операції з надання зазначених послуг не підлягають обкладенню податком на додану вартість;

в) у разі вивезення з території СЕЗ "Порто-франко" за межі митної території України товарів та інших предметів, вироблених, у тому числі повністю або достатньо перероблених чи оброблених, на території СЕЗ "Порто-франко", вивізне мито та акцизний збір не справляються, а податок на додану вартість справляється за нульовою ставкою;

г) у разі вивезення з території СЕЗ "Порто-франко" за межі митної території України товарів та інших предметів, попередньо ввезених з-за меж митної території України на територію СЕЗ "Порто-франко", вивізне мито, податок на додану вартість і акцизний збір не справляються;

д) у разі вивезення товарів та інших предметів (крім підакцизних товарів) з митної території України на територію СЕЗ "Порто-франко" вивізне мито не справляється, а податок на додану вартість справляється за нульовою ставкою.

е) у разі ввезення товарів та інших предметів на територію СЕЗ "Порто-франко" з метою транзиту через територію СЕЗ "Порто-франко" митні збори справляються відповідно до законодавства України;

є) в інших випадках оподаткування здійснюється відповідно до законодавства України.

Не звільняються від оподаткування операції з ввезення на митну територію України товарів та інших предметів, повністю вироблених, достатньо перероблених або оброблених на території СЕЗ "Порто-франко".

Повністю виробленими або достатньо переробленими чи обробленими у СЕЗ "Порто-франко" вважаються товари, які відповідають критеріям, викладеним у статті 18 Закону України "Про Єдиний митний тариф".

Строк перебування товарів та інших предметів на території СЕЗ "Порто-франко" не обмежується, крім випадків, коли товари та інші предмети мають обмежений строк зберігання.

Положення цієї частини не поширюються на товарообмінні (бартерні) операції та операції з давальницькою сировиною.

2. Митний контроль запереміщенням товарів та інших предметів через межі території СЕЗ "Порто-франко" здійснюється відповідно до законодавства України з метою забезпечення дотримання державними органами, підприємствами, установами, організаціями та їх посадовими особами, а також громадянами порядку переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України, з урахуванням норм цього Закону.

Для запобігання несанкціонованому і неконтрольованому проникненню на територію СЕЗ "Порто-франко" або за її межі фізичних осіб, транспортних засобів, а також ввезенню і вивезенню товарів та інших предметів територія СЕЗ "Порто-франко" огорожується по периметру і облаштовується відповідно до вимог Державної митної служби України.

Території зон митного контролю для СЕЗ "Порто-франко", їх межі та режим переміщення товарів, транспортних засобів і громадян встановлюються Державною митною службою України.

Митне оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через межі території СЕЗ "Порто-франко", здійснюється відповідно до законодавства України.

За митне оформлення товарів та інших предметів, а також перебування їх під митним контролем на території СЕЗ "Порто-франко" справляються митні збори відповідно до законодавства України.

Організація робіт з облаштування митної інфраструктури і огороження СЕЗ "Порто-франко" та їх фінансування здійснюються органом господарського розвитку.

Спеціальний митний режим на території СЕЗ "Порто-франко" запроваджується з дня затвердження Державною митною службою України акти приймання-передачі в експлуатацію об'єктів митної інфраструктури.

3. Імпорт суб'єктами СЕЗ "Порто-франко" товарів та інших предметів для потреб власного виробництва на територію СЕЗ "Порто-франко" та експорт товарів та інших предметів, повністю вироблених або достатньо перероблених чи оброблених на території СЕЗ "Порто-франко", не підлягає ліцензуванню та квотуванню, якщо інше не встановлено міжнародними договорами України.

4. На зовнішньоекономічні операції, що здійснюються у СЕЗ "Порто-франко", поширюється спеціальний режим експорту (імпорту) товарів та інші заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності відповідно до законодавства України.

Кабінет Міністрів України може встановлювати обмеження щодо ввезення на митну територію України з території СЕЗ "Порто-франко" та вивезення з митної території України на територію СЕЗ "Порто-франко" окремих видів товарів.

Стаття 10. Особливості оподаткування та валютного регулювання на території СЕЗ "Порто-Франко"

1. Суб'єктам СЕЗ "Порто-Франко" надаються передбачені цим Законом пільги щодо сплати податку на прибуток підприємств.

2. Звільняється на три роки від оподаткування прибуток суб'єктів СЕЗ "Порто-Франко", операційний на території СЕЗ "Порто-Франко" від реалізації інвестиційних проектів, затверджених Одеською обласною державною адміністрацією.

Прибуток таких платників податку, одержаний з четвертого по шостий рік включно від реалізації інвестиційних проектів, затверджених Одеською обласною державною адміністрацією, оподатковується за ставкою 50 відсотків лічачи ставки оподаткування.

Ця пільга застосовується з моменту одержання суб'єктом СЕЗ "Порто-Франко" першого прибутку від реалізації інвестиційного проекту.

Ці положення не поширюються на частину прибутку, одержану від здійснення інвестицій за рахунок бюджетних коштів усіх рівнів та коштів Державного інноваційного фонду.

Порядок обчислення прибутку, одержаного від реалізації інвестиційного проекту, визначається Державною податковою адміністрацією України.

3. До звітного доповіді суб'єкта СЕЗ "Порто-Франко", нарахованого з метою оподаткування, не включається одержана згідно з затвердженим Одеською обласною державною адміністрацією інвестиційним проектом, що реалізується на території СЕЗ "Порто-Франко", сума інвестицій у вигляді:

валюти,

матеріальних цінностей;

нематеріальних патентів, включена до реєстру на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо, вартість яких у конвертованій валюті виражає згідно з курсами (паритетами) країни інвестора або міжнародними торговельними зв'язками, а також експертного оцінює в Україні.

У разі якщо протягом звітного (податкового) періоду відбувається часткове або повне відчуження інвестицій, набувачем цією частинною, суб'єкт підприємницької діяльності, який отримав інвестицію, зобов'язаний сплатити у визначену обсязі податок з прибутку, одержаного в такому звітному (податковому) періоді.

4. Валютне регулювання на території СЕЗ "Порто-Франко" здійснюється відповідно до законодавства України з урахуванням норм, встановлених цим Законом.

Надходження в іноземній валюті від реалізації суб'єктами СЕЗ "Порто-Франко" продукції, товарів (робіт, послуг), вироблених або випущених у СЕЗ "Порто-Франко", не підлягають обов'язковому продажу.

Стаття 11. Паралельний в'їзд у СЕЗ "Порто-Франко" та виїзд з неї

Кабінет Міністрів України може встановлювати спеціальний порядок перетинання кордону України іноземцями та особами без громадянства, які перебувають у СЕЗ "Порто-Франко", а також

спеціальний порядок в'їзду у СЕЗ "Порто-франко" і виїзду з неї громадян України, іноземців та осіб без громадянства.

Стаття 12. Порядок ліквідації СЕЗ "Порто-франко"

1. СЕЗ "Порто-франко" вважається ліквідованою з моменту закінчення строку, на який її було створено, якщо його не продовжено в установленому законодавством України порядку.

2. СЕЗ "Порто-франко" може бути ліквідована законом до закінчення строку, на який її було створено, відповідно до Закону України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон".

Стаття 13. Гарантії забезпечення інтересів суб'єктів СЕЗ "Порто-франко" у разі її ліквідації

Держава гарантує збереження у повному обсязі всіх майнових і немайнових прав суб'єктів СЕЗ "Порто-франко" у разі її ліквідації.

Спори між органами управління СЕЗ "Порто-франко", суб'єктами СЕЗ "Порто-франко" та ліквідаційною комісією, що можуть виникнути у зв'язку з ліквідацією СЕЗ "Порто-франко", підлягають розгляду в судах України, а спори за участю іноземних суб'єктів господарської діяльності – у судах за погодженням сторін, у тому числі за кордоном.

Стаття 14. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України:

у місячний строк подати пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити в межах своїх повноважень видання нормативно-правових актів, передбачених цим Законом.

3. У зв'язку з набранням чинності цим Законом припиняється відповідно до пункту 4 розділу XV "Перехідні положення" Конституції України дія Указу Президента України від 28 червня 1999 року № 760/99 "Про вільну економічну зону "Порто-франко" на території Одеського морського торговельного порту".

Президент України

Л.КУЧМА

м.Київ
23 березня 2000 року
№ 1607 – III

**ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ДЕЯКИХ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ
ОПОДАТКУВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ СТВОРЕННЯМ
СПЕЦІАЛЬНОЇ (ВІЛЬНОЇ) ЕКОНОМІЧНОЇ ЗОНИ "ПОРТО-ФРАНКО"
НА ТЕРИТОРІЇ ОДЕСЬКОГО МОРСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО ПОРТУ**

Верховна Рада України постановляє:

I. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. Статтю 21 Закону України "Про Єдиний митний тариф" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 19, ст.259; 1999р., № 15, ст.83, № 18, ст. 140, № 32, ст. 264, № 38, ст. 352, №39, ст.356; 2000р., № 2, ст.16) доповнити частиною такого змісту:

"На період функціонування спеціальної (вільної) економічної зони "Порто-франко", створеної на території Одеського морського торговельного порту, справляння ввізного та вивізного мита здійснюється з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про спеціальну (вільну) економічну зону "Порто-франко" на території Одеського морського торговельного порту".

2. Пункт 11.12 статті 11 Закону України "Про податок на додану вартість" (Відомості Верховної Ради України, 1997р., № 21, ст.156, № 51, ст. 305; 1999р., № 15, ст.83, № 18, ст. 140, № 32, ст. 264, № 38, ст. 352, № 39, ст.356; 2000р., № 2, ст. 16, № 10, ст.78) доповнити абзацом такого змісту:

"Установити, що на період функціонування спеціальної (вільної) економічної зони "Порто-франко", створеної на території Одеського морського торговельного порту, оподаткування операцій з ввезення (пересилання)на територію спеціальної (вільної) економічної зони "Порто-франко" товарів та інших предметів здійснюється з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про спеціальну (вільну) економічну зону "Порто-франко" на території Одеського морського торговельного порту".

3. Пункт 22.5 статті 22 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств"(Відомості Верховної Ради України, 1997 р.,№ 27, ст.181; 1998р., № 10, ст.35, № 18, ст.94; 1999р., № 15, ст.83, № 18, ст. 140, № 32,ст.264, № 38, ст.352, № 39, ст. 356; 2000р., № 2, ст.16, № 10, ст. 78) доповнити абзацом такого змісту:

"Установити, що на період функціонування спеціальної (вільної) економічної зони "Порто-франко" на території Одеського морського торговельного порту податок на прибуток платників податку – суб'єктів цієї зони справляється з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про спеціальну (вільну)" економічну зону "Порто-франко" на території Одеського морського торговельного порту".

4. Статтю 5 Декрету Кабінету Міністрів України "Про акцизний збір" (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 10, ст.82, № 26, ст. 281, № 50, ст. 470; 1996 р., № 41, ст.194; 1999р.,№ 15, ст.83, № 39, ст.356) доповнити частиною такого змісту:

"На період функціонування спеціальної економічної зони "Порто-франко", створеної на території Одеського морського торговельного порту, справляння акцизного збору здійснюється з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про спеціальну (вільну)" економічну зону "Порто-франко" на території Одеського морського торговельного порту".

II. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
м. Київ
23 березня 2000 року
№ 1608-III

Л.КУЧМА

ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР
УКРАЇНИ

До доручення Президента України
від 21.04.01 № 1-14/461

РОГОВОМУ В.В.
МІТЮКОВУ І.О.
ГУСАКОВУ В.М.
ГРИШЕВЕЦЬКОМУ С.Р.
БОДЕЛАНУ Р.Б.

Прошу вжити заходів на виконання доручення
Президента України щодо фінансування придбання
установок із знезараження питної води.

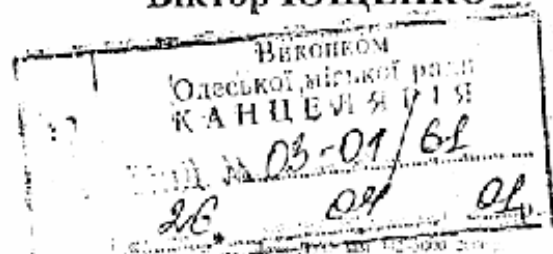
ЄХАНУРОВУ І.І.

Щербині М.М.
Палию М.І.
Бушовському І.В.

Віктор ІОЩЕНКО

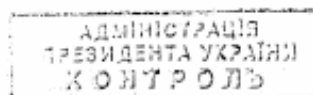
квітня 2001 р.

№ 5811/2

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Д О Р У Ч Е Н Н Я

за результатами робочої поїздки Президента України
до Одеської області 10 квітня 2001 року

•ЮЩЕНКУ В.А.

При уточненні розподілу державних капітальних вкладень на 2001 р. вишукати можливість фінансування придбання виконавчим комітетом Одеської міської ради вискоєфективних установок із знезараження питної води.

Термін - липень 2001 року

**ЗАЙЦЮ І.О.
ДУРДИНЦЮ В.В.
ГРИНЕВЕЦЬКОМУ С.Р.**

Розглянути питання фінансування невідкладних заходів щодо запобігання екологічним та надзвичайним ситуаціям в мікрорайонах Лузанівка і Пересип м.Одеса.

Термін - травень 2001 року

СТАШЕВСЬКОМУ С.Т.

Забезпечити стале постачання електроенергії до всіх населених пунктів північних районів Одеської області, оголошених зоною надзвичайної екологічної ситуації.

Термін - липень 2001 року

**МІТЮКОВУ І.О.
СТАШЕВСЬКОМУ С.Т.**

Забезпечити у повному обсязі фінансування аварійно-відновлювальних робіт щодо енергозабезпечення населених пунктів Одеської області згідно із затвердженим графіком.

Термін - 15 липня 2001 року

**БОНДАРЮ О.М.
СТАШЕВСЬКОМУ С.Т.
РОГОВОМУ В.В.**

За участю ДАЕК "Одесаобленерго" відпрацювати механізм закріплення за державою основних фондів, придбаних за кошти з державного бюджету і спрямованих на відновлення енергопостачання населених пунктів Одеської області.

Термін - 15 травня 2001 року

**ЗАЙЦЮ І.О.
ДУРДИНЦЮ В.В.
МОСКАЛЕНКУ В.Ф.
ЗЛЕНКУ А.М.**

Запровадити систему поглибленого моніторингу якості води в річках Дністер і Дунай на території України та сусідніх держав,

звернувши особливу увагу на місця водозаборів господарсько-питного водопостачання населення.

Термін - травень 2001 року

**ГРИНЕВЕЦЬКОМУ С.Р.
САМОПЛАВСЬКОМУ В.І.
КОСТЮЧЕНКУ Л.М.
КИРИЛЕНКУ І.Г.
КУЗЬМУКУ О.І.
СМИРНОВУ Ю.О.**

Забезпечити проведення протипожежних, санітарно-оздоровчих робіт у підвідомчих лісах північних районів Одеської області.

Термін - протягом 2001 року

**ЗАЙЦЮ І.О.
ГРИНЕВЕЦЬКОМУ С.Р.**

Розробити разом із зацікавленими міністерствами і відомствами заходи щодо подолання наслідків надзвичайної екологічної ситуації у лісах північних районів Одеської області та забезпечити їх цільове фінансування з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Термін - травень 2001 року

**ГУСАКОВУ В.М.
ГРИНЕВЕЦЬКОМУ С.Р.
ПАТОНУ Б.Є.**

Вжити заходів щодо підвищення надійності знезаражування питної води за рахунок впровадження більш ефективних технологій та дезінфектантів на водоочисній станції "Дністер".

Термін - травень 2001 року

**МІТЮКОВУ І.О.
АЗАРОВУ М.Я.
ЗАЙЧУКУ Б.О.
КОСТЮЧЕНКУ Л.М.**

Прискорити вирішення питання щодо реструктуризації боргових зобов'язань перед державним бюджетом та цільовими фондами Державної судноплавної компанії "Чорноморське морське пароплавство" відповідно до чинного законодавства.

Термін - травень 2001 року

КОСТЮЧЕНКУ Л.М.

1. Опрацювати заходи щодо прискорення погашення заборгованості із заробітної плати працівникам Державної судноплавної компанії "Чорноморське морське пароплавство".

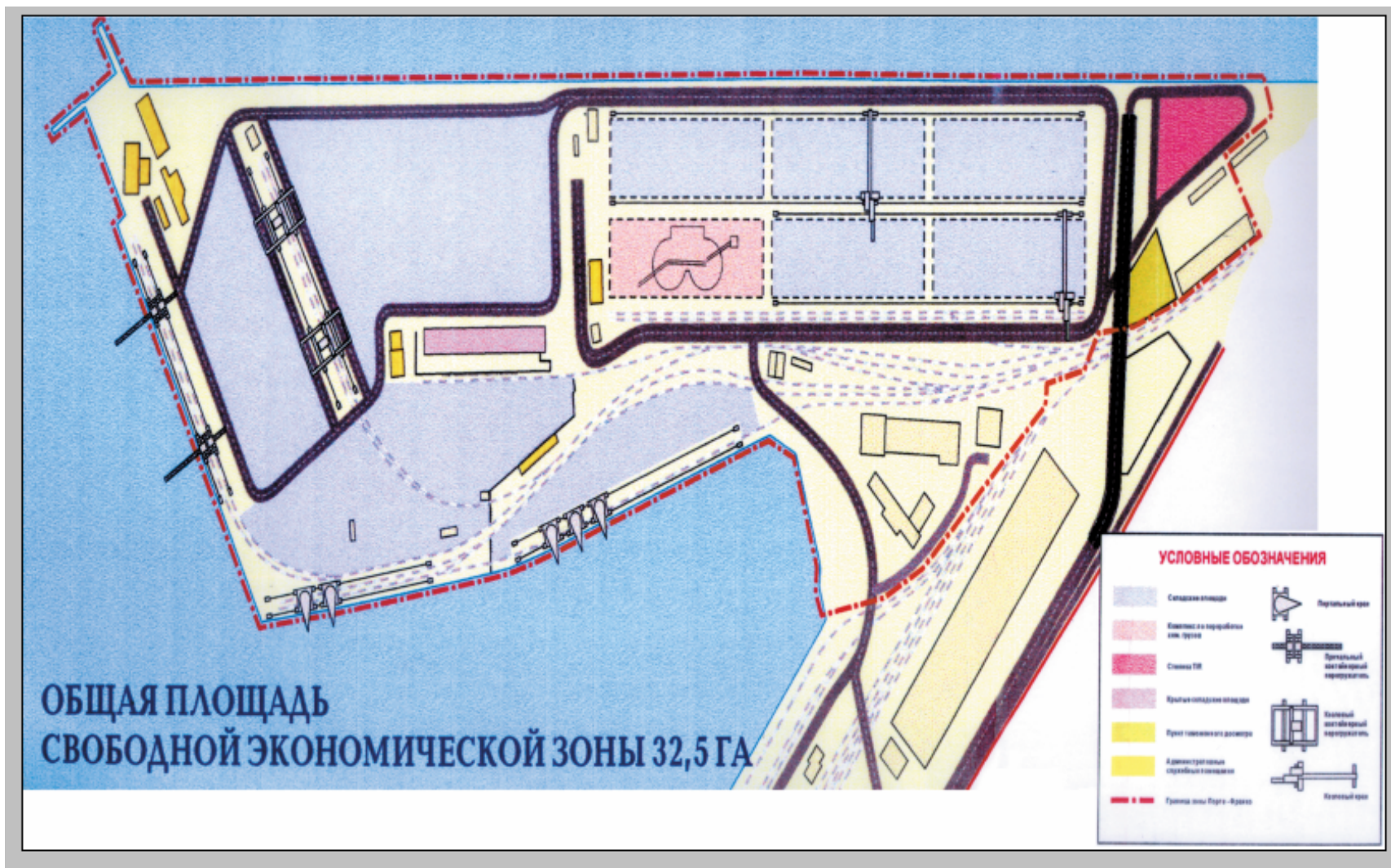
Термін - протягом 2001 року

2. Розглянути питання щодо відповідальності посадових осіб за несвоєчасне (неповне) відшкодування шкоди сім'ям моряків, загиблих під час катастрофи теплоходу "Сальвадор Альєнде".

Термін - 15 травня 2001 року

Л.КУЧМА

Президент України Леонід Кучма одеському миському голові Руслану Боделану: «Проблеми Одеси мені відомі. Чим зможу, тим допоможу»

Президент України Леонід Кучма на території «Порто-Франко»

Леонід Кучма про Одесу

(уривок з книги “Про найголовніше”):

“Більше того – я вважаю, що майбутня Україна обов’язково матиме одну столицю, але кілька центрів, як буває в багатьох розвинутих країнах. Хто може стверджувати, наприклад, що Франкфурт у Німеччині менш важливий, ніж Берлін, а Берлін – ніж Бонн? Невже в Америці Нью-Йорк або Лос-Анжелес мають менше значення, ніж Вашингтон? Поліцентричність країни – сучасна норма.

А чому б і ні? Харків, Запоріжжя і Дніпропетровськ – столиці індустріальні, Донецьк – шахтарська, Львів – столиця національної духовності, і, звичайно, Одеса – столиця гумору і доброго настрою.

При цьому “перлина біля моря” не перестане бути основним портом країни і центром регіонів Півдня, куди входять області Чорноморського узбережжя.

Я навіть виділив би Одесу як особливий субрегіон – настільки вона відрізняється від навколишнього соціально-економічного ландшафту за складом як населення, так і господарського комплексу (промислово-торгово-курортно-туристичного). Одеса дійсно і по цей день лишається справжньою перлиною, це місто, що має свою особливу, відому на весь світ чарівність, особливий спосіб життя та мислення його жителів, особливий одеський патріотизм, я вже не кажу про мову. Одеса, безперечно, - один з перших кандидатів в особливий центр “поліцентричної”, різноманітної України.

І наше завдання, щоб одеситам було вигідно і цікаво розкритися для всієї країни, зажити не тільки своїм внутрішнім життям, а і життям всієї країни.

Регіони Півдня через історичні причини є одними з найбільш багатонаціональних регіонів країни. При цьому за соціально-демографічним складом населення і загальною економічною сутністю Південний регіон

близький до регіонів Сходу, проте специфіка профільних виробництв Півдня (суднобудівельних, судноремонтних портових та інших) визначається його розташування на морському узбережжі. Південний регіон, як я вже говорив, це наше “вікно” в Чорноморський регіон, і ми повинні використати його повною мірою. Тут є потужні порти з великою порпускною здатністю (Одеса, Миколаїв, Херсон), і проходити через них можуть не тільки товари, потрібні нам, але й вантажі, які чекають в інших країнах континенту. Вільні економічні зони, що створюються тут, мають сприяти цьому.

Транзитний потенціал Півдня по-справжньому розкриється тільки в тому разі, як що ми зуміємо залучити зарубіжних вантажоперевізників не тільки внутрішньою політичною стабільністю (це є взагалі обов’язковою умовою для того, щоб сподіватися на залучення в країну коштів з-за кордону), але й продуманої державною політикою у транзитній сфері, збільшення вантажообороту за рахунок зниження вартості транзиту.

При цьому, природно, необхідно реконструювати портові інфраструктури, якщо ми зуміємо реалізувати таку державну програму, основний зміст регіону Південь повною мірою матеріалізується не лише у вигляді його населення, а й у винятковій, незамінній ролі регіону для країни.”

***Президент України Леонід Кучма в Одеському інституті Сухопутних
військ***

*Президент України Леонід Кучма
в Одеській національній юридичній академії*

*Президент України Леонід Кучма
в Одеському політехнічному університеті*

*Президент України Леонід Кучма
серед одеситів при відкритті Палацу правосуддя*

Голос народа – голос Божій.

Переді мною зо два пуди матеріалів виборчої кампанії Президента України 1999 року. Програми кандидатів, листівки, плакати, буклети, портрети, статті “за” і “проти”, фейлетони, карикатури тощо. Все розкладено на купи згідно адресату. Найбільша купа чомусь про Євгена Марчука. Домінує один жанр, скажімо так, портретистика. Він, Євген Кирилович, вміє позувати. На всіх фотографіях, як співається в одеській пісні “елегантен как рояль”. Інколи здається, що не тільки від нього живого, як писали газети, тхне одеколоном, але і від його фотографій несе духами.

Друга за висотою купа про Петра Симоненка. Тут падають у вічі кольорові портрети кандидата в Президенти. Розміром 20x40см. То він на тлі України, то в кабінеті підписує якусь книгу. Портрети екіпіровані закликом голосувати «...як каже ненька немає кращого за Петра Симоненка» Є портрети з текстом російською мовою.

Домінує на плакатах червоний кольор. Кумедні карикатури на Петра Миколайовича. Особливо та, де він втиснувся серед сфотографованих разом вождів Леніна й Сталіна. Але на відміну від них одів на голову «кашкет» з пір’їв вождя американських «краснокожих». Газета «Україна сьогодні» помістила фотографію під емоційною з охороною зустріччю Симоненка з населенням, матеріал назвала «Бродить привід Україною», перефразуючи слова К.Маркса й Ф.Енгельса: «Бродить привід по Європі, привід комунізму»⁶⁶.

Чимала купа матеріалів про Олександра Мороза. Ззовні пристойний, симпатичний. На словах відданий народу України. Але дослідником він сприймається як редіска навпаки: зверху білий, а в середині червоний.

Особняком купа про «канівську четвірку» – Марчука, Мороза, Олійника і Ткаченка. Сподобався гумор діючого Президента з приводу

⁶⁶ Україна сьогодні. – 1999. – 28 жовтня

створення четвірки. Він якось підмітив, що серед них не вистачає Лазаренка.⁶⁷ Як і слід було передбачати, союз розпався з причини відсутності принципової ідеологічної основи.

Наталя Вітренко при всій її приємній зовнішності, на погляд дослідника, програла своєю агресивністю. Вона чимось не вписувалась в уявлення пересічних громадян про типову українську жінку. Добру, щире, зичливу. Тобто Вітренко, очевидно, позбавлена менталітета українки і тому не могла бути куміром ні для жінок, ні тим більше для чоловіків.

Матеріалів про Леоніда Кучму не багато. Порівняно з матеріалами про інших десь нижче середньовзятої висоти підбірок. Їх можна класифікувати за різними ознаками. Наприклад: на позитивні і негативні матеріали виборчого штабу, результати соціологічних досліджень і різні вправи засобів масової інформації, документи партій, звернення чи статті відомих постатей і просто безіменні листівки, прокламації тощо.

Серед всіх п'ятнадцяти кандидатів Леонід Кучма мав суттєві відмінності. Насамперед це те, що він п'ять років перебував на посаді Президента України і його конкретні справи були кращими агітаторами й пропагандистами переобрання його на другий президентський термін. Але існували проти Леоніда Даниловича так звані конраргументи, яких не мали й не могли мати його конкуренти. Це суттєве неприємне явище: країна при всіх досягненнях продовжувала перебувати у важкій економічній кризі. Не випадково журналісти називали найсерйознішим опонентом Леоніда Кучми стан економіки. Як бути в цій ситуації кандидату в Президенти Леоніду Кучмі? Яким чином краще показати свої досягнення? Читач, мабуть, уже здогадався. Правильно. Широко застосовувати метод порівняння, що було на старті президентської діяльності і що досягнуто. Саме з цього розпочинається «Виборча програма кандидата в Президенти України Л.Д.Кучми. Наведемо це самокритичне порівняння повністю:

⁶⁷ Сьогодні. – 1999. – 8 вересня

«Дорогі співвітчизники!

Згадаймо початок 90-х років; важкі часи гіперінфляції, катастрофічне падіння виробництва, небачене знецінення трудових доходів і грошових заощаджень. Країна жила тривожним передчуттям економічного розвалу і громадянських заворушень, втрати державного суверенітету.

У 1994 році ви підтримали мою програму відвернення національної катастрофи. За п'ять років напруженої праці нам вдалося утвердити Україну як державу, суспільство, політичну націю:

-збережено громадянський мир;

-прийнято Конституцію України, закладено фундамент сучасного державного устрою на принципах розподілу влад, відбулося становлення парламентаризму і виконавчої вертикалі, вибудовано незалежну судову систему;

-Україна стала повноправним членом міжнародного співтовариства, членом Ради Європи, ключовою державою системи європейської і регіональної безпеки: укладено великий Договір про дружбу і співробітництво з Росією, вирішено проблему Чорноморського флоту і Севастополя;

-введено власну національну валюту – гривню, приборкано гіперінфляцію, зупинено падіння виробництва, створено умови для технологічної модернізації промисловості, розпочато безкоштовну передачу землі тим, хто її обробляє;

-забезпечено рівність прав усіх національно-культурних і релігійних об'єднань, українська мова утверджується як державна з одночасним створенням умов вільного розвитку російської та інших мов.

Ми вистояли. Україна відбулася.

Відтепер – назавжди.

За ці п'ять років не обійшлося без прикрих, часом неминучих помилок. Водночас набутий досвід дозволяє впевнено дивитись у майбутнє.»

Логічним продовженням такого вступу стали наміри кандидата. Власне програма Леоніда Даниловича була чіткою, щільною, компактною. Вона складалася з чотирьох розділів, в тексті кожного з яких були жирно виділені головні питання. Назвемо їх.

Розділ I «За ефективну владу» включав такі проблеми: «Від паростків демократичного управління – до дієвої демократичної системи», «Чесно служити народу», «Закон понад усе і один для всіх», «Від всевладдя центру - до сильних регіонів», «Незалежній державі – сучасну армію».

Розділ II «Збудуємо соціально відповідальну державу» містив такі питання: «Через активну соціальну політику – до прискореного економічного зростання»; «Надійні гарантії працюючому населенню», «Адресну допомогу соціально-незахищеним»; «Доступне житло»; «Здорова людина – здорове суспільство»; «Інтелекту нації – суспільну повагу та захищеність»; «Соціальна держава – солідарне суспільство».

Розділ III «До економіки добробуту» акцентував наступні проблеми: «Всебічний розвиток внутрішнього ринку, зміцнення конкурентноспроможності національної економіки»; «Стимулювати приватну ініціативу», «Привабливий інвестиційний клімат», «Промисловості, науці, технологіям – світовий рівень», «Селу нові можливості», «Стабільна гривня, збалансований бюджет».

Розділ IV «У злагоді зі світом» містив два питання: «Немає України без світу, а світу без України»; «Зовнішня політика – проукраїнська». Кожне з питань всіх розділів програми було лаконічно розкрито.

Завершувалась програма закликом Леоніда Кучми до українського народу. Він сказав: «Переконаний у правильності обраного шляху. Відмова від здобутого великими зусиллями – згубна. Впевнений – наступні п'ять років істотно змінять життя на краще. Вірю в Україну! Вірю в український народ! Ми разом вистояли – разом переможемо!»

Як бачимо, програма в основному центристська зі значним креном у бік пріоритетів українського народу, незалежності України, добробуту, миру, злагоди.

До речі, очевидно, у виборчому штабі Леоніда Даниловича народилася ідея, яка була успішно реалізована, створенням Всеукраїнського об'єднання демократичних сил України «Злагода». Особисто мені ця назва сподобалася.

Однозначного перекладу на російську мову цього слова немає. Воно значно ємче ніж російське «согласие». Ось як подає «Злагоду» «Новий словник української мови» («Тлумачний», у 4-х томах): 1) Мирні, дружні відносини, стосунки, згода; 2) Взаємна домовленість, угода про спільні дії; 3) Погодженість, гармонія у чомусь. Слово «Злагода» вигідно відрізнялось від слова «Порозуміння», яким Леонід Кравчук, перший Президент України зі своїми наближеними назвали громадську організацію. Хоч "порозуміння" перекладається на російську мову як "согласие", але дієслово порозумітися мені чомусь нагадує російське слово «поумнеть».

Хоч у пресі були різні оцінки ролі організації «Злагода», але автор цих рядків схильний до позитивної оцінки роботи організації. Було видно, що вона створена під вибори Президента і свою роль вона виконала – згуртувала людей адмінресурса і наближених до нього громадян, надихнула впевненості у перемозі Леоніда Даниловича тим виборцям, які чомусь вагалися. Злагода стала не тільки місцем зустрічі й прийняття спільних рішень низкою партій і громадських організацій правочентристського й центристського спрямувань, а фактором почуття ліктя близького за поглядами громадянина.

Розкажу про свої пригоди на Установчому з'їзді «Злагоди», що відбувся у березні 1999 року в Національному палаці «Україна». Як голова Одеського обласного відділення Конгресу української інтелігенції, що був співзасновником Одеської обласної організації «Злагода», мене обрали до складу делегації на Установчий з'їзд. В цей час колектив кафедри історії та етнографії України Одеського політехнічного університету разом з вченими

інших вузів (всього 26 осіб) завершував роботу над монографією «Українська національна ідея і сучасність». Відкривалась книга висловлюванням Леоніда Даниловича про його розуміння національної ідеї. Зізнаюсь, мені як керівнику авторського колективу і редактору, хтілось його цитатою показати еволюцію поглядів Президента на суть цієї ідеї (бо опонентські язики з приводу й без приводу смакували висловлювання Президента на цю тему на урочистих зборах, присвячених 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні, коли він з подачі речників мав необережність сказати, що українська ідея не спрацювала). Тираж книги був значний – 5000 примірників. Тобто мав, крім наукового, ще й пропагандистське призначення. Тому громадянам України, передусім одеситам і ЗМІ не зайве перед виборами було б знати про значну корекцію поглядів Президента на зміст української національної ідеї. А в зв'язку з тим, що на III Всеукраїнському форумі українців (18-20 серпня 2001 року) дехто спробував пригадати Президенту теоретичний «гріх» шістирічної давності, очевидно не знаючи, чи роблячи вид, що не знає справжніх, сучасних поглядів на цю ідею Леоніда Даниловича, то наведу текст зі згаданої книги повністю: "У державі повинна існувати ідеологічна домінанта, але не як державна ідеологія, а як ідеологія державного будівництва. Це однозначно й очевидно. І не побудована на абстрактних утопіях, а на природних високих національних, загальнонародних цінностях.

Як правило, вони визначаються формулою «національна ідея». Самі ж дискусії, довкола її змісту, на мій погляд, поки не внесли ясності в суть питання і лише підтвердили те, що проблема вимагає державної уваги, проведення широких наукових дискусій, залучення до них максимальної кількості людей.

Головне, щоб національна ідея жила у свідомості суспільства, була обручем нації, а не просто відшліфованим поняттям на папері. Під таким кутом зору я вже висловлював своє розуміння національної ідеї, що

ґрунтується на глибоких історичних традиціях, які ведуть родовід з життєдайних джерел Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Козацької держави. Це ідея сильної та процвітаючої України, ідея державності, патріотизму і солідарності; ідея духовності, конституційного порядку, громадського миру й злагоди; ідея справедливості та добробуту; ідея відкритості світу.

До цього хочу додати лише декілька міркувань.

Перше. Позитивне ставлення до національної ідеї не повинно вести до проповіді національної винятковості, своєрідного українського месіанства.

Нам потрібний патріотизм демократичний, гуманістичний, який характеризується любов'ю до Батьківщини, гордістю за її народ. Патріотизм животворний, здатний об'єднувати. Патріотизм, що ґрунтується на повазі особистості та прав людини. Такий ідеологічний синтез патріотизму і демократії, на мій погляд, стане надійним фундаментом громадянського суспільства.

Друге. Головне в національній ідеї – не лексика, а точне відображення сьогоднішніх реалій і формулювання завдань, здатних інтегрувати наше суспільство. А це, скажімо, питання захисту національної безпеки, політики, економіки, культури, збереження національного контролю над основними природними ресурсами, технологічної незалежності та національного виробництва, контролю за фінансами, реалізації своїх інтересів у міждержавних стосунках тощо.

Третє. Національна ідея – це форма державного самоусвідомлення народу, показник того, як народ розуміє себе, своє місце і роль у світі. Без свідомості народ, як і людина, нежиттєздатний. Але акт усвідомлення себе – самоідентифікація – починається із дотримання принципу неподільності історії, визнання усіх її сторінок.

Минуле не повинно розділяти сьогодення. Треба навчитися розглядати українську історію під кутом зору історичної спадкоємності, тяглості, за

висловом Михайла Драгоманова. Віддавати належне і Українській Народній Республіці Михайла Грушевського, і Радянській Україні, від якої ми, врешті-решт, й успадкували возз'єднаний український народ у межах нині існуючих кордонів.

Наше минуле – цілісний, хоча й суперечливий суспільний процес, як і життя єдиної соціальної сукупності – українського народу. То ж будемо дотримуватися принципу: у минулому спільна історія, у майбутньому – спільний ідеал.

У свою чергу він вимагає жорсткого політичного компромісу, що базується на тверезому розрахунку, на взаємній «амністії без конфіскацій». Лише так зможемо закріпити найвагоміший наш здобуток – утримання громадянського миру і спокою в державі»

У зв'язку з тим, що випуск книжки співпадав у часі з формуванням делегації на Установчий з'їзд «Злагоди», мною було запропоновано взяти декілька примірників для президії з'їзду. Валерій Сергєєвич Балух, заступник голови облдержадміністрації, він і «робочий» керівник делегації сказав, що губернатор Сергій Гриневецький мою пропозицію підтримав. Наша делегація задалегідь прибула до Національного палацу «Україна». Мені було доручено вручити Президенту України Леоніду Даниловичу Кучмі і членам президії з'їзду нашу монографію.

На сцені і за кулісами шмигляли хлопці в чорних костюмах при краватках. За всіма ознаками то були люди, що відповідають за безпеку Президента. В кімнаті президії ще нікого не було і мені довелося звернутися до порівняно молодого чоловіка з охорони, який за кулісами щойно закінчив розмовляти з кимось по мобільному телефону. Коли він, глянувши на посвідчення делегата, узнав про мої наміри вручити Президенту і його оточенню нову книгу, то зразу зв'язався по телефону, очевидно, з начальником і доповів про нештатну ситуацію. Отримавши розпорядження, чоловік в чорному костюмі велів мені розпакувати книги, а сам викликав

молодого хлопця, теж в чорному костюмі, з якимось приладом. Той енергійно поклав прилад то на одну стопку книг, то на другу й вмить доповів, що все в нормі. Я не витримав і пожартував:

- Це що зараз так цікаво й швидко перевіряють зміст книг?

Старший мужчина розсміявся й каже:

- Ні. На предмет пластикових мін, - і продовжив, - кладіть книги на цей стіл, а самі посидьте на стулі поруч. Коли з'явиться Президент, то вручите йому першому, а іншим, як вийде: кому ви вручите, хто сам візьме, бо затримки біля вас не повинно бути.

Сижу я за кулісами серед столів і стільців, напроти виходу з кімнати президії. Звідти була видна передня ліва частина зали, що швидко заповнювалася делегатами, вся сцена по якій продовжували шмигати симпатичні, енергійні хлопці... Ще раз беру книгу. Вдалою вона видалась. На ясноголубій обкладинці високо в безмежному небі над білими пуховими хмарами майорить наш прекрасний синьо-жовтий прапор. А зліва зверху вниз в'ється кіноплівка, в кадрах якої портрети кращих носіїв і втілювачів в життця української національної ідеї: Богдан Хмельницький, Тарас Шевченко, Михайло Грушевський, Леонід Кравчук і Леонід Кучма. В книзі міститься галерея з 36 портретів «Визначні носії та теоретики національної ідеї». У мене не було сумніву, що книга сподобається главі держави. Часу залишалося все менше. Я вже став смакувати передчуття від зустрічі з Президентом. Що не кажіть, не кожного дня мені, периферійному професору, доводиться тиснути руку першій особі в країні. Це перший і можливо останній раз доля надає випадок поділитися своєю радістю, викликаною виходом книги з актуальної проблематики, з Президентом України. Я встав і вже був готовий вручити книгу Леоніду Даниловичу, як вмить двері з кімнати Президії відчинилися і до мене підійшов Анатолій Товстоухов, здається, тоді міністр Кабінету міністрів.

Він спитав мене:

«Це ви Гончарук?».

Я кивнув головою.

«Дякую Вам за чудову книгу, - він взяв примірник, став швидко переглядати й продовжував, - але буде краще, якщо від вашого імені я вручу її Президенту і членам президії. Справа в тому, що ви не всіх їх знаєте, тому може статися заминка».

Передчуття зустрічі з Президентом рухнуло. Мені нічого не залишалося робити, як покинувши книги, вийти з-за куліс, спуститися зі сцени і направитися до місця розташування в залі нашої делегації. Валерій Балух вийшов мені на зустріч і спитав: «Щось трапилось?» Я розповів все, що сталося. Він сказав: «Дипломат Гостоухов. Не хвилюйтеся, книга все рівно дійде до адресати.» Так безславно закінчилося моє перебування на київській сцені.

Через декілька хвилин багатотисячний Палац оплесками зустрічав Президента й чисельну президію. У Президента, у кожного з них в руках була книга. Валерій Сергійович підморгнув мені, посміхнувся, мовляв, не все так погано.

У мене був особливий інтерес до президії. Було приємно, що і Президент, і більшість складу президії не приховували спокуси розглянути книгу. Особливо уважно знайомився з нею Леонід Кравчук. Він навіть обмінювався думками з приводу книги з жінкою, що сиділа поруч, при цьому, показуючи, очевидно, на якусь фотографію з галереї портретів...

На перерві в правому крилі недалеко від кімнати президії мені зустрівся Кравчук. Дочекавшись поки він відповість якимсь двом жіночкам, я представився й спитав його:

- Леоніде Макарович, яке ваше враження від нашої книги?

Він подивився на мене з-під окуляр своїми невеличкими, карими й надзвичайно своєрідними очима й, протягуючи мені руку, сказав:

-Зверху книга чудова. Всім сподобалася. Дякую вам і колективу. А зміст ще не прочитав.

Ну що ж. Тепер мені залишалось в думках сказати собі: «Не все так погано». До цього слід додати: за вечерею голова облдержадміністрації Сергій Гриневецький подякував мені і колективу за книгу. Йому, очевидно, теж було приємно, що одеська делегація мала свої особливості – на мить захопила увагу Президента й президії з'їзду новою книгою.

Пора повертатися, читачу, до аналізу суворої і комічної прози передвиборчої капанії. Вже на з'їзді стало зрозуміло, що серед різних громадсько-політичних угруповань «Злагода» вмиг стала найпоширенішою і за чисельністю і за змістом прийнятих резолюцій і, очевидно, за фінансами. Дії цієї організації, як вже відмічалось, тісніше згартували людей адміністративного ресурсу і, що важливіше, викликали інтерес низки політичних організацій, які ще коливались до якого кандидата примкнути. Переді мною великий плакат з національних кольорів – синього і жовтого. На ньому – назви 21 партій (як сказали б любителі гри в карти – очко). По вертикальній середині зверху до низу у назві кожної партії виділено по такій букві, що загальний їх рядок складає назву: "Наш вибір Леонід Кучма". Назву партій даю в додатках.

Дев'ять одеських обласних організацій напередодні дня Незалежності України прийняли спільну «Заяву блоку політичних партій на підтримку кандидата в Президенти Л.Д.Кучми». Це Народно-демократична партія України, Аграрна партія України, Демократична партія України, Соціал-демократична партія України (об'єднана), Партія жіночих ініціатив України, Ліберальна партія України, Партія регіонального відродження України, Одеська міська організація Міжрегіонального блоку реформ. У «Заяві», зокрема, говорилося: «Виходячи з того, що тільки стабільність, поступовість, наполеглива праця змінять наше життя на краще, звертаємося до всіх жителів

Одещини, всіх, хто поділяє наші принципи, підтримати на виборах Президента України кандидатуру Леоніда Даниловича Кучми».⁶⁸

Знала передвиборча кампанія в Одесі й демарші окремих партійних організацій. 12 травня 1999 року у Центрі української культури відбулась прес-конференція представників різних політичних партій. Серед них – від Соціал-демократичного Союзу Володимир Максимович і костенківського Руху Віктор Цимбалюк. Вони прийняли звернення до Леоніда Кучми, в якому просили Президента відмовитися від болотування на наступний срок. Їхні дії охарактеризував представник від Демократичної партії Сергій Лобан так: «Це позиція лінивих людей, які хочуть в останній момент що-небудь урвати. Вони вибирали цього Президента чотири роки назад і весь час йому служили, а тепер сподіваються, що скинувши його отримають щось більше»⁶⁹

Одеська обласна організація «Злагода», голова – Л.П.Шемякін, здійснила низку заходів, що мали намір продемонструвати її активну діяльність та впевненість у перемозі Леоніда Даниловича на майбутніх виборах Президента. У дослідника немає можливості освітити аналіз різноманітної роботи цієї громадської структури. Наведу тільки приклад методів і стилю її діяльності. За декілька днів до виборів «Злагода» разом з міською громадською організацією «Союз молоді і студентів» ініціювала й провела акцію «Молодь міста за Президента» На зустріч в Театр музичної комедії запросили міського голову Руслана Боделана, його першого заступника Валерія П'ятова, заступника Миколу Балана, довірену особу кандидата в Президенти Леоніда Кучми – Леоніда Шемякіна, ректорів вузів. Запросили, щоб поговорити. Основна частина питань була адресована міському голові: про робочі місця після закінчення навчання, відродження військових кафедр, зниження плати за проїзд та...забезпечення достойного життя пенсіонерів.

⁶⁸ Чорноморські новини. – 1999. – 21 серпня

⁶⁹ Слово. – 1999. – 21 травня

Слід відзначити, що міський голова Руслан Боделан чітко сповідує власну заповідь: відношення одеситів до центральної влади, до Президента визначається передусім їх відношенням до місцевої влади. Який авторитет місцевої влади, справи в місті взагалі, такими очима жителі дивляться й на владу в столиці. Всі здобутки одеситів за останній рік, точніше, перший рік його перебування на посаді міського голови, Руслан Борисович розумів, неодмінно працюють на авторитет глави держави.

Леонід Шемякін розповів про передвиборчу програму Леоніда Кучми в частині молодіжної політики.

Як відзначили ЗМІ, тисяча двісті місць у той вечір були заповнені молодими одеситами. Вони виступали й говорили про виважену політику держави, про відсутність військових конфліктів. Цікаво молодь підтримала Леоніда Кучму: шарами, що полетіли в залі від кожного учасника акції, юнаки й дівчата проголосували за Леоніда Даниловича. Було прийнято «Звернення» в якому молодь закликала всіх одеситів унаслідувати їх приклад.⁷⁰

Профспілки. Очевидно по всій Україні ці чисельні громадські організації займали різні позиції стосовно кандидатів в Президенти України. 22 вересня 1999 року ряд лідерів галузевих профспілок і обласних рад профспілок (всього 12 осіб) прийняли два документи. Перший «Звернення голів профспілок і об'єднань профспілок до кандидатів в Президенти України, які підписали Канівську угоду». Головним серед інших моментів «Звернення» була пропозиція до четвірки: «Выдвинуть на пост Президента Украины того из вас, кто имеет больше шансов на победу над Леонидом Кучмой, сможет объединить самые широкие слои населения, собрать максимальное количество голосов... Мы однако берем на себя смелость и предлагаем вам остановить свой выбор на кандидатуре Александра Мороза,

⁷⁰ Одесский вестник. – 1999. – 27 жовтня

который, по нашему мнению, имеет больше всего шансов на победу в случае объединения ваших усилий».⁷¹

Другий документ – «Заява членів Ради Федерації професійних спілок України про створення об'єднання «Профспілки проти кандидата в Президенти Леоніда Кучми». Цей документ підписали 10 осіб. Порівняно з першим документом у другому не знаходимо прізвищ В.Ветчинкіна, члена Ради ФПУ, голови Харківської обласної Ради та В.Мосендзя, голови Донецького міськкому профспілок працівників вугільної промисловості. Автори документу вважали неприпустимим підтримку або навіть байдужу реакцію на можливість повторного обрання Президентом України Кучму Леоніда Даниловича. Новостворене угруповання закликала: «Мы призываем своих коллег, всех членов Федерации профессиональных союзов Украины, всех граждан Украины присоединиться к нам и сделать все, чтобы не допустить переизбрания Леонида Кумы на следующий срок».⁷²

Морозівська газета «Товарищ» поспішила назвати документи доленосними, які підписали лідери профспілок «от имени большинства трудящихся Украины». Звичайно перебільшення. Названі особо не могли презентувати не тільки більшості, але й половини трудящих України. Не могли, від імені Ради ФПУ розписуватись за всю Раду чи, тим більше, за всіх членів профспілок. З 25 осіб керівників обласних профспілок документи підписали тільки голови Рівенської, Полтавської, Кіровоградської, Донецької облпрофспілок.

Серед підписантів не знаходжу керівників одеських профспілок. Шукаю їх позицію на шпальтах газет. Знайшов. Низка місцевих газет опублікувала невеличкий, але легко зрозумілий документ:

«Профсоюзы поддерживают Л.Кучму». У ньому говорилося: «14 ноября с.г. нам предстоит сделать ответственный выбор – отдать свои голоса

⁷¹ Товарищ. – 1999. - №40 (366). - жовтень

⁷² Там же

тому кандидату на пост Президента України, який достоїн возглавить государство. В первом туре выборов Федерация профсоюзов Одесщины воздержалась от поддержки какой-либо кандидатуры, поскольку у членских организаций не было по этому поводу единого мнения.

Президиум Совета Федерации профсоюзов Одесской области на своем заседании 5 ноября с.г. принял решение о поддержке кандидатуры Л.Кучмы на выборах Президента Украины. Надеемся, что будучи избранным на повторный срок, Л.Д.Кучма выполнит свои обещания. Призываем всех членов профсоюзов и трудящихся Одесской области на выборах 14 ноября отдать свои голоса за кандидата в Президенты Леонида Кучму

По поручению президиума Совета Федерации профсоюзов Одесской области – председатель Совета Федерации профсоюзов Одесской области В.Н.Шаровский.»

Позиція інтелігенції у виборах Президента не була та і не могла бути однозначною. Якщо не всі, то майже всі кандидати в Президенти могли розраховувати на підтримку певних категорій інтелігенції. Але це тема окремого дисертаційного чи монографічного дослідження. Для, скажімо так, авторської «галочки» розглянемо участь у виборах громадської організації Конгресу української інтелігенції. На з'їзді інтелігенції, що відбувся в Києві не задовго до виборів більшій частині виступаючих, до якої відношу й себе, вдалося запобігти резолюції на однозначну підтримку конкретного кандидата. Йшлося про підтримку проукраїнського кандидата. Місцевим організаціям було дозволено самим визначатися у виборі кандидатури. Мені як члену президії Національної Ради КУІну і голові Одеського обласного відділення організації було не важко передбачити неможливість схилити Раду обласного КУІну до підтримки, скажімо, Леоніда Кучми. Строкатість політичних поглядів членів Ради була небезпечним фактором розколу організації при спробі нав'язати резолюцію про підтримку окремої кандидатури. Ситуація ускладнювалась ще й тим, що членам Президії

Національної Ради і членам обласної Ради КУІну був кандидат в Президенти Юрій Кармазін. У мене особисто не було сумніву у тому, що він кандидатура не прохідна і наші зусилля на його пропаганду виявляться марними. Необережний виступ його на згаданому з'їзді, в якому він погрозився вийти з КУІну у разі прийняття розпливчатої резолюції, фактично знімав з обласної організації обов'язок безумовно підтримувати Юрія Кармазіна. Проконсультувавшись з самими «зубастими» членами обласної Ради, мною було прийняте рішення до виборів взагалі не скликати її засідання з метою запобігти розколу організації. А особисто сам замислив інше: провести Всеукраїнську наукову конференцію: «Інтелігенція і влада», якій запропонувати проект резолюції на підтримку Леоніда Даниловича. Колектив кафедри, ректор Валерій Малахов підтримали ідею конференції. Свою задумку про проект резолюції мені довелося відкрити тільки губернатору Сергію Гриневецькому і меру Руслану Боделану. Отримав обіцянку допомоги грошми для видання матеріалів конференції.

Телефоную керівникові виборчого штабу Леоніда Даниловича, своєму земляку, вихованцю історичного факультету Одеського держуніверситету ім. І.І.Мечнікова, віце-президенту Національної Академії України, Івану Федоровичу Курса. Прошу посприяти відрядженню з Києва до Одеси для виступу на пленарному засіданні Всеукраїнської конференції «Інтелігенція і влада» проректора Міжрегіональної Академії Управління Кадрами, теж вихованця нашого факультету, Миколи Федоровича Головатого. У нього добре підвішаний язик. Сказав: «Буде зробено». І зробив. Коля приїхав. Було чимало засобів масової інформації. Ось як описувала хід пленарного засідання газета «Одеські вісті», що присвятила більшу частину першої сторінки нашому заходу: « Якщо говорити про позитивний аспект Всеукраїнської наукової конференції «Інтелігенція і влада», що відбулася на базі ОДПУ в Одесі 22-23 жовтня, то в першу чергу треба особливо підкреслити той факт, що в її роботі взяли участь не тільки відомі молоді

вчені з багатьох вищих навчальних закладів країни, а й представники виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, політичних і громадських організацій. І це цілком закономірно, бо, як підкреслив на пленарному засіданні голова Одеської обласної адміністрації С.Р.Гриневецький, держава має перспективи у своєму розвитку, яка знаходить підтримку інтелігенції...»⁷³

Сергій Гриневецький у своїй доповіді аргументовано, логічно, ненав'язливо приділив основну увагу президентським виборам і необхідності підтримки нинішнього Президента Леоніда Даниловича на другий термін. Мер Руслан Боделан в своїй доповіді підкреслив важливість участі інтелігенції у вирішенні задач, які стоять перед органами самоврядування, розповів про конкретну співпрацю міської влади з вченими й вміло закликав підтримати на виборах Леоніда Кучму, який багато зробив для благоустрою Одеси. Микола Головатий, зокрема, акцентував увагу на ролі інтелігенції у консолідації духовних сил суспільства, що проявило тенденції до об'єднання зусиль виходу з кризи

Жінки і влада: проблеми статусу. Такою була тема виступу завідуючої кафедрою соціальних теорій Одеської Юридичної Академії, доктора історичних наук, професора, Л.І.Кормич. З привітаннями виступили ректор ОДПУ В.П.Малахов і голова Одеської обласної організації «Злагода», член Ради Всеукраїнського об'єднання демократичних сил «Злагоди», Л.П.Шемякін.⁷⁴

Потім мною до слова була запрошена доктор історичних наук, професор Одеського економічного університету, моя співкурсниця Галина Парієнко. Вона зачитала проект «Звернення учасників Всеукраїнської наукової конференції «Інтелігенція і влада» до громадян України» Наведу його повністю.

⁷³ Одеські вісті – 1999 – 27 жовтня

⁷⁴ Одеські вісті – 1999 – 27 жовтня

Звернення учасників Всеукраїнської наукової конференції «Інтелігенція і влада» до громадян України.

Шановні співвітчизники!

31 жовтня 1999 року відбудуться вибори Президента України. В цей день подальша доля Батьківщини на мить опиниться в руках кожного із нас. Саме про високу відповідальність громадян за майбутнє, передусім, наших дітей і онуків, йшлося на нашій конференції. Глибокий аналіз економічного, соціального, культурного життя дозволяє дійти висновку, що за останні роки зроблено чимало для виводу держави з важкої загальної кризи. Маємо соціальний мир і злагоду у суспільстві, оживлення ряду галузей промисловості, селяни радують добрим урожаєм (в Одеській області досягнуто рекорд – зібрано 2 млн тон зерна), регулярно виплачується заробітна плата, пенсії, мужньо поводить себе гривна, саме наша ракета «Зеніт» здійснили вперше в історії космонавтики вихід на орбіту міжнародного комерційного супутника Землі з морського старту, мають значні досягнення наші спортсмени, Україна обрана світовою співдружністю держав членом Ради Безпеки ООН тощо.

Це переконливо свідчить про правильність обраного країною державницького курсу, про здатність Президента і уряду забезпечити подальше покращення стану у всіх сферах життя.

В умовах помітної стабілізації і прогресу внутрішньої і зовнішньої політики, ми, виборці, мусимо прийняти правильне політичне рішення, не ризикувати майбутнім Батьківщини, не допустити політичних і соціальних експериментів над багатостраждальною Україною. Зміна політичного курсу призведе до непередбачених, можливо, катастрофічних соціальних наслідків.

В цей надто відповідальний час для долі України ми, люди різних політичних поглядів, закликаємо Вас, дорогі співвітчизники, разом з нами, обрати главою держави нинішнього Президента України Леоніда Кучму. Його перевагою перед іншими претендентами є значний досвід керування

країною, реалістичність програми розвитку економіки, соціального й духовного життя, він користується повагою і довірою керівників інших країн. Ясно, що з Леонідом Кучмою Україна нічого не втратить, а придбає. Як поведуть себе на чолі держави інші кандидати – загадка. Не час для небезпечних політичних експериментів. Наша впевненість у завтрашньому дні тільки з Леонідом Даниловичем. То ж будьмо гідними високого громадського призначення – вершителя долі України.

Прийнято на пленарному засіданні Всеукраїнської наукової конференції «Інтелігенція і влада» 22 жовтня 1999 року м. Одеса.»

Потім поставив на голосування. Переповнений конференцзал Палацу культури студентів ОДПУ, де виступав два місяця тому Леонід Данилович, проголосував за прийняття «Звернення». Після пленарного засідання відбулися дискусії в секціях.

Потужню підтримку Леоніду Кучмі в Одесі надала громадська організація, створена за ініціативою й керована Русланом Боделаном – «Відродження регіону». 7 листопада 1999 року, за тиждень до другого туру виборів Президента України, відбулося велике спортивне свято на стадіоні «Спартак». Розпочалося воно урочистим відкриттям першої спартакіади серед районів Одеси. Урочистим маршем перед переповненими трибунами стадіону пройшли представники районних спортивних команд на чолі з головами райадміністрацій Антоном Кісе, Віктором Прокопчуком, Вітославом Бараболей, Ігорем Резником та іншими. Попереду колони – ветерани спорту – одесити, які своїми спортивними досягненнями вписали яскраві сторінки в історію національного і світового спорту. Заслужений майстер спорту, Олімпійський чемпіон ігр Микола Авілов підняв прапор змагань...

Як відмічали газети, тема виборів вітала над стадіоном: плакати і листівки на підтримку Леоніда Кучми і його курсу демократичних реформ відверто висловлювали позицію присутніх. В інтерв'ю для ЗМІ городський

голова Руслан Боделан підкреслив, що сьогодні кожний громадянин України, кожний одесит повинен зрозуміти – для того, щоб жити краще, щоб наша держава існувала, необхідна стабільність в суспільстві. І це розуміння мусить привести наших громадян до виборчих урн, щоб зробити правильний і відповідальний вибір.⁷⁵

А в той день, 7 листопада 1999 року, коли на стадіоні «Спартак» вирувало спортивне свято, майже поруч, на Куліковому полі, представники лівих партій відмічали річницю Великого Жовтня. Мітинг перед пам'ятником вождю світового пролетаріату був, як дві каплі води, схожий на всі попередні за останні роки. Ті ж люди, ті ж промови. Правда з однією суттєвою різницею – попереду другий тур виборів і «ліві» мали серйозний намір дати «последний и решительный бой».⁷⁶

Переважна більшість засобів масової інформації або підтримувала Леоніда Кучму, або утримувалась від непристойної критики. Послідовну, пропрезидентську позицію займала газета "Одеські вісті" на чолі з редактором Віктором Васильцем. "Вечерняя Одесса", головний редактор Лариса Бурчо, давала змістовні репортажі про перебування Леоніда Даниловича в Одесі (один з таких матеріалів додається), «Одесский вестник», очолюваний Юлією Женецькою, у рубриці «Субботний разговор» розташовував цікаві підбірки думок одеситів з приводу «Какой нам нужен Президент». Пойдете ли вы голосовать?», широко інформувала одеситів про діяльність Леоніда Кучми, пов'язану з Одесою. «Чорноморські новини», головний редактор Леонід Міщенко, на першій сторінці надрукували повністю «Звернення до українського народу» Леоніда Кучми напередодні виборів. Це зробили й інші газети. Президент закликав громадян прийти на виборчі дільниці й проголосувати за глузд й громадянську згоду, за громадянський мир і законність, за досягнутий досвід цивілізованого

⁷⁵ Одесские известия – 1999 – 11 листопада

⁷⁶ Одесские ихвестия. – 1999 – 11 листопада

вирішення болючих проблем, за право обирати владу і брати участь у прийнятті рішень, за розвиток того позитивного, що уже зроблено, за надійні зміни до кращого, за право жити у власній державі, ім'я якої – Україна».⁷⁷

Але хочу застерегти читача від враження про легку перемогу Леоніда Кучми в Одесі. Боротися було значно важче, ніж писати про політичні змагання. У головного героя цієї книги була низка, так би мовити, кандидатських особливостей, що вигідно й не вигідно відрізняли його від інших. Про вигідні було сказано словами самого Леоніда Даниловича, що стали вступом до його виборчої програми. Серед не вигідних: він шість із восьми років незалежності був ключовою фігурою в державі – спочатку як прем'єр-міністр з надзвичайними повноваженнями, а потім як Президент. За цей період рівень життя суттєво упав, а обсяг тіньової економіки і корупції збільшився. Державний борг виріс з 0,3 до 14 мільярдів доларів, а населення скоротилося більше ніж на два з половиною мільйони. Народно-демократична партія, яка тільки одна з тридцяти партій шла на останні парламентські вибори під лозунгом підтримки Леоніда Кучми, завойовала тільки п'ять відсотків голосів.

Опозиційна преса невтомно, енергійно то шукала, то фабрикувала компромат на діючого Президента. То його дорікали тим, що привів до влади Павла Лазаренка, то тим, що зять Віктор Пінчук був діючою особою скандалу, викликаного закордонними валютними операціями, то шукали вади в діяльності доньки. Леонід Данилович аргументовано відмітав більшість звинувачень.

Але головною незручністю у передвиборчій боротьбі було те, що майже кожен кандидат в Президенти справедливо вбачав в особі Леоніда Кучми найсерйознішого претендента на посаду глави держави й відповідно, кожен, зокрема, і всі разом більшість своїх агітаційно-пропагандистських

⁷⁷ Слово – 1999 – 21 жовтня

стріл направляли саме проти нього. Тобто його посада Президента була його і достоїнством, і недоліком в політичних змаганнях.

Обсяг друкарських матеріалів, що були спрямовані проти Леоніда Даниловича навіть за фізичними, а не змістовними мірками, надзвичайно великий. Показати його весь - значить втратити дослідницьке почуття гармонії і міри. Як дослідник не зумів проаналізувати всі українські, в тому числі і одеські, документи, статті, листівки, результати соціологічних опитувань тощо «за» Леоніда Кучму, так не в змозі надати оцінку всім матеріалам «проти» головного героя книги.

Щоб уявити ретельність опонентів Леоніда Кучми у боротьбі з ним, достатньо сказати, що була створена наука «Как победить Л.Кучму?». Ця наука, що пізніше збанкрутувала, складалася з трьох розділів: 1) Кожний, хто проти Кучми, мусить обов'язково піти на вибори і проголосувати проти Л.Кучми. 2) Кожний, хто проти Л.Кучми, мусить голосувати тільки за того кандидата, який може реально перемогти Л.Кучму. Зміст цього розділу включав такі настанови: «Якщо ви голосуєте за «непроходного» кандидата, то тим самим ви голосуєте за Л.Кучму. Тому Л.Кучма й зробив все, щоб розпорошити голоси опозиції. Найбільш «проходний» – О.Мороз. Якщо кожний, хто проти Л.Кучми, проголосує за О.Мороза, влада Л.Кучми закінчиться. 3) Кожний, хто проти Л.Кучми мусить активно спостерігати за ходом голосування, щоб не допустити фальсифікації результатів. Це розділ теж мав чи то вимоги, чи то поради: «Якщо Ви проти Л.Кучми, пропонуйте свої послуги в якості спостерігача. Як громадянин України Ви маєте право не тільки вільно голосувати, але і активно участвовати у контролі за виборами»

Закінчувалася ця перша частина науки «Як перемогти Л.Кучму?» крупно надрукованим ствердженням: «Тільки О.Мороз переможе Л.Кучму!»

Друга частина науки «Як перемогти Л.Кучму?» називалася «Як обманює виборців команда Л.Кучми, або міфи, що розповсюджуються командой Л.Кучми» Тут ставилася під сумнів і те, що Л.Д.Кучма не

замішаний у казнокрадстві, і те, що завдяки саме його волі в Україні не сталося війни, як в Росії, і те, що більша частина громадян України все-таки підтримує Леоніда Кучму. І ця частина закінчувалась закликком: «Тільки О.Мороз переможе Л.Кучму!»

Тут, як кажуть, коментарі зайві. З цієї науки так вуха стирчать, що у читача не залишається сумніву, в штабі якого кандидата формувалася ця «доленосна» для України наука.

Тут досліднику варто поділитися з читачем народженою асоціацією: чи не є «касетний скандал», який мав за мету усунути Леоніда Кучму з посади на початку 2001 року і якому Олександр Мороз зіграв не останню роль, другим томом чи варіантом продовженням науки «Як перемогти Л.Кучму?» в нових, невиборних умовах?

Залишається сказати: наука видавалася за рахунок виборчого фонду О.Мороза тиражем 1.150.000 примірників.

Чимало зробила для дискредитації Леоніда Кучми газета соцпартії України, очолювана О.Морозом «Товарищ». Візьмемо, наприклад, номер 9 за вересень 1999 року. Бачимо продовжене все тієї науки перемагати Л.Кучму. Весь матеріал першої сторінки під крупним заголовком: «Л. Кучма и его правительство реализуют план уничтожения народа Украины». А закінчується закликком: «Все, кто против Кучмы – голосуйте за Мороза! Только А.Мороз способен победить Л.Кучму».⁷⁸

Названі і неназвані матеріали переважно кандидатів в Президенти від лівого крила політичного спектру спрямовані проти Леоніда Кучми, з'являлися в Одесі. Тут відповідні штаби їх розмножували, якщо не вистачало примірників, і розповсюджували різними способами серед одиситів. Були, так би мовити, і зворотні потоки, коли компромат з Одеси з радістю чекали в Києві. Так «Вечірній Київ» 7 вересня 1999 року опублікував замітку кореспондента радіо «Свобода» Ігоря Столярова під назвою «Кучмі

море по коліно». В ній невимогливий автор ділився своїми спостереженнями поведінки Президента в Одесі. 2-3 вересня 1999 року. Йому, кореспонденту, здалося (бо доказів офіційних не наведено), що на другий день свого перебування голова держави надмірно спожив спиртних напоїв. В народі кажуть: якщо здається, то треба хреститися. Але ніяк ні в газету писати.

Завершаючи цю драматичну главу цієї книги, слід відмітити добросовісну роботу виборчих штабів Леоніда Кучми як в Києві, так і в Одесі. Одеський штаб очолював Валентин Йосифович Кресюн, проректор медичного університету, а обласний – Борис Володимирович Буркінський. Браку у належному забезпеченні одеситів якісною агітаційною продукцією як за змістом, так і за формою не спостерігалось.

Серед багатьох інших матеріалів, що були розповсюджені у місті мудрі передвиборчі роздуми академіка Н.О.Пучковської, Героя Соціалістичної праці, Почесного громадянина міста Одеси «Не легко дом построить, а государство тем более». Вона зокрема, писала: «Такое впечатление, что все кандидаты понимают предвыборную борьбу как борьбу с нынешним Президентом Л.Кучмой, да еще и кучкуются между собой». Наводячи факти нечистоплотної боротьби опонентів Леоніда Даниловича, Надія Олександрівна продовжувала: «Массированную критику Л.Кучмы большинством кандидатов в Президенты объяснить просто: сегодня он один из всех кандидатов несет на себе тяжелое бремя государственного строительства. Не стоит говорить о том, как сложна эта работа, как принципиально важны принятые решения и какие тяжелые последствия возможны в случае ошибок. Но нельзя не признать, что за прошедшие пять лет Украина уверенно укрепила свои позиции как независимое государство...»

Декілька слів про такий важливий загін учасників політичних змагань як соціологи. При аналізі результатів соціологічних досліджень доходиш

⁷⁸ Товарищ. – 1999. - №9. - вересень

висновку: ці результати прямо залежать від політичних сил, які їх замовляють на свою користь як додаткові агітаційні матеріали.

В Одесі більш-менш вдало спрацював Фонд соціальних досліджень Андрія Куценко. Напередодні виборів він угадав, що перше місце буде за Леонідом Кучмою. Правда, про друге “промаркувався” – віддав Наталі Вітренко, а третє – Петру Симоненко⁷⁹.

Одеситів частували й “знахідками” київських соціологів. На увагу дослідника заслуговують результати роботи громадської організації Фонд “Центр” “Суспільство”. Починаючи з травня 1999 року вони стійко доводили перевагу Леоніда Даниловича перед іншими претендентами на президентське крісло.

Не буду читача стомлювати висвітленням роботи виборчих комісій, створених міською владою, які в цілому спрацювали добротню. Чимало старань і мистецтва знаходити вади проявили прихильники різних опонентів, що знайшли порушення закону “Про вибори Президента України”. Але серйозних відхилень від вимог Закону помічено не було. В кожному районному суді 14 листопада чергував суддя, який негайно розглядав всі скарги, заяви.

Звернемось до результатів виборів. Газета “Одеський вісник” писала: “Чуда, как и предполагалось, не произошло. С действующим Президентом боролись “левые” силы – “очки” всех остальных кандидатов настолько незначительны, что брать их в расчет просто не имеет смысла...”⁸⁰

У другому турі, як відомо, помірялися силами тільки двоє – Леонід Кучма і Петро Симоненко. За Леоніда Даниловича віддало голоси 44,5 % одеситів-виборців, за Петра Миколайовича – 16,3% з тих, хто взяв участь у виборах.

⁷⁹ Вестник региона. – 1999. – 11 жовтня

⁸⁰ Одесский вестник. – 1999. – 2 листопада

Показово, що жителі Жовтневого району, який вважався «головним» в політичному житті попереднього мера і який погрожував провалити Леоніда Кучму на виборах, проголосувало за Леоніда Даниловича найдружніше – 55 відсотків.

В цілому по Одеській області за Леоніда Кучму проголосувало 52, 99% виборців, за Петра Симоненка – 40, 63%.⁸¹

Показово, що Леоніда Кучму підтримали на виборах молодь та одесити середнього віку. Це показник вдалої молодіжної політики Президента. 1 жовтня 1999 року були підвищені мінімальні розміри стипендій. В середині жовтня відбувся перший Всеукраїнський форум «Молодь – за майбутнє України» за участю Леоніда Даниловича.⁸² Він часто зустрічався з юнаками й дівчатами в політехнічному університеті, під час концерту на Потемкінських сходах тощо.

Замість висновків спробуємо визначити складові бездоганної політичної перемоги Леоніда Даниловича Кучми на президентських виборах. Наскільки автор здатний узагальнити проведений у главі матеріал, а також той фактаж, що з причин фізичних (аби не перевантажувати дослідження зайвими фактами) не був названий, можу назвати декілька безумовних факторів перемоги Леоніда Кучми.

По-перше, на відміну від інших претендентів наш герой в ролі Президента України впродовж п'яти років мав значні здобутки. Серед них: збереження громадянського миру; прийняття Конституції України, введення національної валюти – гривні, приборкання гіперінфляції, зупинення падіння виробництва, створено умови для технологічної модернізації промисловості, розпочато безкоштовну передачу землі тим, хто її обробляє; Україна стала повноправним членом міжнародного співтовариства, членом Ради Європи, ключовою державою системи європейської і регіональної безпеки; укладено

⁸¹ Вечерня Одесса. – 1999. – 20 листопада

⁸² Одесский вестник. – 1999. – 16 жовтня

Договір про дружбу й співробітництво з Росією, вирішено проблему Чорноморського флоту і Севастополя тощо.

По-друге, майже все, що досягнуто було закладено в передвиборчу програму Леоніда Кучми у 1994 року. Хто мав добру пам'ять, той не міг не залишити, що Леонід Данилович слів на вітер не кидає, а свідомо, цілеспрямовано робить те, що впевнено проголошував. Зауважимо: єдність слова і діла – найвищий показник високих моральних якостей людини, зокрема, нашого Президента.

По-третє, вплив глави держави на вирішення конкретних справ в регіонах, зокрема, в Одесі. Це і створення вільної економічної зони, будівництво компресорно-каналізаційної станції КНС-10 А, винесення за межі міста пропарочно-промивальної станції тощо. Особливо пам'ятним стало для одеситів рішучі дії Президента Леоніда Кучми з метою покласти кінець свавіллю місцевої влади, ігноруючої Закон України “Про вибори депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів”, втілення в життя рішення Кіровоградського обласного суду про визнання недійсними виборів Одеського міського голови 29 березня 1998 року. Саме конституційні дії Леоніда Кучми фактично припинили протистояння міської і обласної влади.

По-четверте, прихильники Леоніда Даниловича виконали чималу агітаційно-пропагандистську й організаційно-об'єднавчу роботу. Особливо це видно на створенні й діяльності Всеукраїнського об'єднання демократичних сил “Злагода”.

В-п'ятих, сам Леонід Данилович зробив низку сильних передвиборчих агітаційних кроків стосовно одеситів. Це передусім його щільний графік заходів у місці у зв'язку з 55 річницею визволення Одеси від фашистських загарбників й 205-ю річницею самого міста.

В-шостих, сильні позиції Леоніда Даниловича в Одесі в значній мірі забезпечувалися досягненням міської влади в покращенні добробуту

населення. Міський голова Руслан Боделан після виборів сказав, що він всіма силами прагнув до такого розвитку подій. А коли кореспондент спитала, що ви маєте на увазі, відповів:

“Нічого особливого – звичайну, нормальну роботу, спрямовану на покращення економічного і соціального становища в Одесі”,⁸³ - і перелічив найголовніші здобутки міста за останній рік.

В-сьомих, немає сумніву в тому, що особисті якості Леоніда Даниловича теж були враховані виборцями. Його відвертість, прямота, чесність, простота в спілкуванні наближали його до простих людей, які приймали його за свого, народного Президента.

В-восьмих, добротно спрацювали його виборчі штаби в Києві і в Одесі. Вибоці були забезпечені агітаційними як текстовими, так і наочними матеріалами про справи та особистість Леоніда Кучми.

В-дев'ятих, сподобалась одеситам красива, скромна й вихована дружина Президента Людмила Миколаївна. Вона полюбилася одеситам так би мовити, підсвічувала Леоніда Даниловича кольоровим промінням з сімейного боку. Про неї ще буде мова в цій книзі.

В-десятих, Леонід Данилович ще був сильний слабістю своїх суперників, передусім, комуністів. Їхні соціальні програми хоч і містили деякі привабливі положення, але рухатися з ними назад до кращого минулого більшості одеситів вже не хотілося.

Одесити у виборі Президента знову опинилися у стані більшості українського народу. Вони продемонстрували вірність своєму першому вибору – Леоніду Даниловичу. Якщо справедливе прислів'я “голос народу – голос Божій”, значить нам Президент даний ще й Господом Богом.

Президент України Леонід Кучма
серед одеситів

⁸³ Одесский вестник. – 1999. – 27 листопада

ОБРАЩЕНИЕ

К ИЗБИРАТЕЛЯМ ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ, ПРИНЯТОЕ НА РАСШИРЕННОМ ЗАСЕДАНИИ ПРАВЛЕНИЯ ОДЕССКОГО РЕГИОНАЛЬНОГО ОТДЕЛЕНИЯ УКРАИНСКОГО СОЮЗА ПРОМЫШЛЕННИКОВ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ, ОДЕССКОЙ ОБЛАСТНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ РАБОТОДАТЕЛЕЙ УКРАИНСКОГО СОЮЗА ПРОМЫШЛЕННИКОВ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ, НАУЧНО-ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ АССОЦИАЦИИ ПРОМЫШЛЕННИКОВ "ПЕРСПЕКТИВА", ПОДДЕРЖАННОЕ НА СОБРАНИЯХ ТРУДОВЫХ КОЛЛЕКТИВОВ.

Дорогие коллеги, земляки, друзья!

21 октября с. г. мы приходим на избирательные участки для того, чтобы отдать свой голос за одного из претендентов на самый высокий пост в нашем государстве, вручить ему свою судьбу на ближайшие 5 лет.

Нам, товаропроизводителям, далеко не безразлично, кто будет у руля украинщины Украиной и куда он этот руль повернет: в сторону продолжения реформ, вывода страны из экономического кризиса и повышения благосостояния людей или в сторону возвращения к командно-административной системе, "важнеству нищих", конфронтации слов и групп населения, обострения международных отношений.

Сегодня мы видим одного кандидата, с которым готовы связать свою судьбу, это

Леонид Данилович Кучма.

Предыдущие 5 лет его президентства были трудными. В этот период либо проявились и последствия экономики так называемого развитого социализма, и неудачи первых лет самостоятельного пути развития Украины. Спад производства, гиперинфляция, паралич законода-

тельной и исполнительной ветвей власти, неумение и нежелание "прорвать простройку" следовало избранному народом Украины курсу рыночных реформ породили и неутраченные и будущее.

Цена левых шагов на пути рыночных реформ оказалась непосильной для широких народных масс.

Такой путь Украину Л. Д. Кучма летом 1994 г.

Своей работой он сумел убедить нас в правильности пути Украина оказалась как государство, признанное в Европе и во всем мире. Принята Конституция Украины. Проведены реформы в управленческой сфере, в аграрном секторе государства. Введена национальная валюта, которая надержала Украину мировыми финансовыми кризисом 1995 года. Приостановлено падение производства, в ряде отраслей началось оживление и подъем, увеличился спрос на научно-технические инновации, что позволило поддержать украинскую науку и использовать ее достижения в отраслях хозяйства.

Введена стабильная минимальная заработная плата, повышены пенсии, расширилась предпринимательская деятельность, сфера малого и среднего бизнеса, чему способствует

работа И. Д. Кучмы по постепенному снижению налогового давления на промышленность и предпринимателей.

Мы знаем сильные и слабые стороны деятельности Леонида Даниловича и видим, что у него преобладает здравый смысл и способность воспринимать мнение народа, он стремится всеобщую внутреннюю и международную политику, сверая свои действия с Основным Законом государства - Конституцией, общественным мнением и нормами международного права, в Украине мирными демократическими путями без перемены социальных конфликтов созданы базисы для принятия дальнейшего развития.

Наш кандидат имеет огромный опыт как руководителя промышленности, так и в управлении независимого государства. При этом, он сумел создать действенную команду профессионалов, оперативно реагирующую на экономические и социальные процессы в стране, способную управлять этими процессами.

Поэтому мы, товаропроизводители Одщины, призываем все партии на избирательных участках и проголосовать за

Леонида Даниловича Кучму.

Пригласивать за стабильность, согласие в обществе, за перспективу достойной жизни!

ПО ПОРУЧЕНИЮ КОЛЛЕКТИВОВ:

председатель правления ОАО "Стальметиз" Л. П. ШЕМЯКИН; председатель правления ОАО "Одесстельмаш" Г. Н. СОЛОМАХА; председатель правления ОАО "Черноморполиграфметалл" Ю. Е. ШЕНДЕРОВСКИЙ; генеральный директор АО "Одесса" В. И. ХАМАЛОВ; председатель совета председателей профкомов работников Проминвестбанка Украины Одесского региона Б. Д. МОРДВАНЮК; директор Иваницкого судоремонтного завода - Н. А. ШЕШУР; председатели правления ЗАО ПО "Одесский комбинатный завод" А. В. БАЧМАНОВ; председатели правления ОАО "Завод резинотехнических изделий" В. В. МАТЮКИН; председатель правления ОАО "Эмизон" С. Г. ПОПОВ; зам. генерального директора АО "Одесвинпром" Р. А. МАРМЕРШТЕЙН; председатель правления ОАО "Стамбормаш" А. Т. ЛИТВИНЕНКО; председатель правления ОАО ЖК "Кривя" Н. Ф. ПРИСТУПА; председатель правления ОАО ПТФ "Элакс" В. В. ЮРКОВСКИЙ; директор ОЦНТЭИ В. И. БУРЧАК; председатель ООО "Одесская фондовая группа" Р. В. ЛУКАЧ; председатель правления ОАО "Одесское СКТБпродмаш" О. И. КУКИН; и. о. председатели правления ОАО "Энергетическая компания "Одесса-облаэнерго" В. М. ЛЮЗИНСКИЙ; председатель правления ОАО "Одессаромнаэлектротранспорт" А. Г. ВЕРЕКА; председатель правления ЗАО "Стальметиз" А. Ф. ТАБОР; председатель правления ОАО "Одмес" В. И. КУЧЕРЕНКО; председатель совета ОАО "Завод Киван" Г. И. ТРОШИН; председатель правления ОАО "Золотой колос" Ф. Ф. ДМИТRENKO; директор института ГИПО "Коммерпрожкомлекс" Ю. Д. ПИЛИПЕНКО; председатель правления ОАО "Янтарь" А. С. БАКУЛИН; председатель правления ОАО "Промсвязь" В. П. ГРАФОВ; директор судоремонтного завода Украины И. Д. МОЛОШИЦКИЙ; председатель правления ОАО "Медкабортехника" И. И. ЛЕВШЕНКО. Всего 133 подписи.

ЦЕНТРАЛЬНА ІЗБИРАТЕЛЬНА КОМИСИЯ ОБНАРОДОВАЛА ОФИЦІАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ

Центральна виборча комісія обнародувала офіційні результати голосування в день виборів Президента України 31 жовтня. Найбільше кількість голосів, як і було określено по попереднім результатам, виборці віддали нині діючому Президенту Леоніду Кучмі - 9 мільйонів 588 тисяч 672 голоси, или 36,49 відсотка голосів виборців, прийнявши участь в голосуванні. Другий результат - у лідера комуністів Петра Симоненка, он отримав 5 мільйонів 849 тисяч 77 голосів, или 22,24 відсотка. Александр Мороз набрав 2 мільйона 969 тисяч 896 голосів, что составляет 11,29 відсотка. У Наталія Вітренко - 2 мільйона 886 тисяч 972 голоси, или 10,97 відсотка. За Євгенія Марчука проголосували 2 мільйона 138 тисяч 356 виборців, или 8,13 відсотка. Юрій Костенко підтримали 570

тисяч виборців, или 2,17 відсотка, Геннадій Удовенко - 319 тисяч 778 виборців, или 1,22 відсотка.

Не набрали даже по відсотка голосів виборців інші шість кандидатів на пост Президента. За Василя Ононенка проголосували 124 тисячі 40 виборців, за Александра Ржавського - 96 тисяч 515, за Юрія Кармазіна - 90 тисяч 793, Віталія Кононова - 76 тисяч 832, Александра Базилюка - 36 тисяч 12 голосів, Николая Габеря - 31 тисяча 829 виборців.

Не підтримали ні одного кандидата 477 тисяч 19 виборців.

Как повідомив голова ЦИК Михайл Рибець, общєє кількість виборців в округах, из которых поступили повідомлення, составляет 37 мільйонів 498 тисяч 630 человек. Всего в голосуванні прийняли участь 26 мільйонів 305 тисяч 198 виборців.

До оголошення офіційних результа-

тов голосування, Центризбирком рассмотрел заявления, жалобы, обращения граждан, касающиеся нарушений, выявленных в ходе избирательной кампании. Все они проверены и, по заключению членів ЦИК, не могли повлиять на результаты выборов. Из 12 областей такие сообщения или заявления вообще не поступали.

По результатам голосування 31 жовтня Центральна виборча комісія в соответствии с Законом "О выборах Президента Украины" назначила повторное голосування на воскресенье, 14 ноября нынешнего года. В избирательный бюллетень включены два кандидата на пост Президента Украины, набравшие наибольшее количество голосів виборців: Леонид Кучма и Петр Симоненко.

**Татьяна ВЕСНА
- ДИНАУ.**

Перша Леді в Одесі.

Що не кажіть, холостяки, а з дружиною краще ніж одному. Людство довело: перед усім жінка фактор щастя, стимул діяльності чоловіка. Вона – невичерпне джерело сімейного щастя, взагалі, і чоловічого, зокрема. Колись мій науковий керівник повчав мене: вдало обрана тема дисертації – це як вдало обрана дружина. Пощастить – захистиш і кандидатську, і докторську дисертації, і не одну монографію напишеш. Мені хочеться трохи підредагувати цей крилатий вислів так: вдало обереш дружину – і щасливим будеш, і кандидатську й докторську дисертації напишеш, і не одну книгу видаш. Звичайно, зв'язок ролі дружини та діяльності чоловіка тут знайдений тільки в долі дослідника чи йому подібних. Він, цей вплив на здобутки чоловіка існує в кожній сфері чоловічої діяльності, в тому числі й політиці.

Розпочинаючи писати цю главу, надумав звернутися до колективу кафедри історії та етнографії України, яку очолюю, з проханням допомогти мені словісно змалювати портрет Людмили Миколаївни, дружини Президента України. Сказано було чимало: зовнішність приємна, красива, посмішка чарівна, симпатична, зачіска й одяг – строгі, зі смаком і ще багато приємного. Один молодий викладач сказав, що закохався Людмилою Миколаївною. З метою його безпеки прізвіща називати не буду: кажуть, що перші особи держави рівніві... Знаю, що Леонід Данилович любить гумор, тому пробачить мені вільність.

Моя дружина Нина Михайлівна на моє прохання відповіла не замислюючись: А що тут думати? Все пізнається в порівнянні. Я давно дійшла висновку: наша найкраща.

Ця жінка приємна не тільки за формою, як сказали б філософи, але й за змістом. Про це свідчать насамперед її справи. Опинившись в ролі першої леді України, вона обрала собі нелегку, але святу роль: опікуватися дітьми, що мають важку долю. Вона стала організатором програми “Супруга

Президента України – дітям України”. У Піклувальну Раду фундації входять видатні діячі науки і культури, представники банківських і підприємницьких структур. Про благодійну діяльність Людмили Миколаївни в Україні постійно повідомляють засоби масової інформації. Прийде час їй дослідники будуть присвячувати дисертації й книги. А в рамках цієї книги розповімо про добрі справи Людмили Миколаївни в Одесі.

Про її візит до міста-героя в середині січня 1997 року засоби масової інформації розповідали всебічно. Газета “Слово”, наприклад, повідомляла, що за дев’ять днів після візита до Одеси Президента України Леоніда Кучми, 14 січня, в нашому місті була його супруга Людмила Миколаївна. Її робочий графік був досить насичений, тому свою професійну допитливість журналісти не змогли задовольнити ні на прес-конференції, ні в інтерв’ю, - їм довелося задовольнятися особистими враженнями й спілкуванням з оточуючими Людмилу Кучму.

Першим, що зробила супруга Президента – це прямо з аеропорту відвідала реабілітаційний центр для обездолених хворих та дітей інвалідів з паталогією опорно-рухового апарату, що на вулиці Пушкінській. Тут вона відвідала лікувальні кабінети і спортзали, мала бесіду з медичним персоналом. Реабілітаційний центр, хоч і являвся найбільш серйозним закладом такого типу, але для більш ефективного лікування йому необхідно найсучасніше обладнання, яке, однак, надто дороге. Його пропонують на пільгових умовах такі потужні фірми, як німецька “Сименс”, але потрібен стартовий капітал. Не дивлячись на те, що благодійна програма супруги Президента – не комерційна, не бюджетна – може залучати тільки спонсорні засоби, Людмила Миколаївна, уважно вислухала мера, керівника фонду і головного лікаря й пообіцяла допомогти центру.

Як повідомляли ЗМІ в той самий день біля трьох тисяч дітей з Одеси та області (в основному сироти, з багатодітних та малозабезпечених сімей) змогли подивитися в оперному театрі два спектаклі Московського

кукольного театру Сергія Образцова “Алладин и его волшебная лампа”. Артистів до Одеси привезла Людмила Миколаївна, а до цього спектакль побачили кримські діти, далі театр направився до Одеси.

Не обійшлося без легких сюрпризів. Знаходячись у реабілітаційному центрі, Людмила Миколаївна звернула увагу на те, що на дверях одного з кабінетів було написано: “Врач-ортопед Кучма Евгений Петрович”.

- А я Людмила Миколаївна Кучма, - протягнула гостя руку молодому доктору.

“Вам допомагає в роботі ваше прізвіще”, - накинулись журналісти на лікаря. “Та ні.І взагалі наш Президент Кучма, а я Кучма”. На що Людмила Миколаївна відреагувала: “Я ось теж виходила заміж за Кучму, як став чоловік Президентом, став Кучмою .

І на прощання запросила свого однофамільця непримінно завітати до Києва в гості: “Ми би від такого гостя не відмовилися”.

Газети відмічали, що головне враження від першої леді держави таке: вона зовсім не вважає себе нею і не хотіла б, щоб так її сприймали оточуючі. Скромний інженер КБ “Південь” з 30-річним стажем, мама і бабуся, вона вважає, що її сьогоднішня професія –дружина Президента. І в цій ролі, як розповіла консультант Президента з гуманітарних програм Ірина Ілющенко, має можливість допомагати – дітям й похилим людям. Її благодійна програма “Супруга Прзидента України – дітям України” – це допомога не тільки дітям-сиротам та інвалідам, а також патронаж програми “Нові імена України”, спрямованих на пошук і підтримку нових обдарованій.⁸⁴

Людмила Миколаївна завжди підтримувала зв’язки з Одесою. Особливо насиченим був її візит до Південної Пальміри в середині двадцятих чисел, точніше, 26 травня 1999 року. Вона працювала в Одесі два дні, а приїхала разом з болгарською делегацією, в складі якої – супруга прем’єр-міністра Болгарії, президент фонду “Майбутнє Болгарії” Олена Костова,

міністр культури Болгарії Емма Москова, перший заступник міністра соціального захисту Тетяна Василева, посол Болгарії в Україні Олександр Димитров зі своєю супругою та інші.

Гостей з Болгарії та Києва тепло зустрічали керівники області, міста разом з генеральним консулом Республіки Болгарія в Одесі Тодором Костандиновим.

Приводом для приїзду гостей стало відкриття в Одесі Центру болгарської культури, отримавшого статус всеукраїнського. Як повідомляла “Вечерня Одесса”, крім офіційних зустрічей та урочистостей – в облдержадміністрації гостей приймали С.Р.Гриневецький і Ю.П.Казаков, у мерії – Р.Б.Боделан – високі гості багато уваги приділили знайомству з Одесою й одеситами, перед усім, юними. Вони відвідали виставку престижних навчальних закладів на Середнефонтанській, дитячий притулок, центр соціально-трудової адаптації громадської організації батьків дітей-інвалідів “Білий ангел”, школу імені Столярського тощо. В дитячих установах Людмила Миколаївна спілкувалася і з дорослими, і з дітьми. Після концерту, який показали гостям юні обдарування школи ім. Столярського, вона відверто зауважила: життя в нашій державі було б набагато краще, багаче, як би “дорослі діти” з Верховної Ради, Кабінету міністрів, Адміністрації Президента... вчилися, трудилися, відносилися до своїх обов’язків так же добросовісно і відверто, як це роблять діти Одеси.⁸⁵

Людмила Миколаївна під час візиту мала чисельні довірливі бесіди з дітьми. У дитячому притулку №1 вона вислуховувала розповіді хлопчиків та дівчаток про їхнє важке життя, про те, чому і як вони опинилися поза домом батьків, яким шляхом пройшли до дитячого притулку та як бачуть своє майбутнє.

⁸⁴ Слово, 17 січня 1997 року.

⁸⁵ Вечерня Одесса, 27 травня 1999 року.

Особливо довірлива розмова відбулася у Людмили Миколаївни з Лесею Моїсей. Дівчина відверто розповіла, що колись років у п'ять, мріяла стати піаністкою, але нелегке життя змусило її цінити перед усім вміння постояти за себе, а жорстокість і несправедливість, які вона пережила з лихвою, призвели до рішення поступити до школи міліції.

- Я тобі допоможу! – сказала Людмила Миколаївна, переконавшись, що рішення дівчини зріле й вистраждане.

На виставці, де були представлені досягнення викладачів кращих одеських шкіл, гімназій і ліцеїв Людмила Миколаївна зупинилась біля кожного стенду, бесідуючи з вчителями та учнями. Можливо найкращого комплімента пані Кучма удостоїла свою тезку – директора 121 школи Л.М.Семенюк, коли сказала: “Я хотіла б навчатися у вашій школі”.⁸⁶

Юні артисти з ансамблю “Квінта” міського Палацу школярів та молоді так порадували Людмилу Миколаївну своїми співами, що вона піднесла керівникові ансамбля Л.Г.Волковій великий букет квітів.

Як відмічала преса, з виставки пані Кучма їхала не тільки з добрими враженнями: викладач школи “АСТР” Наталія Брудницька подарувала їй чудовий фарфоровий мінісамовар власної роботи, директор гімназій №4 Ж.Г.Золотаревська – чудну декоративну картину третекласниці Ганни Вепринцевої, і ще немало подарунків будуть нагадувати Людмилі Миколаївні про її зустріч з одеситами. Газета “Одесский вестник” відмічала: “Нет сомнения в том, что у нее, большой любительнице хорошей музыки (эту любовь она разделяет с супругом) останутся в памяти и выступление воспитанников школы Столярского...”.⁸⁷

Людмилі Миколаївні, жінці, мамі, бабусі, за всіма її діями в Одесі, здається, немає нічого найдорожчого ніж діти. І не тільки діти взагалі, а перед усім діти її Батьківщини, діти України. Цим найкращим почуттям

⁸⁶ Одесский вестник, 26 травня 1999 року.

⁸⁷ Одесский вестник, 27 травня 1999 року.

любові до дітей вона керувалась кожного разу, коли навідувалася до Одеси. 27 березня 2000 року газета “Одесский вестник” знову на першій сторінці розташувала велику групову фотографію, на якій пані Кучма в оточені губернатора Сергія Гриневецького, його заступника Юрія Козакова, мера Руслана Боделана та його заступника Микола Балана та інших осіб здійснюють прогулянку по Приморському бульвару, але це була не запланована прогулянка, а шлях до дитячої обласної лікарні.

Але це був лише епізод її напруженої роботи під час одноденного візиту до Одеси. Вона взяла участь у відкритті дитячого будинку сімейного типу в м.Овідіюполі, зустрілася з обдарованими дітьми, які влаштували в честь високої гості концерт в Золотому залі Літературного музею в м.Одесі. Тут супруга Президента вручила віолончель вихованці школи ім.Столярського Юлії Смірновій.

-Мені подобається Одеса, - визнала Людмила Миколаївна.

У одеситів були всі підстави їй вірити

Про свою любов до Одеси Людмила Миколаївна говорила відверто. Одесити могли переконатися в цьому і за її увагою до міста, і материнськими стосунками з дітьми важкої долі. Вже 26 травня 2000 року пані Кучма знову відвідала Одесу. Цього разу в аеропорту її зустрічали голова облдержадміністрації Сергій Гриневецький, міський голова Руслан Боделан, інші офіційні особи. Після традиційних хліб-солі, що піднесли першій леді країни дівчата в національних костюмах, Людмила Миколаївна направилася на вулицю Пастера. Тут вона брала участь у відкритті дитячого відділення інфекційної лікарні. Людмила Кучма разом з міським головою Русланом Боделаном перерізали стрічку. Газета “Одесский вестник” помістила репортаж з місця відкриття під такою назвою: “Ленточку перерезали Руслан и Людмила”. А потім Руслан Борисович і Сергій Рафаїлович розповіли гостям історію будівництва лікувальної установи, яка входить корінням в далекі часи правління Одесою Дюка де Рішельє. Багато води з того часу

плинуло, роки й морські вітри зробили свою руйнівну справу, а тепер настав час відродження старого шпиталю.

-У реконструкцію цього корпусу вкладені кошти й труд більше 50 фірм і організацій міста, - розповів міський голова, - значний внесок зробив Руслан Тарпан (“Ремцентр”), котрий їздив до Німеччини, вивчав досвід аналогічних відділень, щоб також, за останнім словом медичинської науки, обладнати дитячу лікарню, реанімацію. Не залишилась сторонньою китайська діаспора, яка виділила кошти на будівництво й оброблення приміщень.

Після огляду лікувальних палат, кабінетів, допоміжних кімнат Людмила Миколаївна сказала:

- Я ні в яких інших містах України не бачила подібного цьому інфекційному відділенню для дітей. Залишається сподіватися, що в державі будуть з’являтися все більше людей, бажаючих зробити щось добре для свого міста. А якщо чесно, то я від Одеси отримую великий заряд енергії.

А щоб заряд не вичерпувався, керівники області і міста запросили пані Кучму прибути на відкриття Одеського протитуберкульозного комплексу і Будинку дитини в м.Ізмаїлі.

В цей день лікарні була передана гуманітарна допомога від фонду “Діти України”: ліки, апарат фізіотерапії, телевізор.⁸⁸

Отже, наведені документи, офіційна інформація й коментарі ЗМІ дають змогу зробити низку висновків про діяльність дружини Президента України Людмили Миколаївни Кучми.

По-перше, пані Людмила має високі почуття і свідомість відповідальності за долю незалежної України, головою держави якої волею Господа-Бога й народу став її чоловік Леонід Данилович Кучма. Кожний її офіційний захід – свідоцтво наявності почуття власної причетності до здійснення важливих (великих і малих) державницьких справ.

⁸⁸ Одесский вестник, 27 травня 2000 року.

По-друге, Людмила Миколаївна вдало визначила рід продержавницької діяльності. Вона очолила благодійний фонд “Діти України”, залучивши до нього працівників культури, науки, підприємців тощо. Це дозволяє їй поєднувати посильну матеріальну допомогу дітям (переважно електронними приладами, музичними інструментами, культтоварами тощо) з заходами виховного характеру, підняття культурного рівня дітей.

По-третє, дружина Президента продумано визначила категорію дітей, які потребують допомоги. Це соціально незахищені, сироти, інваліди, а також природньо обдаровані діти. Саме вона, мама і бабуса, людина тонкої і благородної душі, близько сприймає до серця біди й горе дітей України.

По-четверте, крім прямої допомоги дітям Людмила Миколаївна опосередковано сприяє активізації уваги місцевої влади до вирішення дитячих проблем. Під час зустрічей з дитячими, педагогічними, медичними колективами її неодмінно супроводжують представники місцевої влади, які волею-неволею ще більше втягуються у вирішення завдань покращення дитячого побуту. Вона надто тонко, без прямого нагадування, начебто невзначай у присутності керівників загострює увагу на тій чи іншій проблемі дітей, а здогадливі керівники беруть її зауваження чи побажання до відому і виконання.

По-п’яте, приємної зовнішності, бездоганного виховання, благородних помислів і дійової енергії Людмила Миколаївна своєю появою в колективах сприяє піднесенню настрою, впевненості в завтрашньому дні серед дітей і педагогів. Вона своїм відвідуванням начебто нагадує їм, що держава про них не забуває.

В-шостих, дружина Президента своєю благородною діяльністю, вихованістю зміцнює авторитет глави держави, доводить єдність інтересів обоїх, спільної мети – добробут українського народу, турбота про обездолених та обдарованих дітей. Можна впевнено говорити: серед джерел

високого авторитета Президента Леоніда Даниловича, його впевненої діяльності й загальної результативності на всеукраїнські справи є його дружина Людмила Миколаївна.

В-сьомих, пані Людмила, без сумніву, служить прикладом справжньої дружини, державного діяча, мами, бабусі, чутливої жінки для дружин і жінок у беззавітному служінні Україні і дитині. Автор цих рядків поки що не може знайти в історії України аналогів благородному служінню суспільству.

ДОБРОСЕРДЕЧНОСТЬ ЛЮДМИЛЫ КУЧМЫ

Благотворительность – удел президентских жен. Окруженные в силу этого пристальным вниманием миллионов телезрителей они становятся своеобразным олицетворением национального женского характера. Кому-то это удастся, кому-то, несмотря на все старания, – не очень.

Людмиле Николаевне Кучме – жене Президента Украины, председателю Национального фонда социальной защиты матерей и детей “Украина – детям”, прилагать какие-либо усилия, чтобы привлечь симпатии окружающих, не нужно. Она абсолютно естественна, искренне увлечена реализацией благотворительных программ, сердечна, очень коммуникабельна и вызывает симпатию с первой минуты общения.

Маленький ЯК-40 с бортовым номером 87421 “Одесских авиалиний”, отнюдь не надраенный до зеркального блеска, не привлекал взгляды окружающих. И мало кто узнал в невысокой скромно одетой женщине, которую встречали председатель облгосадминистрации Сергей Гриневецкий, председатель облсовета Юрий Казаков и одесский городской голова Руслан Боделан, жену Президента страны. Небольшое количество сопровождающих, минимум охраны, отсутствие всяческой помпезности – в такой обстановке начался визит Людмилы Николаевны в наш город.

Сразу же из аэропорта гости из Кисва направились в Овидиополь, где на улице Винницкой, 17 ждала жену Президента молодая семья Майстренко, решившая собрать под крышей своего дома детей, от которых отказались родители. Алла и Костя Майстренко, еще совсем молодые родители двух малышек, создали детский дом семейного типа. Сегодня в нем пятеро детей.

– Это только начало, – говорит начальник областного управления по делам семьи и молодежи Людмила Акимова. – Со временем здесь будут воспитываться 10 детей-сирот. Дом, в котором все они будут жить, приобретен за деньги Международного фонда “Надежда и жилье для детей” за 16 тысяч долларов. 50 тысяч гривен выделила облгосадминистрация на его обустройство. Районная администрация будет полностью финансировать питание детей, лечение, выплачивать зарплату Алле и Косте.

Жители Овидиополя, друзья семьи Майстренко до последнего момента не ожидали визита столь высокой гостьи. И пока все собравшиеся приходили в себя от неожиданности, Людмила Кучма общалась с детишками. Правда, Алла и Алина, две сестрички, которых приютила эта семья всего несколько дней назад, не очень разговорчивы, но молчание продолжалось только несколько минут. Перезвана ленточка, вошел в дом огромный черный кот и вслед за гостями сотрудники Фонда, возглавляемого супругой Президента, стали вносить подарки: стиральную и посудомоечную машины, соки, посуду. Не ударили лицом в грязь и областные власти:

телевизор от облгосадминистрации и видеомagneтофон от облсовета необходимы малышам.

В большом доме места хватило всем. Только вот незадача: входные двери почему-то все время забывали закрывать. И мягкое напоминание Людмилы Николаевны: “если можно, прикройте двери, не выпускайте тепло, дети же”, звучавшее не раз и не два, напоминало: здесь не съемка рекламного ролика о благотворительности, здесь тихо, без шума, делается очень нужное дело – закладываются основы создания семейных детских домов. Ведь такие уже существуют во многих странах и успешно решают проблемы воспитания детишек, оставшихся без родителей.

У дома Майстренко большой сад – 20 соток, с ягодником, фруктовыми деревьями. Осмотрев его, обняв на прощанье Аллу и Костю, подарив детишкам замечательные сладости, Людмила Николаевна пошла к машине. И... остановилась. Разговор с жителями райцентра длился минут 10. Пенсии, зарплаты, виды на урожай, житейские проблемы – обо всем этом шла беседа.

А потом – переезд в детское отделение райбольницы, которому были подарены ультразвуковой ингалятор, лекарства фирмы “Гедеон Рихтер”, соки, памперсы, детское питание; в районную музыкальную школу. И везде – дети, имена которых жена Президента запоминает с первой минуты.

В чем же феномен обаяния Людмилы Кучмы? Может быть, в том, что она абсолютно не вписывается в стереотип первой леди и матушки-императрицы, скорее напоминает старшую сестру: заботливую, хозяйственную и хлопотливую? Неожиданно задрожавший голос и слезы на глазах при вручении подарка – виолончели воспитаннице школы-интерната им. Столярского Юлечке Смирновой, искренняя радость за талантливых детишек, получающих 100-гривневую губернаторскую стипендию и смена после ходьбы по бесконечным этажам школ и больниц протокольных “лодочек” на удобные туфли, передача роскошных подаренных букетов не ожидавшим такого женщинам – все это Людмила Кучма. Впрочем, один букет жена Президента себе оставила. Гуляя по Приморскому бульвару, она попала на съемочную площадку фильма об Эйзенштейне. Естественно, съемка остановилась. И солдаты царской армии, одесские “беспризорники” 20-х годов “Сергей Эйзенштейн” и “Григорий Александров” окружили первую леди. Галантный Эйзенштейн и преподнес Людмиле Николаевне розы. Фото на память, взгляд на часы – и микроавтобус повез руководителя и сотрудников Национального фонда социальной защиты матерей и детей в областную детскую больницу.

Вечером Людмила Кучма вернулась в Кисва, оставив в Одессе частицу своего сердца.

Алена Войтенко.

Референдум в Одесі.

Одеситам, як і всім громадянам України, відоме незадоволення Леоніда Даниловича Кучми Верховною Радою України. Точніше, він був, є і маю опасіння, що залишиться в майбутньому незадоволений складом Верховної Ради, що буде обраний у березні 2002 року. То є природно. Глава держави має сувору й геніально просту логіку: якщо економіка, все суспільство перебувають в стані глибокої кризи, якщо у країні є бідні і голодні, якщо зменшується кількість населення в країні, якщо держава є великим боржником перед своїм населенням і перд іншими країнами, якщо серйозно шкутильгають, або взагалі нерухаються реформи як в промисловості, так особливо в сільському господарстві, - значить країна позбавлена відповідних законів, направлених на радикальні зміни в житті суспільства. І ще. Якщо роками у Верховній Раді лежать без руху сотні проєктів найактуальніших законів, якщо трибуна парламенту не є місцем ділових дискусій в ім'я добробуту народу, а перетворилася в трибуну політиканства, як кажуть одесити, викабеніванія депутатів, якщо депутати жиріють, пестяться (холіють), а діти хворіють, вмирають від недоїдання, то кому потрібен такий парламент? Якщо тільки на п'ятий рік незалежності України і то при ультимативній вимозі Президента Верховна Рада прийняла Конституцію, якщо баталії навколо проєкту бюджету безплідно точаться місяцями, а економіка країни отримує не своєчасно затверджений бюджет, а ознак відповідальності депутатів за покращення життя країни не спостерігається, то знову постає питання: кому потрібен такий парламент?

Президент України Леонід Кучма, приймаючи близько до серця свідоме гальмування депутатами процесу реформування економічної і соціальної сфери, всіма йому доступними засобами намагався активізувати ділову діяльність парламенту. Дещо йому вдавалося зробити, але за рахунок надто великих зусиль.

Наприклад, Верховна Рада не реагувала належним чином на вимоги Президента прийняти Конституцію аж до того часу, поки він не вирішив звернутися до народу з проханням висловитися з приводу “конституційної кризи” в парламенті. Крига, як кажуть, тронулася.

Зрозуміло, щоб “”проштовхнути” проект кожного з сотен актуальних законів у Верховній Раді, Президент не в змозі вдаватися до надзвичайних заходів – референдума. Краще використати цей захід один раз, але найефективніше – для реформування самого парламенту, стимулювання його ділової активності, підвищення відповідальності народних депутатів перед виборцями, приземлення, так би мовити, принароднення самих депутатів до інтересів простих людей.

15 січня 2000 року Леонід Кучма підписав Указ Президента України “Про проголошення Всеукраїнського референдума по народній ініціативі”. В ньому говорилося, що на виконання вимог понад трьох мільйонів громадян України, які засвідчили в установленому порядку протоколом Центральної виборчої комісії “Про загальні підсумки збору підписів громадян України під вимогами проведення всеукраїнського референдума з народної ініціативи” від 15 січня 2000 року, виходячи з негайної необхідності консолідації суспільства для рішення соціально-економічних проблем, забезпечення ефективного функціонування всього державного механізму в Україні, подолання багатопартійного протистояння, конфронтації між різними політичними силами, органами законодавчої і виконавчої влади, що суттєво гальмує здійснення економічних перетворень і ставить під загрозу ствердження незалежної, демократичної, правової Української держави, з метою вияснення позицій громадян України з низки актуальних питань, від своєчасного вирішення яких залежить майбутнє країни, а також внесення у зв’язку з цим змін до Основного Закону України, керуючись статтею 72 і пунктом “6” частини першої статті 106 Конституції України, проголосити

проведення всеукраїнського референдуму з народної ініціативи в неділю 16 квітня 2000 року.⁸⁹

В Указі Президента були названі питання, найголовніші з яких були включені до бюлетення для таємного голосування. Ось ці питання.

Перше: “Чи підтримуєте Ви пропозицію про доповнення ст.90 Конституції України новою, третьою, частиною такого змісту: “Президент України може також достроково припинити повноваження ВР України, якщо ВР України впродовж одного місяця не змогла сформувати постійно діючу парламентську більшість або у разі незатвердження нею впродовж трьох місяців підготовленого і поданого в установленому порядку Кабінетом міністрів України Державного бюджету України”, яка б установлювала додаткові основи для розпуску Президентом України ВР України словами: “...і в інших випадках, передбачених Конституцією України?” Очевидно, громадянам і в першу чергу депутатам було зрозуміло: якщо в Верховній Раді не буде досягнута коаліція з більшості депутатів, яка затвердить склад уряду і буде готова розділити з Президентом і урядом відповідальність за ситуацію в країні, прийняти основозатверджуючі документи, в першу чергу Державний бюджет, то Президент отримає право розпустити парламент і призначити нові вибори.

Питання друге: “Чи згодні Ви з необхідністю обмеження депутатської недоторканості народних депутатів України і вилученням у зв’язку з цим частини третьої ст.80 Конституції України: “Народні депутати України не можуть бути притягнуті до краної відповідальності, затримані або заарештовані?”

Зрозуміло, що вилучення частини цієї статті штовхає народного депутата в інший соціальний стан? А саме: у разі скоєння ним краного діяства його можна буде притягнути до відповідальності точно так, як кожного, звичайного громадянина, не добиваючись на те згоди Верховної

⁸⁹ Одесские известия, 22 січня 2000 року.

Ради. Подальшу долю депутата покликаний цивілізованим шляхом вирішувати суд, котрий єдиний може відповісти на питання, винний чи не винний депутат. Мова йшла не про зняття депутатського імунітету як такого, а тільки про обмеження цього імунітету, викликаного скоєнням карного злочину. За депутатом зберігалися пільги й привілеї, що визначені Конституцією.

Питання третє: “Чи згодні Ви з зменшенням загальної чисельності народних депутатів України з 450 до 300 і в зв’язку з цим заміною в частині першій ст.76 Конституції України слів “чотириста п’ятдесят” на слов “триста”, а також внесенням відповідних змін у виборче законодавство? Ясно, що Президент у даному разі мав намір: 1) зменшити на одну третину витрати на утримання парламенту; 2) підняти значимість кожного місця у Верховній Раді, а значить – відповідальність кожного депутата перед своїми виборцями за виконання своїх передвиборчих обіцянок.

Питання четверте: “Чи підтримуєте Ви необхідність формування двопалатного парламенту в Україні, одна з палат якого представляла б інтереси районів України і сприяла б їх реалізації, і внесення відповідних змін в Конституцію України і виборче законодавство?”

Це питання було найскладнішим для розуміння пересічним громадянином. Але при вдумливому сприйнятті його ставало зрозумілим: у сьогодняшньому складі парламенту регіони представлені несправедливо. Наприклад, від Одеського регіону всього 17 депутатів, а від столиці – 100. Верхня палата покликала змінити це співвідношення на користь регіонів, бо був у Президента намір у верхній палаті представити регіони рівною кількістю голосів.

Зрозуміло, що референдум замислювався Леонідом Даниловичем з метою, так би мовити, модернізації парламенту, наблизити його до інтересів виборців, підвищення відповідальності депутатів за прийняття рішення, скорочення витрат на утримання Верховної Ради. Але зрозуміло також і те,

що питання референдуму дошкульно вдарили по егоїстичним інтересам депутатів, позбавляли їх значних привілеїв, а також ставили під загрозу взагалі їхнє знаходження в парламенті у разі скорочення на одну третину його чисельності.

Неважко було передбачити, що значна кількість депутатів не простять Президенту такі “жарти” з їхнім, депутатським, спокієм, добробутом, високим задоволенням власним способом життя. Закономірно депутати мусили включитися в боротьбу за недопущення референдуму. А коли Президент проявив властиву йому рішучість і референдум мусив відбутися, депутати в перших рядах, а точніше, на чолі “борців” проти референдуму волею долі опинилися на вістрі антиреферендної політичної кампанії.

Їм протистояли чисельні політичні угруповання на місцях, владові виконавчі структури, свідомі громадяни. Всі розуміли: реформування парламенту не примха, не каприз Президента, а гостра політична необхідність сформована роками його малоефективною діяльністю. Читач пам’ятає: ще напередодні своєї першої предвиборчої президентської кампанії (березень 1994 року) Леонід Данилович стосовно майбутнього складу парламенту сказав, що в разі повторення складу Верховної Ради сподівань на нього мало. Він, Леонід Кучма, неодноразово називав парламент дискусійним політичним клубом, дорікав його в популістському стилі роботи, звинувачував у зволіканні з прийняттям найактуальніших законів, в ухиленні від реформування економіки, агро-промислового комплексу тощо. Тому зрозуміло: Президент своєю ініціативою реформування парламенту виразив ті думки значної кількості громадян, що давно дозріли в суспільній свідомості.

Газета “Одесский вестник” назустріч референдуму вела рубрику “Голос народа”. Тут друкувалися думки одеситів різного віку та різних професій. Наведу декілька з них. Степан Пилипович, 82 роки, військовий пенсіонер: - Обов’язково піду. Сказати, що це мій долг – мабуть, прозвучить

високопарно. А як громадянин країни я зобов'язаний висловити свою думку згідно поставлених питань. Особливо підтримую Президента України у питаннях скорочення апарату управління, це торкається і чисельності Верховної Ради. Надто багато їх там.

Ольга Миколаївна, 50 років, бухгалтер: - Так, варто піти до виборчих скриньок, щоб висловитися. Всі питання поставлені правильно, пора підтримати Президента України і притягнути парламент до конструктивної плідної праці. Це нелегкий труд, ми всі розуміємо, але що значить впродовж декількох місяців не прийняти Державного бюджету?! Хай працюють, щоб народ бачив віддачу.

Валерій, 26 років, інженер-програміст: - Референдум – це зворотний зв'язок, який повинен існувати між органами державної влади і народом країни. На нього потрібно йти обов'язково, щоб висловити свою думку за всіма запропонованими питаннями. Не дарма нас питають, я думаю. І нехай кожний вискажить свою думку. А там, “на верху”, мусять знати, що думає народ. І разом з нами наводити в країні порядок.

Леонід Дмитрович, 50 років, полковник міліції в отставці: - Піду на референдум обов'язково... я палкий прихильник відміни недоторканості для кого-би то не було. Я стільки бачив несправедливості, коли людей за незначні порушення дуже серйозно карають, а депутати, як нам стає відомо, часто порушують по-крупному, деякі взагалі заради тієї недоторканості ідуть в парламентарії. Президент прав: якщо вас обрав народ, будьте добрі працювати з повною віддачею.⁹⁰

Голова Одеської організації Національної Спілки письменників України Богдан Сушинський у своїй статті до «Одесского вестника» «Если мы – мыслящая нация (из размышлений накануне референдума)» аргументовано підтримав ініціативу Леоніда Кучми. А в заключенні писав: “Как видим, вопросы референдума, действительно заставляют каждого из нас

поразмышлять о судьбах парламентаризма в нашей стране, судьбах самой страны и ее народа. С этими раздумьями мы и должны прийти на избирательные участки и еще раз доказать самим себе и всему миру, что мы – нация мыслящая, нация государственная”.⁹¹

Одеський міський голова Руслан Боделан за кілька днів до референдуму в інтерв'ю Юлії Женеvській роз'яснив одеситам суть запитань, що виносяться на референдум, висловив впевненість у позитивній реакції громадян України. Мер, зокрема, сказав: “Практика развития государства требует от нас положительных на них ответов. А потому я еще раз хочу обратиться к землякам – придите в это воскресенье на избирательные участки, ведь с нами советуются, как жить дальше. Неужели же одесситы могут отказать в совете?”.⁹²

Всеукраїнський референдум з народної ініціативи в Одесі, як і у всій Україні, відбувся. На наступний день після референдуму (17 квітня, понеділок) міський голова Руслан Боделан прокоментував підсумки референдуму в Одесі.

На перше питання – про можливий розпуск Верховної Ради в разі, якщо у місячний термін не сформовано постійно діюча більшість або в разі незатвердження парламентаріями в продовження трьох місяців бюджету – позитивну відповідь дали 86,9 відсотка від загальної кількості взявших участь в голосуванні одеситів.

На друге питання – про необхідність обмеження депутатської недоторканості народних депутатів України – заявили схвально 90,9 відсотку голосуючих.

Про необхідність зменшення загальної чисельності народних депутатів України з 450 до 300 висловилися 91,6 відсотка одеситів, що голосували. За

⁹⁰ Одесский вестник, 13 апреля 2000 року.

⁹¹ Одесский вестник, 13 квітня 2000 року.

⁹² Одесский вестник, 12 квітня 2000 року.

формування двопалатного парламенту в Україні висловилися 85,2 відсотку учасників референдуму.

Як сказав Руслан Боделан, результати всеукраїнського референдуму в Одесі за попередніми підсумками в цілому приблизно такі самі, як в середньому по всій країні.

За оцінкою міського голови, референдум у місті пройшов організовано. Не дивлячись на стиснуті строки, була проведена необхідна робота по роз'ясненню громадянам необхідності участі в референдумі, його цілей і задач. Відбулися збори в трудових колективах, була відповідно до закону забезпечена можливість дострокового голосування. В результаті на ділянці для голосування прийшли 570 тисяч 450 одеситів, що складає 77,8 відсотка загальної кількості внесених в списки виборців.⁹³

Отже, в третє одесити підтримали Леоніда Даниловича на виборчих дільницях: на виборах Президента в 1994 і 1999 роках, а цього разу в 2000 році відгукнулися на його прохання висловитися з питань реформування самого парламенту. Леонід Кучма отримав своєрідний мандат, карт-бланш, довіреність народу на деяку перебудову парламенту. До того ж, бачимо, що ступінь довіри одеситів, як і всього народу, до дій Президента надзвичайно висока. Це свідчить про те, що думки Леоніда Даниловича співпали з думками переважної більшості громадян України, про неухильне зростання авторитета самого Президента в державі.

Попри, безумовно, історичного значення всеукраїнського референдуму народної ініціативи, започаткованого Президентом Леонідом Кучмою, також стало ясно і інше. А саме: референдум глибоко затронув егоїстичні, як кажуть в народі, шкурні інтереси парламентаріїв. Вони ні за яких обставин не змиряться з вимогами референдуму. Складність ситуації заключалася ще і в тому, що втілювати в життя волю народу, висловлену 16 квітня 2000 року

⁹³ Одесский вестник, 18 квітня 2000 року.

належало тим, хто цьому всіляко чинив опір – народним депутатам. Саме вони мусли законодавчо дати шлях до реалізації народної волі.

Референдум, задуманий Леонідом Даниловичем, як важель покращення ефективності роботи Верховної Ради став перетворюватися у фактор загострення протиріч між Президентом і парламентом. Заклики Леоніда Кучми до Парламенту, його намагання всіляко зматеріалізувати волю народу не знаходили розуміння серед народних обранців. Більше того, у засобах масової інформації, у виступах депутатів стала навіть посилюватися хвиля сумніву в законності самого референдуму й правомірності його організації.

Найефективнішим засобом зберегти свої привілеї в повному обсязі все чіткіше вимальовувався такий: щоб там не було зупинити Президента. З огляду на те, що Леонід Данилович не з похливого десятка, непохитний, незламний в своїй правоті, в своїх праведливих, законних рішеннях, зупинити дії Президента, спрямованих на реалізацію результатів референдуму, могли тільки радикальні заходи – добитися відставки. Яким чином? Ясно яким: компромат, скандал, організація виступів населення, аж до кровопролиття. Справа ризикована, складна, вимагає професійної підготовки, коштів і часу. Але добробут, привілеї, безтурботне життя депутатів варто авторитета, честі, гідності Президента, іміджу у держави – так, як покажуть майбутні події, очевидно, вирішило чимало депутатів. Імплементация результатів референдуму стала проблематичною.

УСТАНОВЛЕНЫ ОКОНЧАТЕЛЬНЫЕ ИТОГИ ВСЕУКРАИНСКОГО РЕФЕРЕНДУМА

На заседании в Центральной избирательной комиссии Украины были установлены окончательные итоги Всеукраинского референдума по народной инициативе, состоявшегося 16 апреля 2000 года, сообщает корреспондент ДИНАУ.

В референдуме приняли участие 29728575 - 81,15 процента граждан Украины, внесенных в списки для голосования. За первый вопрос референдума проголосовало 84,69, за второй - 89, за третий - 89,91, за четвертый - 81,68 процентов граждан Украины из числа тех, кто принял участие в референдуме.

По итогам голосования подписан протокол, свидетельствующий о том, что Всеукраинский референдум по народной инициативе состоялся.

Как отметил председатель Центризбиркома Украины Михаил Рябец, данные, поступившие в ЦВК через автоматизированную систему подсчета, полностью совпадают с данными официальных протоколов, присланных туда со всех областей Украины. В ходе заседания были рассмотрены все жалобы, поступившие в ЦВК от комиссий на местах. Всего, отметил председатель ЦВК, их было 137. По 9 из них уже даны разъяснения, остальные отправлены на места для рассмотрения. Однако все выраженные в них претензии не дают повода сомневаться в законности референдума. Многие из них носят чисто политический характер. Это, подчеркнул Михаил Рябец, дает основание заявить о том, что все законодательные нормы референдума были соблюдены и референдум признан состоявшимся.

Терор проти Президента в Києві і підтримка Президента в Одесі.

Леонід Данилович Кучма, коли минув місяць з дня трагедії у Нью-Йорку і Вашингтоні, під час свого перебування в Чернівцях 11 вересня 2001 року вперше вжив слова терор і тероризм стосовно подій в Україні, а точніше, в Києві навесні цього року. Він закликав вчених глибше розробити саму категорію, поняття названих іноземних слів. Цей заклик Президента за часом співпав саме з моєю працею над даною главою.

Хоч розробка поняття - це доля й хліб теоретиків від гуманітарних наук - філософів, політологів, соціологів, психологів, правознавців - але в контексті обраної мною проблеми змушений сказати декілька слів. Дійсно, слід погодитися з Президентом, що поняття тероризму в сучасних умовах придбає небувалі раніше відтінки і прибавляє у змісті. Терор, що від латинського *terror*, означає застосування насильства, аж до фізичного знищення. Україну, в тому числі і Одесу, коли вони були в складі Російської імперії, торкалася хвиля народовольчого терору в кінці 70-80-х роках ХІХ століття. Народовольці вчинили вісім замахів на Олександра ІІ, а вбили його 1 березня 1881 року. Було здійснено замах на Олександра ІІІ.

Тактика індивідуального терору народовольців була спрямована на заміну царату демократичною формою правління. Хоч вона була помилковою, незрозумілою для народу, а тому не підтриманою, але мала благородну мету. Тисячі народовольців томилися в тюрмах, в тому числі було їх чимало в одеській в'язниці, в ім'я своїх ідеалів визволення трудящих з-під гніту царизму. Багато їх повмирало в тюрмах, були серед них чисельні випадки самогубства. Люди жертвували своїм життям в ім'я свободи народу.

Час плинув. Змінилися світ, стосунки між країнами, навіть між релігіями. Одне насильство породило інше. Тактика міждержавного тероризму породила терор сучасний. Він ставить за мету помсту не конкретній людині, скажімо, особисто президенту Сполучених Штатів

Америци (він надійно охороняється), а співвітчизникам, ні в чому не повинним людям. Тобто індивідуальний, прямий, конкретний терор поступився небезпечному, якомусь опосередкованому, а тому найбезглуздішому терору.

Але навіть наймерзотніші акти терору проводилися людьми, які жертвували собою в ім'я кращого життя народу. Якщо правда, що Усами Бен Ладен і його прихильники здійснили злочин проти американського народу (якщо знайти зв'язок між терором 11 вересня 2001 року в США і заявою терориста №1, як його нарекли спецслужби США, про необхідність помсти за страждання палестинського народу) то навіть тут можемо розглядіти благородний порив при неадекватному його втіленні.

Ще одна особливість названих терактів. Всі вони робилися у глибокій таємниці. Виконавці ретельно приховувалися. При всьому старанні спецслужб США та їхніх союзників назвати імена злочинців без визначення суду ці прізвища залишаються не більш не менш як імена своєрідного проекту протоколу про наміри спецслужб.

Якщо буде загально визнано, що дії проти Президента України Леоніда Кучми на початку 2001 року і їх кульмінація – кровопролитний штурм будинку Президента не що інше, ніж терор, то уже зараз можемо назвати особливості "українського " терору. Ці особливості визначаються як діями, задачами, так дійовими особами, їхніми політичними підрозділами й виконавцями поставленої мети. По-перше, шукаємо відповідь на головне питання. Яку мету переслідували суб'єкти тероризму і чиї інтереси вони захищали? Хай мене пробачать народні обранці, але я зараз висловлюю власну думку, що народилася в результаті аналізу матеріалу, який маю у своєму розпорядженні. Мета терору - усунути Леоніда Кучму від президентства. Чиї інтереси переслідував терор – інтереси народних депутатів і тих впливових осіб, які були відсунуті від народного корита, або була реальна загроза позбавлення їх прибуткових, якщо не дармових, джерел

збагачування. Егоїстичні інтереси надепів штовхали їх на самовіддану боротьбу проти Президента, що насмілювався замахнутися на святую святих парламентарів - нечувані і небачені пільги і добробут.

Тобто цілі, мета наших нардепів, що благословляли чи брали безпосередню участь в організації терору проти Президента України на декілька порядків мерзотніша, ніж мета народовольців, навіть Усами Бен Ладена і його структур.

По-друге, у зв'язку з відсутністю благородної мети, що захоплювала б маси, український терор змушений був шукати, що називається на голому місці, аргументи усунення Президента. А оскільки шукати такі – марна витрата часу й сил (все перепровірено, все обріхано, а народ мовчить), необхідно винаходити, конструювати аргументи усунення Леоніда Кучми від влади. Наші терористи, таким чином, виявилися самими мерзотними - вони стали винаходити штучні докази моральної невідповідальності Леоніда Даниловича його посаді. Такого історія світового тероризму ще не знала. Український терор може претендувати на пальму чорної першості в чорних справах.

По-третє, вище відмічалось, що раніше відомий терор робив свої ганебні справи в глибокій таємниці. Йому нічого було формувати громадську думку: були чи є стійкі прихильники їхньої справи. У наших доморощених завдання складніше: поруч, паралельно чи послідовно з конструюванням лжефактів проти голови держави готувати громадську думку. Це потрібно, по-перше, для того, щоб не потрапити під гнів народний, який часто буває нищівним, а по-друге, залучити якомога більше активних і пасивних виконавців своєї антидержавної затії. Перші виконавці мусять фізично розправитися з Президентом (чи то за румунським, чи то за югославським сценарієм), а інші мусять створити видимість всенародної підтримки антидержавних злочинів. Обробка громадської думки йшла за кращими зразками партійно-радянської системи агіт-пропаганди.

По-четверте, наступною мерзотною рисою “українського” терору маємо його зрощення з зовнішніми ворогами незалежної України. У дослідника поки що немає інших доказів задіяння іноземних спецслужб в тероризмі проти нашого Президента, але той факт, що Мельниченку який причетний до формування компромату проти Леоніда Кучми надали притулок в США, а наші нардепи вважали за потрібне їхати до нього, Мельниченка, за кордон саме в пошуках цього компромату, схиляє автора цих рядків до твердження: шановні українці, нардепи, що шукали матеріалів для шельмування народом обраного Президента на Заході, ви навіть не уявляєте, що ви скоїли. Ви шукали компромату проти волі народу, ви шукали компромату проти неньки України. Мені інколи здається, що ці "козаки" не зупиняться перед пошуком компромату проти своїх мам, аби зберегти парламентські привілеї.

Коли проти республіканської Франції понісся потік компромату, прихильники нової влади вийшли з лозунгами: "Моя Республіка, права вона чи ні". А з якими думками поїхали наші парламентарії на зустріч з Мельниченком? Бог і історія розберуться.

В-п'ятих, ще однією мерзотною рисою багатий “український” терор. Він для компрометації Президента, читай, для ганьби свого народу й Президента, широко використовував п'яту колону. Перегорніть, народні обранці, що організували кампанію проти Президента, підшивки газет, і ви будете глибоко вражені: серед тих журналістів, що вас підтримували, немає жодного справжнього патріота України (звичайно, це моїми, автора цієї книги, уявленнями).

Пишу це все для того, щоб мій читач зрозумів мої переконання: наша столиця, славний стародавній Київ, в небезпеці. Там звили гнізда безліч антиукраїнських, антидержавних течій, організацій, засобів масової інформації і просто шкідливих Україні елементів. І це невипадково. Саме там, в Києві, для злочинських рук ближче горло України, передусім в особі

Президента. Саме там, в Києві, швидше, з найменшими витратами фінансів і часу можна задушити незалежну Україну. Вибачайте, читачу, за недемократичну думку: для порятунку України слід вичистити Київ від антиукраїнських елементів. А українським виборцям настав час відрізнити брехливих друзів народу, від справжніх. І на гарматний постріл не допускати запродавців інтересів громадян до парламенту. Треба вчитися патріотизму в цивілізованих країнах, де п'ятій колоні нема місця. А Президентіві України порадив би подумати над перенесенням столиці в інше місто, де менше антиукраїнських течій і угруповань.

У фундаментальній літературі не існує суттєвої різниці між поняттям Терор і тероризувати (дієслово). Останнє - французьке - похідне від першого, латинського. Іменник - тероризм - фундаментальна література не наводить. Це дає змогу приписувати, що поняття тероризм (іменник) відноситься до сучасних термінів і несе відбиток особливостей терору принаймні не пізніше двадцятого століття. Тобто тероризм – модернізований термін слова терор, який (термін) ще не втілювався, не відобразився у енциклопедичній та словниковій літературі.

Правда, "Большая советская энциклопедия" наводить поняття "тероризм", але тільки як міжнародні насильницькі акти, що теж заслуговує на різні роздуми, особливо про можливі іноземні руки у згаданих антипрезидентських виступах в Україні.

Стосовно подій в Києві навесні 2001 року, на думку автора, влучніше інших має вживатися визначення терміну, що наводить "Тлумачний словник української мови" (Київ, Аконіт, 1998). Тут, порівняно з попередніми фундаментальними виданнями, поняття терор "політизовано" й наводиться у такому визначенні: "найгостріша форма боротьби проти політичних супротивників із застосуванням насильства аж до фізичного знищення, розправа.

Чи готувалося фізичне знищення Президента України Леоніда Кучми 9 березня 2001 року. У мене немає прямих документів, які б засвідчували наказ штурмуючим президентський будинок. Але принаймні два питання до організаторів штурму поставити слід: а) з якою метою озвірілі молодчики, які розтоптали квіти біля пам'ятника Тарасу Шевченко, що їх поклав Президент, рвалися через міліцейські кордони в кабінет Президента? Невже для мирного діалогу? б) якби до розлючених, до безумних штурмовиків, які кидали в правоохоронців каменюки, турнікети та інші смертельно небезпечні предмети, не дай Бог, вийшов Президент, то що їх лють, скаженість зникла б чи, навпаки, знайшла б своє завершення задоволення в убивстві Президента? Вважаю, останнє - ймовірніше. Якщо невинні міліціонери пролили кров, захищаючи Президента, то не важко уявити, чого штурмовики дерлися до кабінету Президента і щоб вони скоїли, з'явився Президент перед ними.

Зрозуміло, причини, мета, хід з наслідки антипрезидентської політично-терористичної кампанії напочатку і весною 2001 року в Україні юристам та історикам ще належить глибоко вивчити. Це завдання не одного року.

Історики будуть повертатися до цих подій впродовж віків і знаходити в них все нові суттєві, історичні деталі. В цій главі мушу підкреслити тільки одну асоціацію; чи не є події 9 березня 2001 року, що виразились в смертельно небезпечних атаках на Президента України (до речі, дату виступу заздальгідь називав О.О.Мороз), продовженням, своєрідним другим томом, доповненим і переробленим "виданням" науки "Як перемогти Кучму?", що була розроблена у виборчому штабі Олександра Мороза напередодні виборів Президента України 1999 року? Ця наука була розглянута в главі "Голос народу - голос Божій".

До цих моментів історії протистояння нардепів Президенту варто поставити ще питання: чи випадково одна з головних ролей серед

організаторів "касетного скандалу" належить Олександр Морозу⁹ Чому ціла низка нардепів самовіддано кинулася у боротьбу за усунення Президента від влади, роздмухуючи той самий "касетний скандал".

Анатомія "касетного скандалу" в Києві достатньо повно описана в столичних газетах. Наприклад, "Киевские ведомости" у номерах за 5 і 6 лютого 2001 року розташувала велику статтю Дмитра Шведа під назвою "Черный PR - Украины. Наша страна впервые узнала, что такое психологическая война в действии". В ній робиться спроба визначити етапи зародження "касетного скандалу". Тут навіть є матеріал з заголовком "Мороз – находка для шпиона".

Наше завдання скромніше. Воно полягає в тому, щоб розглянути реакцію одеситів на антипрезидентські події в столиці. Слід зазначити, що мешканці міста пильно стежили за тим, хто і як заварював широкомасштабну кампанію під назвою "Україна без Кучми", але загальна одеська реакція на роздування пристрастей в столиці була далекою, а точніше, зворотньою стосовно мети організаторів цькування Президента України. Правда, малотиражні газети намагалися шляхом публікації матеріалів київських видань, своїх інтерпретацій київських подій підняти одеситів на виступи чи щось подібне. Журналіст Сергій Мілошевич не приховував свого злорадства від уявлення того, що Президента України правоохоронні органи будуть допитувати так, як це робили з головним героєм роману Ярослава Гашека бравим солдатом Швейком з приводу непристойних надписів на постовому об'єкті. То були голоси волаючих в пустелі.

Сили на підтримку Президента Леоніда Кучми в Одесі виявилися значно потужнішими від опозиції. Вже 5 січня 2001 року лідери п'яти обласних організацій політичних партій України, зтурбованих політичною ситуацією, що склалася в країні, прийняли "Звернення Організаційного комітету з проведення мітингу на захист Конституції України". В цьому

документі, зокрема, висловлювалася підтримка учасників мітингу, що відбувся 19 грудня 2000 року в м. Києві, які створили громадський комітет захисту Конституції України та звернулись до Президента України, Верховної Ради України, Конституційного суду та правоохоронних органів з вимогами щодо недопущення суспільного протистояння і силового варіанту подій. Треба уникнути розколу суспільства та зосередити зусилля на вирішенні питань економічного розвитку та соціальної захищеності людей.

У "Зверненні" оголошувалось, що ці організації створили Організаційний комітет з проведення мітингу на захист Конституції України і закликають політичні, громадські, державні структури, трудові колективи, всіх жителів Одещини взяти участь у мітингу, який відбудеться 10 січня 2001 року о 10.00 на Куліковому полі в м. Одесі. Підписали документ В.Калінчук, голова обласної організації Аграрної партії України, М.Оганесян, голова обласної організації Ліберальної партії України, В.Небрат, голова обласної організації Народно-демократичної партії, В.Коев, голова обласної демократичної партії України (об'єднаної).

Автор цих рядків був присутнім на мітингу, враження склалося позитивне. І погода була теплою. Але історична книга пишеться передусім на солідних джерелах, до яких відносяться і газети. "Одесский вестник" писав: "Огромное количество одесситов пришло на Куликовое поле. Много среди них было молодежи, студентов, потому, наверное, в глаза бросались прежде всего их лозунги: "Молодежь - за умную и добрую власть", "Обеспечить спокойствие и консолидацию всех ветвей власти!", "Народе України! Захистимо нашу Конституцію!"

Виступи, що лунали на мітингу, в цілому відповідали змісту усіх лозунгів. Практично всі виступаючі підтримали необхідність перетворення в закони тих положень, які були схвалені народом, в тому числі і одеситами, на Всеукраїнському референдумі в квітні 2000 року. Показово було те, що схожі висловлювання лунали з уст представників різних політичних партій.

Змістовними були виступи ректора Одеського національного університету ім. І.І.Мечнікова Валентина Сминтини, голови обласної Федерації профспілок Валентина Шаровського, "студентського мера" Одеси Ірини Макаренко та інших. Учасники мітингу прийняли резолюцію. В ній, зокрема, говорилося: люди стомилися від брудного політичного розбрату, вони хочуть спокійно працювати, своєчасно отримувати зарплату і пенсії, їм не потрібні гучні кампанії, які б відвертали увагу владових структур всіх рівнів від вирішення нагальних проблем.

Учасники мітингу в своїй резолюції вимагали негайно розпочати втілення в Закони України рішення Всеукраїнського референдуму 16 квітня 2000 року, прийняти Бюджетний, Пенсійний, Податковий, Земельний, Цивільний, Карний кодекси, інші закони, які конче необхідні для подальшого реформування українського суспільства. До народних депутатів від Одеської області учасники мітингу вимагали прикласти максимум зусиль для вирішення зазначених питань.⁹⁴

Як бачимо, хоч і опосередковано, не прямо, але правильно учасники мітингу вбачали головну причину протистояння в столиці в діяльності, чи точніше, в бездіяльності Верховної Ради України, надзвичайній заполітизованості нардепів, в нездатності парламенту вирішувати найактуальніші сфери країни.

Повним рішучості і впевненості у своїх діях було "Звернення Президента України Леоніда Кучми до українського народу" з приводу 82 річниці проголошення 22 січня 1919 року в Києві Акту возз'єднання Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки.

Президент, зокрема, сказав: "...ті сценарії і варіанти розвитку подій, до яких штовхають Україну хворобливо ненаситні політичні амбіції, не пройдуть. Я не допущу цього. І також не буду виконавцем замовлень або

⁹⁴ Одеські вісі і. - 2001. - 26 січня

проводником інтересів якихось кіл чи груп. Вищий закон, яким я керуюсь у своїй діяльності — це воля українського народу та інтереси держави.

Одесити почули те, що хотіли чути від свого Президента: він має силу волі, він сильний волею народу, він чітко усвідомлює свою відповідальність за долю України, він не дозволить внутрішнім і зовнішнім ворогам звернути Україну зі шляху незалежності.

Міська влада на чолі з мером Русланом Борисовичем однозначно підтримувала Леоніда Даниловича в ті тяжкі, складні дні шалених атак на нього з боку якогось чудернацького фантастичного союзу частини лівих і частини правих, підтримуваними чисельними київськими, а також зарубіжними засобами масової інформації. 24 лютого 2001 року міський голова Р.Б.Боделан робив щорічний звіт перед виборцями про виконання своєї передвиборчої програми при тисячній аудиторії в актовому залі Одеського політехнічного університету. На питання "Як ви оцінюєте шанси Президента України Леоніда Кучми в протистоянні з опозицією?" мер відповів: "По-перше, противників Президента не можна назвати політичною опозицією. Це якийсь конгломерат, механічне з'єднання політичних фігур, одержимих, захоплених егоїстичною метою усунення Президента від влади. Вони, начебто, виконують чиєсь замовлення, за яке взяли *великі* гроші. По-друге, не бачу ні в чому провини Леоніда Даниловича. "Касетний скандал" не відповідає вимогам ні Карного, ні Цивільного кодексів. Він, "скандал", сформований за межами правового поля. Очевидно, касетний запис - підробка. В-третьє, дії так званої опозиції не відповідають Конституції України. Якщо вони, опозиціонери, видають себе за демократів, то мусять діяти в рамках демократії. Конституція не передбачає механізму усунення Президента на вимоги кучки людей та ще й з фабрикованих причин (Привожу по пам'яті)

Не стояв осторонь від захисту Леоніда Даниловича автор цих рядків. Президент якось мовив, що ще свого слова не сказала інтелігенція.

Відчуваючи свою відповідальність за долю України і Президента, мені як громадянину і голові обласного відділення Конгресу української інтелігенції . здалося ефективним відповісти опозиції не заявою, а роздумами в "Одеських вістях", наймасовішої газеті, що виходить українською і російською мовами. Як свідчили матеріали в опозиційній газеті "Юг", моя стаття-репліка роздратувала недругів Президента. Наведу її, невеличку, повністю. Називалася вона "Політичнийпологовий будинок у наметі"

"Ласий шматочок на ім'я Україна не дає спокою зовнішнім і внутрішнім її ворогам. Для панування над нею використовують політичні, економічні, духовні, інформаційні, шпигунські, провокаційні технології. Яюсь уже доводилося писати: серед міжнародних методологій закабалення народу є й така: шельмувати керівництво, особливо перших осіб, щоб прищепити всій нації комплекс неповновартості і схилити її до згоди довірити панування над нею людям іншої національності. Ця методологія використовувалася у роки одеського протистояння (1994-1998) засобами масової інформації, які ходили під Гурвіцем.

Тривожно стукають у пам'яті парадигми: не випадково трагічною виявилася доля гетьманів України. Навіть мертвими вони не давали спокою ворогам України. Знищено могили Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, всіх відомих гетьманів України. Сумною була доля першого Президента Михайла Грушевського. Уже на нашій пам'яті лилися потоки компромату на Президента Леоніда Кравчука і лунали вимоги судової розправи над ним. Тепер меч розправи занесено над Президентом Леонідом Кучмою. Приховані причини різні. А мета одна: навіяти українському народу, що він недостойн мати свого Президента. Місцева одеська газета так і назвала свою статтю: "Чи потрібен Україні президент?" Висновок: не потрібен. Автора, звичайно, українцем не назвеш. І патріотом незалежної України також.

У мене немає намірів оправдати злочин. Є вбивство - є злочинець. Або злочинці. Однак у правовому полі на одному рівні з категорією звинувачення стоїть категорія презумпції невинуватості, яка передбачає доведення зворотнього. І нікому не дано виносити вирок, крім суду. Жаль, що цього не хочуть розуміти юристи -депутати. Антипрезидентським силам юридичні вимоги - зайві турботи. У них інша мета: знайти привід підняти гасло "Україна без Кучми". І підняли. Напружують усі сили, лізуть із шкіри, щоб підняти народ. Але український народ - не гасло. Його не піднімеш. Він не знає всієї інформації, хитросплетінь антидержавницьких сил, але шостим відчуттям сприймає сутність того, що відбувається: якщо проти Президента, значить проти України, проти українського народу. В багатоголосому хорі опозиційних, щоб не сказати антиукраїнських сил, чути писк і наших, не зовсім доморощених, журналістів. Особливо емоційно поводить себе перший заступник редактора газети "Юг" Ольга Кологрева. Їй спокою не дає багатотисячний мітинг на Куликовому полі 10 січня 2001 року на захист Конституції України, (див. "Юг", 27.01.2001). Журиться пані безмежно. Вона робить вигляд, що "не розуміє" від кого потрібно захищати Конституцію і Президента, нападає на журналістів, які дали протилежні від неї оцінки мітингу.

Але найбільше дісталось моєму народу. За що? За те, що він прийшов не на той мітинг, на якій хтіла б пані. Виявляється, мій український народ під пером вихованки Ленінградського університету "напівзобований", вона готова назвати його не народом, а населенням. Кологрева наводить слова своєї київської колеги про мою країну: "не совсем полноценная", "слепоглухонемая", "Короче, легче родить тебя обратно". Пані Ольга приєднується до колег зі стогоном: "Страна, я тоже плачу..." Цих жінок можна зрозуміти: в безсилій люті народити мою Україну знову вони плачуть (пологи самі по собі важке явище, а тим більше зворотні). Їм боляче, що люди прийшли або їх підвезли керівники на мітинг на підтримку Конституції

і Президента. Їм не зрозуміти український народ, який протягом століть виборював свою Конституцію, за яку віддали життя кращі сини і дочки мого народу. Він не страждає, як так звані опозиційні журналісти, політичним нетриманням, дочекається закінчення розслідування щодо "касетної справи", а потім скаже своє слово. Можливо, на референдумі. А тепер поки що зрозуміло одне: не була б моя країна багатою, геополітично вигідною, не було б у неї стільки нещирих друзів, кровососів, політичних бомжів, шпигунів, провокаторів та інших, хто бажає народити її назад... у рабство, знову на століття. Як зрозуміло й те: не було б всенародного референдуму і вимог Президента про його імплементацію, не було б бунту у Верховній Раді, можливо, не було б і справи про зникнення журналіста Георгія Гонгадзе. Депутати не хочуть добровільно відмовлятися від привілеїв. Вони швидше організують громадянську війну, ніж віддадуть своє благополуччя.

І бюджетники, і студенти, і міліція, і армія, всі українські патріоти, котрі виступають за імплементацію результатів референдуму, розуміють: крім них, захищати Україну нікому. Зростання свідомості, відповідальності за долю Вітчизни дратує її ворогів. Значить, ми на правильному шляху. Нехай вони знають: Конституцію, державу мій народ образити не дасть. Завдання не лише в тому, щоб досягти нових успіхів у розвитку державності, а і в тому, щоб не розгубити завоювань, а також навчитися захищати своїх президентів.

А пані Кологреву та її колег можу заспокоїти: багаті призвідники антиукраїнської акції відкрили "пологові будинки" у вигляді наметів на морозній вулиці. Є три такі маленькі намети (по одному на породіллю) і біля Одеської облдержадміністрації".⁹⁵

Отже, маємо підстави для низки висновків. Передусім наведені факти схиляють до визначення: антипрезидентська кампанія кінця 2000 - початку 2001 року мала виражений терористичний характер. Про це свідчать чимало

її складових : мета - усунення Президента Леоніда Кучми від влади (тобто політична мета), заходи - кровавонасильницькі, результати - десятки серйозних травмованих людей, перш за все правоохоронців, що захищали будинок адміністрації Президента.

Цей "український" терор мав низку власних рис. Серед них егоїстичні цілі так званої опозиції, серед організаторів якої були впливові народні депутати. Суттєвою особливістю "українського" терору стала наявність його складової — попередньої психологічний терор, що проявився у вимагательстві від Президента добровільно піти у відставку. Своєрідними рисами "українського" терору були зв'язки його організаторів з запродавцем українських інтересів, очевидно, іноземним шпигуном, та використання противників незалежності України так званої п'ятої колони.

Столиця України Київ, на жаль, стала епіцентром організації цькування Президента. А ще присуще те, що нардепи, невдоволені вимогами Леоніда Кучми імплементації референдуму, взяли на себе чи не головні ролі в організації кампанії по усуненню Президента від влади.

Для автора цих рядків переконливим є ствердження - основною причиною антипрезидентської кампанії стали результати Всеукраїнського референдуму з народної ініціативи, започаткованого Президентом, а також покращення стосунків між Україною і Росією, що намітилися з приходом до влади в РФ В.В.Путіна. Саме цими факторами на внутрішньому рейді були невдоволені нардепи, а на зовнішньому - деякі країни Заходу.

Дуже не хочеться, але не можу утриматися від висновку: інсценірована певними колами в Києві антипрезидентська кампанія була за своєю суттю антиукраїнським, антинезалежницьким політичним актом. Її організатори ставили власні інтереси вище загальнодержавних або не відали що творили.

На периферії, в регіоні, яким є Одеса і область, на відміну від столиці не було чисельних діячів, яким загрожували результати згаданого референдуму.

⁹⁵ Одеські вісті. - 1001. - 2 лютого

Тому було менше організаторів, провокаторів, підбурювачів громадян до виступів. Переважна більшість політичних партій, громадських організацій, трудових колективів, державних структур визначили причини столичних "заварушок" і стали на бік Президента України Леоніда Даниловича Кучми.

Складається враження, що в Одесі почуття і свідомість відповідальності за долю незалежної України вище, ніж в столиці Києві. Одесити мають чим пишатися: в критичні моменти історії держави, в дні загрози незалежності України у них знайшлися сили, мужність, витримка піднятися над власними егоїстичними, буденними проблемами і виступити на захист Конституції, а значить - на захист Президента України. Наступить час і історики віддадуть належне одеситам і тим патріотам України, які пішли не за політичними авантюристами, не за провокаторами, а рішуче підтримали законнообраного Президента України Леоніда Кучму.

ЗВЕРНЕННЯ

Президента України Леоніда Кучми до українського народу

Шановні співвітчизники! Кінець XX століття приніс українському народові справді доленосні переміни в його історичній долі.

Поряд з такими завойованнями, як здобуття державності, я назвав би серед них і повернення історичної пам'яті.

З мороку забуття, замовчувань, лукавих міфів та зловмисної неправди до нас приходять імена, події і дати, з яких виростає і на яких міцніє будівля нашої держави.

62 роки тому, 22 січня 1919 року, в Києві було урочисто проголошено Акт Злуки Української Народної Республіки та Західно-української Народної Республіки.

Звідси взяло початок державне свято України — День її соборності.

Оглядаючись на такі знаменні віхи свого родо-воду, ми робимо це не просто для того, щоб віддати данину шани, згадати величальними словами їх і все з ними пов'язане.

Це і долучання до прикладу та досвіду попередніх поколінь з їхніми героїкою і трагізмом, перемогами і поразками, жертвистію і розмакками.

Тільки з такого сплаву поваги, любові та об'єктивного знання минуле постає перед нами орієнтиром у творенні сьогодення.

Нині вже не стоїть питання про те, чим був Акт Злуки — пропагандистським політичним жестом чи потужною реальною дією з довготривалим історичним відлунням.

Вичерпну відповідь дав на це людський ланцюг, що простягся під холодним спльотом і пронизаним втримом від карпатських відрогів до дніпро-вських круч такого ж сичневого дня, тільки вже 1990 року.

Так ще раз наповнилося конкретним змістом поняття зв'язку поколінь.

Ми тоді довели — передусім самі собі — що є народом, духовним цілим, об'єднаним як спільною пам'яттю про минуле, так і турботою та відповідальністю про прийдешнє.

Бо той живий ланцюг з'єднав не тільки географічні регіони, а й покоління різних епох, серця та душі наших сучасників.

Відчуття такої спільності — найголовніше, що маємо винести з цього історичного акту.

Воно особливо важливе, особливо цінне і потрібне в міру того, як наша держава

утверджується на своїй землі і у світі, як зростають та укладуються державотворчі завдання.

А відтак особливо небезпечними і неприпустимими у такий час є розкол суспільства, вороженість і розбрат.

Це шлях у нікуди. Це нищення вистражданого, плодів уже зробленого і здобутого — аж до самої державності.

Я хотів би, шановні спів-громадяни, щоб кожен з вас умів розпізнавати такі загрози за палкими промовами декого з політиків, які не перестають іменувати себе патріотами України.

Пам'ятаймо слова Павла Грабовського, який колись писав: патріотів у нас багато, а робітників чомусь не чути.

Справжні патріоти люблять свою Вітчизну не тільки тоді і за те, що вона їх годувє чи підносить до високих посад.

Справжні патріоти — це ті, хто не може жити без рідної землі. А головне, не шкодує заради неї ні сил своїх, ні розуму і праці, воєнню своїх сердець.

Таких людей у нас мільйони і мільйони. Це абсолютна більшість українського народу. Саме його стараннями Україна подолала кризовий пік і почала налегке сходження до економічного зросту.

Само він, прийнявши на себе основний удар труднощів та негараздів, виявляє і виявляє найвищу відповідальність за долю своєї держави.

І саме в цьому, якщо повернутися до слів поета, вагомий і чутний "голос робітників", за що глибока та щира моя вдячність.

А поки народ, напружуючись і віддаючи себе до останку, утверджує і зміцнює Україну, дахто завзято її палять — як удома, так і по закордонях, вставляє палиці у колеса нашому поступові і силля пісок у механізми суспільної злагоди.

Не буду давати оцінки таким діям — це зроблять правда й історія.

Скажу про інше: ті сценарії та варіанти розвитку подій, до яких підштовхують Україну хворобливо ненависні політичні амбіції, не пройнуть.

Я не допущу цього. І так само не буду виконавцем замовлень чи провідником інтересів будь-яких кіл або груп.

Вищий закон, яким я керуюся у своїй діяльності, — це воля українського народу та інтереси держави.

В Україні не буде іншої демократії, ніж свобода дій у межах закону.

Адресую ці слова тим, хто хотів би бачити демократію як свободу дій для обраних, без будь-яких гальм і берегів, або владу нагольфу.

Для себе, виходить, стандарти одні, а для інших — інші.

Треба, врешті-решт, називати речі своїми іменами.

Так, показушні, театральні обставлені "голодування" — це не що інше, як блонірський фарс, наруга над пам'яттю жертв голодоморів, що прокотилися калісь нашою землею.

Треба пам'ятати, що громадянський мир, політична стабільність і безпека в державі, демократія та конституційний порядок забезпечуються не тільки органами влади, політиками та політичними силами, не лише ухваленням справедливих законів.

Великою, якщо не вирішальною мірою це залежить від самих громадян, від їхнього ставлення до держави і влади, їхнього знання і визнання, а головне, виконання законів, норм та правил суспільної поведінки.

Ми маємо бути однакостайними у дотриманні цієї основоположної вимоги. Вона актуальна й обов'язкова завжди. А зараз, у критично вирішальний період, для України це особливо, життєво необхідно.

Джерело сили і твердості духу нашого народу, запорука його історичної перспективи — в єдності українських земель, згуртованості людей, спільності їхніх помыслів, планів і дій.

Це заповідали нам на початку XX століття творці і виконавці Акта Злуки.

Це повинні ділом підтвердити у новому столітті ми — український народ.

Мріяли чимало, а збудував Ленід Кучма.

Ах, термінал! Ах, термінал! Об'єкт великої політики, стратегії, економіки, державницьких інтересів і патріотичного мислення Президента Леоніда Кучми. Об'єктик політичних спекуляцій, звинувачень Президента, передвиборчої боротьби і проявів лжепатріотизму...

Читач, мабуть, здогадався, що мова піде про будівництво під Одесою нафтокомплексу як стратегічного об'єкту забезпечення України альтернативним джерелом енергії. Переді мною купа вирізок з газет. І всі про проблеми будівництва нафтотерміналу. Три чверті з них – нападки на Президента України Леоніда Кучму про начебто його небажання, непатріотизм будувати термінал. Боже мій, яких тут тільки звинувачень не знайдеш. І в київських і деяких одеських газетах. Навіть рука не хоче писати про те марення (бред) в книзі.

Питання про будівництво нафтотерміналу спочатку на 100 мільйонів тон, а пізніше на 40 було вперше порушено у 1993 році. Хто його порушив, скажимо далі. Наміри ініціаторів були райдужні – збудувати нафтотермінал для зібрання каспійської та середньоазіатської нафти для страхування економіки України від капризного російського Президента Бориса Єльцина, погрозуючого перекрити нафтопровід, за яким нафта направляється в Україну, а також забезпечити прибутковий транзит східної нафти через територію України в країни Західної Європи.

Не буду наводити “аргументи” з крайне лівих і крайне правих джерел. Перші були різко проти, другі були різко за. Звернімося до передвиборчих матеріалів Євгена Марчука, одного з кандидатів в Президенти України. Навіть він, що відрізняється реалістичною, поміркованою державницькою позицією, не упустив випадку, щоб використати терміналову нафту в політичній боротьбі. В інтерв'ю кореспонденту “День” Михайлу Аксанюку, він, зокрема, сказав: “Будем откровенны: именно из-за фактического

«замороження» стройки в 1994 году в угоду определенным кругам Украина сегодня проиграла трансконтинентальный проект поставок каспийской нефти в Европу. Потому что если бы были построены терминал и нефтепровод “Одесса – Броды – Адамова Застава”, то эти аргументы в совокупности могли бы стать неотразимыми при выборе украинского маршрута нефтепоставок с Каспия”.

Це думка борця за президентське крісло. Кожний претендент, а їх було спочатку 15, а потім 14, убачав і не без підстав в особі діючого Президента Леоніда Кучми головного суперника. Не був винятком серед них і Євген Кирилович.

Мені, грішному, що не балотувався в Президенти України й не прислуговував жодному з претендентів, ситуація сприймалася іншою. На мое уявлення, на проблеми нафтотерміналу більше впливали аргументи Леоніда Кучми, ніж його супротивників. По-перше, переконливим були доводи Президента про відсутність коштів в державі для будівництва терміналу. По-друге, не менш переконливими були докази про відсутність інвесторів як внутрішніх, так і зовнішніх, що могли б фінансувати будівництво нафтотерміналу. І по-третє, надто вагомий аргумент: поки що не досягнуті навіть попередні домовленості про джерела постачання сировини для нафтотерміналу.

Не стану стомлювати читача переказом змісту дискусій. Скажу тільки ось про що: коли перешкоди для будівництва нафтотерміналу, що їх називав Леонід Данилович, були в значній мірі подолані, Президент розпочав форсування будівництва нафтотерміналу під Одесою. Уряд Ющенка спромігся, щоб у бюджет на 2001 рік Верховна Рада України внесла 270 млн. гривень на завершення будівництва нафтопроводу і нафтотерміналу, але пізніше знайшлися позабюджетні кошти. Коли це сталося, набираю номер домашнього телефону колишнього кореспондента газети “День”, а нині

“УНІАН” і “Зеркало недели” згаданого вище Михайла Аксанюка, який чимало матеріалів присвятив нафтотерміналу і питаю:

- Михайло Васильовичу, розтлумачте мені: це правда, що будівництво терміналу і нафтопроводу Одеса – Броди мріяв ще Голова міністрів СРСР Олексій Косигін?

Відповідь:

- А ви що не знаєте? Мріяли багато, в тому числі і Президент України Леонід Кравчук...
- То пропоную вам виграшну тему для журналістської статті.
- Яку?
- Мріяли багато, а нафтотермінал збудував Леонід Кучма.

Зразу почув у трубці короткі гудки.

Будівництво нафтотерміналу і нафтопроводу Одеса – Броди гідно окремої солідної книги і дисертаційної роботи. Впевнений, що такі з’являться. В них буде показана багатогранна, цілеспрямована, послідовна діяльність передусім Президента України Л.Д. Кучми. Моє завдання скромніше: навести приклади державницького підходу до вирішення цієї складної, фінансово затратної, політично актуальної і складної економічно та історичної проблеми.

5 січня 1997 року, напередодні Різдва Христового, Президент України Леонід Кучма перебував з робочою поїздкою в Одесі. Серед низки суттєвих питань (переговори і обмін ратифікаційними грамотами Договору про дружбу і співпрацю між Україною і республікою Молдова з Президентом Петрі Лучинські та інші), не дивлячись на затримку президентського літака з причини складних метеоумов, із-за чого Президент України не зміг взяти участі у виїздному засіданні Колегії Мінтрансу (в Южному), він проводить нараду з учасниками щойно завершеного засідання Колегії на цей раз в будинку Одеської обласної адміністрації з питань спорудження нафтоперевалочного комплексу (терміналу) під Одесою в контексті с

початком функціонування євро-азіатського коридору Україна – Грузія – Азербайджан і далі по державам Середньої Азії й Туреччини. На нараді були всебічно обговорені стан і перспективи будівництва терміналу...

В середині грудня 2000 року Леонід Данилович знаходився з дводенним візитом в Одесі. Тут він проводить нараду з керівництвом області і міста, представниками різних міністерств і відомств з питань ліквідації наслідків стихійного лиха в північних районах області.

Про подальшу діяльність Леоніда Даниловича в Одесі газета “Одеські вісті” повідомляла так: “В готелі “Лондонський” відбулася зустріч “з око на око” Президента України Леоніда Кучми з прибувшим в Україну з робочим візитом Президента Республіки Польщі Олександром Квасневським, після якої вони взяли участь у відкритті реконструйованого Українського музикально-драматичного театру ім. В.Василька, а ранком наступного дня керівники двох держав відвідали Морський нафтоперевалочний комплекс “Южний”.⁹⁶

Про хід будівельних робіт на нафтовому терміналі доповів директор фірми “Магістральні нафтопроводи “Дружба” Любомир Буняк. На цьому об’єкті працюють більш ніж дві тисячі будівельників, вирішені всі організаційні, фінансові, технічні, технологічні проблеми. Виникла можливість завершити будівництво нафтотерміналу в 2001 році.

Олександр Квасневський високо оцінив хід будівництва терміналу, в якому зацікавлена Польща. Він назвав його за всіма вимогами сучасною спорудою. Він не приховував, що хотів своїми очима побачити, як іде будівництво морського нафтопереробного комплексу в Южному, щоб прийняти рішення: чи варто рекомендувати польським діловим колам підключатися до реалізації цього проекту. Олександр Квасневський заявив, що двом нашим країнам слід переходити до реалізації серйозних проектів,

⁹⁶ Одеські вісті, 20 грудня 2000 року.

маючи на увазі в першу чергу у будівництво нафтотерміналу Одеса-Броди-Гданськ.⁹⁷

Очевидно, хоч може не до місця, але до часу, варто коротенько розповісти про перебування двох Президентів на ювілейній церемонії у згаданому театрі. Спочатку Президент України Леонід Кучма привітав колектив Українського музично-драматичного театру з 75-річним ювілеєм. Він, зокрема, сказав: “Приємно, що Одеса поступово стає тим містом, про яке ми всі мріємо. Велике спасибі тим, хто вклав душу і серце в реконструкцію скарбниці українського мистецтва в Одесі. На прикладі Українського театру бачимо, якими можливостями володіє адміністрація області і міста”.

Потім губернатор Сергій Гриневецький зачитав Указ Президента України про нагородження ряду представників театру. Президент особисто вручав нагороди артистам.

А потім слово взяв Олександр Квасневський: “Велика честь для мене, що я можу виступати на сцені прославленого Українського театру. Я щиро вдячний за ваші оплески на мою адресу. Така реакція – велика честь для політика.

Українська культура надзвичайно багата, як і польська. І ми можемо запропонувати один одному активно черпати з наших джерел. Символично, що 75-річний ювілей Українського театру в Одесі майже співпав зі 100-річним ювілеєм опери у Львові. Мені дуже хочеться, щоб в українських театрах знайшли гідне місце твори польських авторів, в тому числі і опери. Я маю намір активно в цьому допомагати”.⁹⁸

Як бачимо, в результаті напруженої роботи передусім української сторони відбулося “підключення” керівництва Польщі до нафтотерміналу під Одесою. Радіти з приводу заяви Президента Польщі Олександра Квасневського про підключення до української нафтомагістралі “Одеса - Броди” ще й польського напрямку – Гданськ українській стороні було чого.

⁹⁷ Одесский вестник, 19 грудня 2000 року.

По-перше, в Гданську є теж нафтотермінал, а в Плоцьку – нафтопереробний завод, які не працюють на повну потужність, і начебто чекають-недочекаються завершення будівництва українських терміналу і нафтопроводу. По-друге, транспортування нафти через транзитні коридори України – це вагоме джерело грошових надходжень до казни держави. Крім економічної вигоди нафтовий комплекс дасть ще й політичні дивіденди.

Але не менш важливе і внутрішнє значення цього комплексу: він поєднає Каспійську нафту з іншими нафтопроводами України, що працюють на нафтопереробні заводи України. Нафтопромисловість держави, так би мовити, стає ще на одну, другу, ногу – каспійську поряд з російською.

Тому справжнім патріотам України була зрозуміла радість Президента Леоніда Кучми з якою він прибув до Одеси 19 серпня 2001 року. Саме в цей день було завершено будівництво першої черги нафтопроводу Одеса – Броди, який у комплексі з морським нафтотерміналом “Южний” становить дуже важливу частину Євро-Азіатського нафтотранспортного коридору, що відкріє принципово нові можливості надходження нафти до Європи. 673-кілометрова магістраль пролягла по території п’яти областей України, але понад третину – 267 кілометрів – по території Одеської області. Це перший нафтопровід, збудований з українських матеріалів і на українські гроші.

На зайве буде нагадати тим критиканам від політики, які роками не переставали дорікати Президента України за начебто байдуже відношення до будівництва нафтокомплексу, що саме він, Леонід Данилович, у 1993 році у статусі прем’єр-міністра підписав рішення про будівництво нафтоперевального комплексу в районі міста Южного. І тому саме йому, Леоніду Даниловичу, якому належить вирішальна роль у спорудженні комплексу, надали право заварити останній “золотий” стик” побудованого нафтопроводу.

⁹⁸ Одесский вестник, 19 грудня 2000 року.

Всі учасники мітингу з нагоди завершення будівництва говорили про головне: Україні вдалося прокласти альтернативний шлях надходження сирої нафти і зробити це власними силами. В будівництві нафтопроводу “Одеса – Броди” брали участь 30 організацій, майже 30 тисяч працюючих. Його завершення стало чудовим подарунком до 10-річниці незалежності України.

Всі місцеві газети давали інформацію, репортажі тощо з місця історичної події. Наведемо для прикладу матеріал з “Одесского вестника”:

“Но прежде, чем принять участие в церемонии Президент ознакомился с работой морского нефтеперевалочного комплекса “Южный”. Сюда он направился прямо из аэропорта, где был встречен главой обл администрации Сергеем Гриневецким, городским головой Русланом Боделаном и другими официальными лицами. Встречающие обратили внимание на небывало представительный состав делегации: вместе с Президентом в Одессу прибыли Председатель Верховной Рады Иван Плющ, первый вице-премьер Олег Дубина, ряд министров и большое количество послов, включая американского. Это лишний раз подчеркнуло важность события.

На площадке, где должен был состояться “золотой стык”, люди собрались с раннего утра и, несмотря на палящее солнце, терпеливо ждали прибытия высоких гостей. Еще бы – такое событие бывает только раз в жизни! Особенно волновались сварщики Юрий Тарбеев, Леонид Погорельцев и их коллеги. Именно им предстояло помочь Президенту провести символическую операцию завершения стройки. Юрий и Леонид работают на стройке практически с самого его начала. Юрий приехал сюда из Дрогобыча, его напарник – из Ровно. Впрочем, нефтепровод строила без преувеличения, вся страна.

Долгожданных гостей встретили аплодисментами и приветственными возгласами. Президент, выслушав от Любомира Буняка краткую информацию о системе украинских нефтепроводов, направился к месту сварки. Натянул зеленую робу и спустился в котлован, где его ждал

сварочный аппарат. Надел специальную маску и взялся за аппарат. Через несколько секунд он отбросил маску и поднял руку: свершилось!

А затем начался митинг.

Его открыл глава облгосадминистрации Сергей Гриневецкий. Поздравив всех присутствующих с завершением строительства нефтепровода “Одесса - Броды” и выделив особую роль в этом работников акционерных обществ “Магистральные нефтепроводы “Дружба”, “Нафтогазбуд”, “Укргазбуд” и других он предоставил слово Президенту.

- Я рад, что мы с Иваном Степановичем имеем возможность принять участие в таком торжественном событии, - начал своё выступление Л.Кучма. – Я очень волновался, ведь завершён многолетний труд строителей. Я благодарен им за этот подарок к десятилетию украинского государства.

Далее в своем выступлении Президент затронул крайне важную и сложную тему:

- В Конституции записано, что Президент является ее гарантом, - продолжал Л.Кучма. – А я задумался, кто бы выступил гарантом наполнения трубы? Не случайно сегодня здесь мы видим послов практически всех нефтедобывающих стран. Я думаю, что само их присутствие является гарантом того, что труба будет наполнена.

Эту тему развил первый заместитель министра топлива и энергетики, председатель правления АО “Нефтегаз Украины” Вадим Копылов:

- Чтобы терминал работал эффективно, чтобы в нем все время была нефть, мы работаем с дипломатическим корпусом и надеемся, что здесь будет нефть ведущих компаний мира.”⁹⁹

Леонід Данилович відвідав також Одеський нафтопереробний завод, де вивчив причини, чому НПЗ використовує свої потужності тільки на 51

⁹⁹ Одесский вестник, 21 сепня 2001 року.

процент і дав розпорядження допомогти заводу подолати ускладнення, викликані його реконструкцією.

На прес-конференції Президент категорично висловився за створення міжнародного консорціуму з експлуатації нафтопроводу. Він також розповів про своє відвідування припортового заводу (журналістів туди не возили) і про великі враження від цього підприємства. Він зробив виключно важливу заяву: “Я хочу, щоб мене почули всі, в тому числі й у Києві: ні про яку приватизацію припортового заводу і мови бути не може. Пора припинити ці розмови назавжди. Говорю це в присутності голови Верховної Ради, який мене в цьому повністю підтримує.

Також слід припинити розмови про приватизацію морських портів, які приносять прибутки. Хто шукає добра від добра. А на базі портів, судобудівельних і судоремонтних заводів слід створити Національну морську кампанію, яка б повернула Україні славу Чорноморського торговельного флоту... І треба будувати свої кораблі – пасажирські і вантажні. А тож всі вантажі в Україну привозять на зарубіжних судах. Так що давайте вирішувати цю проблему”.¹⁰⁰

Одеська преса з оптимізмом сприйняла цю заяву Президента України як надію на реальний процес відродження України як морської держави. Зайве говорити, яке значення це буде мати для жителів міста і регіону.

Там де наш Президент, там часто знаходиться місце для гумору. Під час відвідування припортового заводу Леонід Данилович завітав у робітничу їдальню і попросив показати меню. Подивився і зрадів:

-Ого, а такого меню нема у Верховній Раді!

У відповідь на це одна з співпрацівниць пожартувала:

-Леонід Данилович, так у нас і працюють не так, як у Верховній Раді!

Президент щиро розсміявся:

-Один нуль у вашу пользу.

¹⁰⁰ Одесский вестник, 21 серпня 2001 року.

І звернувся до Івана Плюща:

-Слухай, що народ каже...¹⁰¹

У той же день Леонід Данилович відбув до Києва. Там, у Національному палац України був у розпалі III Всесвітній конгрес українців. Ніхто з виступаючих не згадав про відкриття нафтопроводу під Одесою. Зате так звана опозиція поливала Президента України дьогтем як хотіла. З трибуни лунав брутальних наклеп, наприклад, з вуст Левка Лук'яненка, а з залу, де сидів Олександр Мороз та деякі інші нардепи, неслося: “Кучму геть! Кучму геть!” Прости їм, Господе-Боже. Самі не відають, що творять. Така вона різна, надто різна політично-патріотична українська реальність.

Наведені приклади свідчать про безпосереднє відношення Леоніда Даниловича Кучми до ініціювання і будівництва потужного (здатного пропускати 9 млн. тон щорічно, а до 2005 року – всі 40 млн. сировини) нафтопроводу. Його економічне, політичне, історичне значення важко переоцінити. Він – гарантія енергетичної і політичної незалежності України. Нафкокомплекс у перспективі може суттєво вплинути на рост економіки країни, особливо регіону. “Одеса - Броди” – це частина Євро-Азіатського транспортного коридору. Завдяки йому каспійська нафта зможе поступати на заводи не тільки України, але і Словачії, Чехії, Польщі, Румунії, а в подальшій перспективі – також Німеччини, Австрії, Хорватії. Фахівці бачать в перспективі вихід цієї нафти до експортних нафтотерміналів Балтійського, Північного та Середземного морів.

У відношенні до терміналу проявилось стратегічне мислення, державницький розум, політична свідомість, господарська мудрість, високий український патріотизм Леоніда Даниловича Кучми. Пройдуть роки і прийдешні покоління віддадуть належне Президенту України, який у важкі кризові часи спромігся знайти інтелектуальні і фізичні сили в країні, фінанси

¹⁰¹ Там само.

і згуртувати справжніх патріотів на будівництво нафтокомплексу, виключно важливого для України і багатьох країн Європи.

Браво, Леоніде Даниловичу!

Президент Польщі Олександр Квасневський і Президент України
Леонід Кучма (м. Одеса. Готель «Лондонський»)

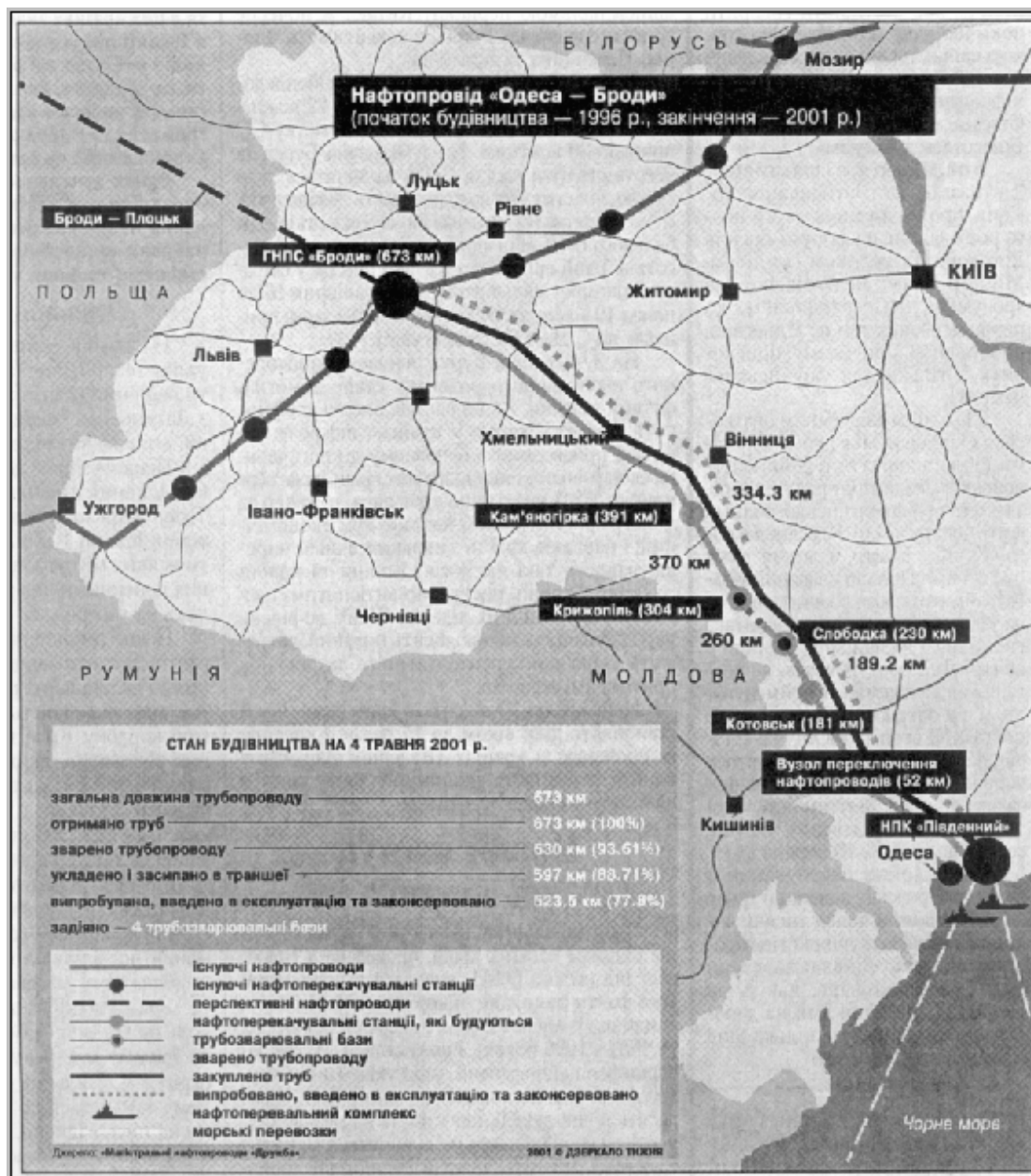

Президент Туркменістану Сапармурат Ніязов
і Президент України Леодід Кучма
Президент України Леодід Кучма здійснив зварку «Золотого стику»
нафтопроводу «Одеса-Броди»

Відомі особистості Одещини про Президента України Леоніда Кучму

Руслан БОДЕЛАН: *«Знову проголосував би за діячого Президента»*

Ми познайомилися давно. ще в ті роки. коли Леонід Данилович Кучма працював на «Південьмаші». Але, очевидно, ближче я пізнав майбутнього Президента, коли ми були народними депутатами. Ось тоді наше спілкування переросло, я б сказавша плідне співробітництво, бо ми обидва добре усвідомлювали. які непрості завдання стоять перед народними депутатами, яка величезна відповідальність перед країною. перед народом лежить на кожному з нас. І сьогодні, повертаючись подумки у минуле, я з глибокою впевненістю можу констатувати: якби мені тоді, багато років тому, сказали, що Леонід Кучма буде обраний Президентом нашої країни — я б не здивувався. Тому що було цілком очевидно, що Леонід Данилович має для цього усі необхідні якості. І саме життя цю мою впевненість підтвердило.

Сьогодні нікому не потрібно пояснювати, який великий і який непростий шлях пройшла Україна за останні роки. Як багато треба було зробити. щоб зайняти гідне місце у світовому співтоваристві. Яким нелегким вантажем на плечі країни лягли економічні негаразди і проблеми. І все це - зона уваги і колосальної відповідальності насамперед першої особи держави. Леонід Данилович за необхідності вміє вчасно, швидко і точно прийняти рішення. Одночасно він може не поспішаючи зважити усі «за» і «проти», скрупульозно прорахувати найскладнішу ситуацію, аби знайти єдино правильний варіант розвитку подій. Можна було б ще багато говорити про проблеми глобальні, про рішення доленосні, але мені як меру мого любимого міста хочеться хочеться наголосити на ставленні Леоніда Даниловича Кучми до Одеси і одеситів.

Те, що нашу південну перлину люблять усі. те, що весела вдача одеситів завжди притягувала до себе - не секрет. Але я не пригадаю. щоб

хтось іще зробив так багато для Одеси конкретно, а не на словах. допоміг, як Леонід Данилович Кучма. Ніякий мер. ні я, ні будь-який інший наодинці не справився б з вирішенням такої масштабної проблеми, як будівництво і введення в дію КНС-10-а. Розумію, що для багатьох жителів України це не більше як аббревіатура. Для одеситів же - це тисячі буквально врятованих життів, це можливість для сотень і сотень сімей жити нормальним людським життям. І без особистої участі. без особистої зацікавленості Президента справа б так і не зрушила з місця, адже потрібні були капітальні вкладення, знайти які можна було лише на державному рівні.

Завдяки особистій участі Леоніда Даниловича в Одесі сьогодні реконструюється гордість не лише одеситів. але і всієї країни наш чудовий оперний театр. Безпрецедентна за своїми реконструкція дозволить зберегти на віки для наших нащадків цей пам'ятник архітектури.

Саме за участю і особистою зацікавленістю Леоніда Даниловича Кучми було підписано документ, згідно з яким старій частині міста присвоєно статус заповідника. А це означає, що архітектурні шедеври, які заповіли нам у спадок предки. не відійдуть в Лету, а будуть і в наступні століття милувати око одеситів та численних гостей нашого міста.

Я не сумніваюсь, що у кожного мера України про що згадати, про що розповісти, коли йдеться про Президента. Але все ж тішуся надією, що Одеса стала для Леоніда Даниловича рідним містом. І одесити відповідають своєму Президентові взаємністю. Досить згадати, як зустрічали Леоніда Кучму, коли він приїжджав до Одеси в день народження міста і на день святкування звільнення Одеси від німецько-фашистських загарбників. Як усміхалися йому люди на вулицях, як щиро дякували за все, що він зробив для міста і країни в цілому. Впевнений, що любов народу - найкраща оцінка роботи Президента. І тому зовсім не дивно, що Одеса переважною більшістю голосів підтримала Леоніда Даниловича на президентських виборах, - в його особі вона

підтримала рух до демократичного суспільства, до благополучного майбутнього, до злагоди в незалежній і вільній країні.

А з яким захопленням сприйняли одесити згоду Президента взяти участь у весільній церемонії, яка відбувалася в Одесі два роки тому! Як весь зал оперного театру підспівував лідеру держави, який заспівав на честь молодят разом з народним артистом СРСР Йосипом Кобзоном. і як заспівав!

Я був серед тих, хто серцем підтримував Леоніда Даниловича Кучму на президентських виборах. І я ні на хвилину ніколи у цьому не розкався. ні на хвилину не засумнівався у правильності свого рішення. Хоча у різні часи по-різному склалися у нас стосунки. Адже це Леонід Данилович підписав Указ про зняття з мене повноважень глави облдержадміністрації* Не приховую, це був не найлегший період в моєму житті. Але і тоді, і зараз я розумів і розумію необхідність, неминучість цього кроку з боку глави держави і ніколи на нього за це не ображався. Політика ~ річ жорстка, а інколи й жорстока. І заради досягнення мети, заради загального блага людині, яка прийшла в політику, потрібно уміти миритися з особистими втратами — це правило. І чим вищу посаду займає політичний діяч, тим менше він належить собі, тим більше його емоції, людські симпатії повинні поступатися доцільності, потрібності, корисності для загальної справи, для загального блага. І коли б мені сьогодні довелося вибирати, то я б не задумуючись знову проголосував за діючого Президента — за людину, для якої ця країна, цей народ стали особистою долею.

Президент України Леонід Кучма та одеський міський голова Руслан
Боделан. До нової зустрічі!

**Сергій Гриновецький: «Гадаю, бути
Президентом нелегко...»**

Минулого тижня виповнилося п'ять років з того часу, як Президентом України став Леонід Кучма. З цієї нагоди в засобах масової інформації з'явилися публікації, які намагаються в той чи інший спосіб проаналізувати діяльність глави держави. Наша редакція теж вирішила не залишитися осторонь і звернулася з запитаннями до голови Одеської облдержадміністрації Сергія Гриновецького.

— Сергіє Рафаїловичу, п'ять років нашу державу очолює Леонід Кучма. Хоча термін його повноважень ще не закінчився, і він активно бере участь у передвиборчих перегонях, ця дата стала приводом дня своєрідного підведення підсумків його п'ятирічному перебуванню на чолі держави. Оцінки ці дуже різні, від відверто негативних з боку опозиції до позитивних з боку прихильників. Ви працюєте в органах виконавчої влади п'ять років, останній рік очолюєте обласну держадміністрацію. Хотілося б почути точку зору людини, яка безпосередньо працює з Президентом...

— Впевнений, що навіть найприскіпливіші, найсумлінніші дослідники не можуть уникнути симпатій та антипатій відносно тієї чи іншої історичної постаті. Ще складніше дати об'єктивну оцінку діячам сучасності, особливо тим, кому довелося стати на чолі держави тоді, коли ця держава лише робить перші кроки у своєму житті, і коли жоден з політиків не застрахований від прорахунків та помилок. У другого Президента незалежної України Леоніда Даниловича Кучми достатньо критиків та опонентів, але не менше й прихильників. Я належу до його прихильників. І не лише тому, що саме Леонід Кучма призначив мене на посаду голови Одеської облдержадміністрації. Просто я звик до обгрунтованої розмови, в якій переважають розум, а не емоції, факти, а не голослівні твердження. Гадаю, що бути Президентом нелегко, як нелегко бути державним діячем взагалі.

Мені запам'яталося висловлювання французького Президента Жоржа Помпіду: "Державний діяч - це політик, який ставить себе на службу нації. Політик - державний діяч, який ставить націю на службу собі." Влучніше не скажеш. Якщо вже брати до уваги українські реалії, помножені на радянські традиції, то політик - це людина, про яку говорять сьогодні і лише сьогодні, а державний діяч - це людина, про яку говорити будуть завтра. На жаль, стан сучасної політичної еліти в Україні свідчить, що в нас набагато більше "політиків", ніж "державних діячів".

Якщо говорити про факти, то вони достатньо наочні. У першу чергу, змінився характер та суть державної політики. Спонтанність, яка була характерною рисою першого етапу становлення української державності (1991-1994), поступилася місцем послідовності та стабільності. Ми маємо Конституцію, яка чітко врегульовує стосунки між різними гілками влади, визначає їхні права та повноваження, порядок їх взаємодії. Цей державний механізм не і досконалим, але він функціонує в певних правових рамках.

Сьогодні, на жаль, мало хто згадує, яка жорстка боротьба передувала ухваленню Конституції, яку принциповість та не абияке вміння йти на компроміси виявив Леонід Кучма, відстоюючи демократичні принципи Основного закону.

Завдяки рішучим діям Леоніда Кучми вдалося уникнути ескалації обстановки в Криму, де у 1994 році активізувалися сепаратистські сили, які взяли курс на поступове відокремлення півострова від України. Нормалізації обстановки у Криму сприяло і підписання Українсько-російської угоди по Чорноморському флоту, яке поставило крапку у тривалій суперечці між Україною та Росією. Поступово вирішуються проблеми кримсько-татарського народу (у тому числі будівництва житла для 260 тисяч) кримських татар, спрощення процедури отримання громадянства). Болюче мовне питання розв'язано Конституцією у доволі демократичний спосіб. Поряд із збереженням державного статусу української мови,

Основний закон гарантує всі умови для розвитку інших культур та мов національних меншин.

За п'ять років відбулася ще одна зміна, яку б, можливо, варто було б поставити на перше місце. Українці усвідомили себе як націю, причому, націю державну. Це самоусвідомлення стосується всіх без винятку громадян, незалежно від етнічної приналежності, - росіян, євреїв, болгарів, молдован, всіх. Фактично розпочатий процес формування політичної української нації, у якій етнічний фактор не буде відігравати значної ролі.

Особлива тема - економіка. У цій сфері перед Леонідом Даниловичем стояли не менш складні завдання, ніж у внутрішній політиці. У спадщину від попередніх часів Україні дістався потужний промисловий потенціал, проте занадто монополізований та переобтяжений енергомісткими, екологічно небезпечними галузями виробництва. Реформувати такий комплекс, пристосувати його до потреб ринкової економіки дуже важко.

Починаючи з 1994 року в Україні проводиться жорстка монетарна політика, спрямована на стримання росту інфляції, утримання стабільного курсу спочатку карбованця, а після запровадження грошової реформи і гривні. Завдяки цьому вдалося зберегти доходи населення від інфляції та значно пом'якшити соціальні наслідки економічної кризи. Україна також зуміла встояти під час минулорічної фінансової кризи в Росії.

Важливою складовою економічного курсу Президента я вважаю реформування агропромислового комплексу. Земельне питання завжди було одним з найболючіших в Україні. На відміну від занадто радикальних реформаторів, які вимагали негайного зведення купівлі-продажу землі, Президент України розпочав поступове реформування земельних відносин, яке включало в себе паювання землі та майна колективних сільгосппідприємств з подальшим правом селян на виділення в окреме фермерське господарство, введення єдиного сільськогосподарського податку.

Своїми діями Леонід Кучма довів незмінність бажання України йти шляхом створення високорозвиненої ринкової економіки, яка є основою демократичного устрою держави. Це

викликало увагу до неї з боку європейських держав. Стало зрозумілим, що Україна не є державою, залежною від Росії, здатна проводити самостійний курс, спрямований на інтеграцію в європейські структури, чітко дотримуватися без'ядерного, позабло-кового статусу.

Про це свідчить той факт, що з 1996 Україна є членом Ради Європи, досить активно розвиваються стосунки в рамках інших європейських та міжнародних інституцій, що яскраво довів саміт Президентів центральноєвропейських держав, що відбувся цього року у Львові. 1997 рік засвідчив переваги багатовекторності української зовнішньої політики. У цей час були вирішені масштабні питання, зокрема підписана Хартія про особливе партнерство з Північноатлантичним альянсом, та Договір про партнерство та співробітництво з Росією. Подальшій інтеграції України в європейський простір стало проведення Київського саміту "Україна - Європейська Співдружність."

Поза увагою української зовнішньої політики не залишається і євразійський простір. Україна стала ініціатором створення міждержавного союзу ГУУАМ, активно розвиває ідею розбудови Балтійсько-Чорноморського Альянсу. Крім того, саме Президент України виступив з пропозицією про створення зони вільної торгівлі в рамках СНД.

Це тільки основні факти, на підставі яких можна судити про політику діючого Президента. Я б особисто міг навести ще десятки інших, але думаю, це зайняло б багато часу.

— У 1994 році у Леоніда Кучми був досить сильний противник - Леонід Кравчук, старий партапаратник, ідеолог, досить розумний і, як сказав, хитрий політик. І все ж таки Кучма переміг. У чому на Ваш погляд, феномен другого Президента України?

— Давайте згадаємо 1994 рік, коли відбувалися другі Президентські вибори, яка була тоді зовнішньо- та внутрішньополітична ситуація. Фактично, тільки три роки тому на карті світу з'явилася нова держава під назвою "Україна". Незважаючи на те, що її міжнародне визнання відбулося у короткий термін, вона в очах більшості країн світу все ще залишалася однією з колишніх п'ятнадцяти союзних республік, провінцією Великої Імперії. Етнокультурні розбіжності між Сходом, Півднем та Заходом України давали підстави деяким аналітикам твердити про неможливість існування її як єдиної держави і про неминучість приєднання до Росії. До речі, стосунки з Росією теж були далеко не кращі.

Спонтанність у вирішенні нагальних питань призвела до того, що визначальною тенденцією економіки була галопуюча інфляція, країна не мала Конституції, яка б чітко визначала взаємини між різними гілками влади, Кримський півострів являв собою зону потенційної політичної нестабільності, яка у будь-який момент могла перетворитися на "гарячу точку" на зразок Абхазії та Придністров'я. І всі ці проблеми потребували вирішення. Необхідно було змінити ставлення до України, примусити дивитися на неї як на одну з провідних держав Європи, зміцнити національну валюту, подолати непросту внутрішньополітичну ситуацію.

Коли Леонід Кучма переміг, то хіба що не головною причиною його успіху називали підтримку східних регіонів України, де були популярними гасла більш тісних стосунків з Росією та встановлення жорсткого порядку. На мій погляд, ця думка дуже спрощена. Для української ментальності характерний культ практичного, сильного господаря, хазяїна землі, здатного власною працею примножувати власні маєтності. З огляду на це колишній директор найпотужнішого українського підприємства, экс-прем'єр, голова Української Спілки промисловців та підприємців, "господарник" Кучма мав більше переваг аніж "політик" Кравчук.

— Сергію Рафаїловичу, Ви навели численні факти зовнішньополітичних успіхів України, які є результатом політичного курсу Президента Кучми. Але для більшості простих громадян все це - лише "велика" політика, яка може не стосуватися їх особисто Є ще й "мала" політика, яка стосується кожного - своєчасна виплата заробітної плати, пенсій, соціальна стабільність, у тому числі на рівні окремого регіону. Чи є якийсь взаємозв'язок між зовнішньополітичними досягненнями і життям простих громадян, тобто між "великою" і "малою" політиками?

— Я не став би відділяти "велику політику" від "малої", бо це явища взаємопов'язані. Візьмемо, наприклад, базовий Договір з Румунією. Згадайте 91-й рік, коли при владі в Молдові опинилися сили, які висували гасло об'єднання з Румунією. До чого це призвело? Країна розкололася, на Сході - Придністровська республіка, на півдні Гагаузська. Не секрет, що в Румунії були і залишаються сили, які вимагають так званої "денонсації пакта Молотова-Ріббентропа", іншими словами, приєднання як Молдови, так і Української Бессарабії до Румунії. Бессарабська карта розігравалася багатьма румунськими політиками. Були й сили, щоправда, дуже нечисельні, які намагалися розіграти цю карту у нас, в Україні. За цих умов підписання українсько-румунського Договору про партнерство та співробітництво фактично знімало всі територіальні питання.

Я хочу спитати, чи не є підписання цього договору, а він був підписаний саме завдяки принциповій позиції Президента, справою корисною для нашого регіону? Адже ж відтепер знімаються всі перешкоди для розвитку взаємовигідних стосунків з нашими сусідами - прикордонними районами Румунії. Результат, до речі, не примусив себе довго чекати. У червні 97-го було підписано угоду про створення Єврорегіону "Нижній Дунай", розпочата робота по створенню вільної економічної зони Рені-Галац-Джер-джулешти. Нещодавно Леонід Данилович підписав указ про вільну

зону в порту Рені. Повторюю, все це було б неможливе, якби не був підписаний базовий Договір з Румунією.

Оскільки ми торкнулися теми наших сусідів, то можу навести ще один приклад. Всім відомо, яким "головним болем" є для нас Придністров'я. Невизнана республіка, насичена зброєю, яка не підкоряється міжнародним законам... Хто, як не Україна, і, зокрема, Одеський регіон, зацікавлені в урегулюванні цього конфлікту. Знову ж таки, забувають, що активне дипломатичне втручання в придністровські справи розпочалося з того часу, як державу очолив Леонід Кучма. Результат відомий - підписано Меморандум про врегулювання взаємин між Тирасполем та Кишиневом, в якому Україна виступає гарантом переговорчо-го процесу. Завдяки цьому ми минулого року підписали угоду про розвиток торгово-економічних та культурних стосунків з Придністровською адміністрацією.

І це не останній випадок, коли зовнішньополітичні ініціативи Президента безпосередньо торкалися проблем нашого регіону. Навіть війна у далекому Косово. Леонід Кучма один з перших європейських політиків виступив з власним планом врегулювання югославського конфлікту. Президент добре розумів - чим швидше припиниться війна, тим менші збитки понесуть українські підприємства, зокрема, Українське Дунайське пароплавство. Я як голова облдержадміністрації не можу не вітати подібні ініціативи, бо вони безпосередньо стосуються Одеського регіону. Я вважаю, що Україна має спрямувати в Косово свій миротворчий контингент. Мало того, вона має взяти участь у відбудові зруйнованої югославської економіки. Це буде належна моральна та матеріальна компенсація за ті збитки, яких вона зазнала не за власної волі.

Я б не хотів обмежуватися виключно питаннями "великої" політики. Ми можемо згадати і ту роль, яку відіграв Президент у припиненні тривалого конфлікту між Одеським міськвиконкомом та керівництвом області. Нагадаю, що керівництво міста відмовлялося виконувати рішення суду про

визнання недійсними результатів виборів міського голови. У жодній країні світу подібне було б неможливе, бо там існує повага до суду, там це дійсно третя влада. В Україні ж знадобилася рішучість, і, не побоюся цього слова, сміливість Президента як політика, щоби припинити чвари, створити умови для проведення нових, дійсно вільних виборів.

Як результат - сьогодні відсутні будь-які конфлікти на рівні "місто-область", відбувається зростання рівня промислового виробництва в регіоні. З'явилися всі підстави для того, щоби говорити про перелом в економічній ситуації. Нещодавно Президент підписав Укази, які додають нам додаткових можливостей - зокрема, про вільну економічну зону "порто-франко" в Одеському порту та про зменшення оподаткування підприємств санаторно-рекреаційного комплексу. Все це - нові робочі місця, додаткові надходження до бюджету.

— Сергію Рафаїловичу, Ви відомі як прихильник регіональної ідеї і постійно наголошуєте на необхідності надання регіонам більших економічних прав. Леонідові Кучмі нарікають на те, що саме за часів його правління була створена надцентралізована система влади, а регіони фактично позбавлені самостійності...

— Дозвольте з Вами не погодитися. По-перше, існує Конституція, Закон "Про місцеве самоврядування", які надають органам місцевого самоврядування, у тому числі регіональним, досить широкі повноваження. Паралельно існує вертикаль виконавчої влади, відзначу, державної виконавчої влади, бо у нас інколи плутають місцеве самоврядування з законодавчою гілкою влади, нібито існує вертикаль Рад. У нас є єдиний законодавчий орган - Верховна Рада.

Що стосується так званої надмірної централізації, то це необхідний етап розбудови держави. Нема сумніву, що цей етап тимчасовий. Леонід Данилович неодноразово наголошував на необхідності реорганізації взаємин між центром і регіоном. На мій погляд, життя довело необхідність створення

другої палати парламенту, в яку б входили представники регіонів і, зокрема, голови обласних держадміністрацій. Ця ідея свого часу була висловлена Президентом і думаю, що її реалізація - лише справа часу.

— Дякую.

Розмову вів Артем Филипенко, газета "Одеські вісті", 15 липня 1999 року

Президент України Леонід Кучма та голова Одеської облдержадміністрації Сергій Гриневецький.

Назустріч морському вітру.

Сергій Ківалов: *"Від спілкування з Л. Д. Кучмою збагачується державницьке мислення"*

Одеські зустрічі з Президентом України Леонідом Даниловичем Кучмою продовжили спілкування з керівником держави, що для мене як народного депутата розпочалось у стінах Верховної Ради. Особисто Президент вручав мені відзнаку «Заслужений юрист України». Але «одеські сторінки» не менш пам'ятні, ніж «київські». Мені пощастило спілкуватись з Президентом під час всіх його приїздів до нашого міста. У ході таких зустрічей розкривались нові якості і риси Леоніда Даниловича і як державного діяча, політика, і як людини.

Особливі враження залишились після візиту Президента в Одесу в квітні 1999 р. Цей візит співпав зі святом нашого міста

- п'ятдесят п'ятою річницею визволення Одеси від фашистських загарбників у роки другої світової війни. І лейтмотивом всіх зустрічей - з керівниками регіону, з громадськістю, з молоддю

- була саме пам'ять і шана до тих, хто загинув, і піклування та глибока повага до ветеранів.

Особливо пам'ятним було відвідування Леонідом Даниловичем нашої юридичної академії. Його відверті бесіди і розмови з викладачами і студентами, щире захоплення досягненнями і побажання подальших успіхів нашому колективу створювали атмосферу відвертості, розуміння, взаємоповаги.

З великим задоволенням колектив сприйняв нагородження відзнакою «Заслужений юрист України» ветерана академії -професора Ясинського Григорія Михайловича. Заслужена нагорода набувала особливого значення, бо отримав її у цей знаменний для міста день саме безпосередній учасник героїчного подвигу визволителів Одеси від фашистських загарбників у 1944 р. Нагорода, квіти і дружні, теплі обійми Президента розчули-

ли не лише самого ветерана, а й усіх присутніх. Глибокі людські почуття переповнювали кожного, хто був у залі.

Відбулась серйозна розмова про проблеми і перспективи розвитку вищої освіти. Президент безпосередньо по ходу обговорення давав доручення супроводжуючому його міністру освіти і науки України, занотовував те, що, на нашу думку, стримувало підвищення рівня і якості підготовки юридичних кадрів у державі і потребувало кардинальних змін. Йшлося про такі питання, як нічим не обумовлений стрімкий темп кон'юнктурного зростання чисельності навчальних закладів, що ведуть підготовку з юридичних спеціальностей. Про недостатню забезпеченість новостворених закладів кадровим потенціалом, матеріально-технічною базою. Наголошувалось на складнощах процесу підготовки кадрів вищої кваліфікації - кандидатів і докторів наук та про недоліки в організації цього процесу з боку такої структури, як Вища атестаційна комісія. Зарплата, стипендія - ці питання також не були обійдені стороною. Президент демонстрував глибоке розуміння і знання проблем вищої освіти, зацікавленість у їх розв'язанні.

Тому, коли виконуючи доручення Вченої ради академії, я вручив Леоніду Даниловичу диплом почесного доктора і, надівши професорську мантию, він виступив з традиційною для таких ситуацій промовою - це було цілком логічним завершенням знайомства Президента з діяльністю юридичної академії.

Президент висловив щиру надію, що кадри, які готує академія, справді будуть важливим інтелектуальним потенціалом держави, так необхідним для прискорення реформ.

Не обійшлося і без обговорення такого непростого для нашого регіону питання, як ситуація навколо ЧМП.

Президент повністю підтримав висловлену мною тезу, що морське місто і морська держава не можуть залишитись без сильного флоту. І, продовжуючи, наголосив: кому як не правникам належить досконало розібратися в складній ситуації, що склалась, захистити і інтереси держави, і права людей. Це прозвучало як своєрідний наказ, і в подальшому я не раз переконувався, що своїх слів і доручень ця людина не забуває.

До проблем ЧМП ми повертались у розмовах з Президентом і пізніше: і в Києві, і в Одесі. Достатньо детально йшлося про них, наприклад, в один з приїздів Л. Д. Кучми до Одеси в квітні 2001 року. А після обрання мене на посаду голови Вищої ради юстиції за дорученням Президента мені довелося вирішувати і ряд конкретних справ щодо цього. Зокрема, йдеться про повернення таких суден, як барк «Дружба», вирішення питання повернення теплохода «Федір Шаляпін» тощо.

Очоливши Українську морську партію і ще глибше поринувши в проблеми, пов'язані з морським статусом України, я ще раз переконався, що для Президента доля флоту, моряків, їх сімей, всіх, хто зайнятий в морегосподарському комплексі, - це не формальне питання, а виважена державницька позиція.

Часто спілкуючись з Президентом у Києві, виконуючи його конкретні доручення, я все ж таки у кожному його приїзді до Одеси бачу щось нове. Передусім це стосується щирого бажання знати всі важливі регіональні проблеми і труднощі, бажання допомогти людям, його відвертість, людяність, які викликають симпатію до нього з боку всіх, хто з ним спілкувався.

Вирішуючи кожного разу складні державні питання, він не обходить і місцевих проблем. У тому ж квітні 1999 року він встиг поговорити з представниками студентства всіх вузів і про кредитування навчання, і про житлове будівництво для студентських сімей та молодих спеціалістів, і про працевлаштування.

Відвідавши Театр опери та балету, звернув увагу на важливість збереження такого пам'ятника культури і надання державної допомоги таким закладам.

У свій приїзд у грудні 2000 року, окрім серйозних переговорів з Президентом Польщі А. Квасневським, Л. Кучма обговорив з керівництвом та громадськістю регіону питання

ліквідації наслідків стихії на Одещині. А побувавши на ювілеї Одеського Українського драматичного театру ім. В. Василька, вручив нагороди акторам, побажав розквіту таким закладам національного відродження.

У квітні 2001 року, перебуваючи в Одесі, знову ж таки у день визволення міста від фашистів, черговий раз вшанував ветеранів, поклав квіти до пам'ятників загиблим. Спілкуючись з військовими, побувавши у курсантів Одеського інституту Сухопутних військ, у військовому лицейі, Президент наголошував на необхідності зміцнювати обороноздатність, щоб ніколи не було потреби воювати.

Проблеми армії стали предметом поглибленого обговорення з Президентом і в зв'язку з моїм відвідуванням українського батальйону, задіяного в миротворчій операції щодо вирішення югославського конфлікту. Морально-психологічний і військово-технічний стан збройних сил України, як підкреслював Леонід Данилович, є важливим фактором і внутрішньої стабільності, і міжнародного впливу нашої держави.

У цей приїзд серед питань, які привернули увагу Президента, були і такі життєво важливі для одеситів, як ситуація з «Оде-саобленерго», питна вода та інші.

Оскільки з 2000 р. я входжу до парламентської комісії, що представляє Україну в Парламентській Асамблеї Ради Європи, то мої зустрічі під час перебування Леоніда Даниловича в Одесі в квітні 2001 р. не обійшлись без обговорення рішень моніто-рингового комітету ПАРЕ

стосовно України. Президент чітко сформулював завдання, які ми мали вирішувати в Страсбурзі — змінити негативний імідж нашої держави, що пропагувався окремими силами на той час. Це — яскраве свідчення постійної уваги Президента до проблем міжнародного статусу України, її інтеграції в європейські структури, підтвердження незмінності зовнішньополітичних стратегій нашої держави.

Розуміючи, яку важливу роль у цьому відіграють правові держави, ми намагаємося всіляко підтримувати Президента, добиваючись імплементації необхідних для прискорення інтеграційних процесів міжнародно-правових норм в національне законодавство.

У цьому аспекті, до речі, мені і моїм колегам неодноразово доводилось проводити правову експертизу ряду важливих державних рішень за дорученням Президента.

Думаю, що коли Указом Президента України в квітні 2000 р. нашій юридичній академії, першій серед вузів Одеси, було надано статус національної, то було враховано внесок її колективу і в підготовку кадрів для держави, і в розвиток правової бази державної політики.

Досить пам'ятними були і зустрічі під час візиту в травні 2001 р., коли відбувалися переговори з президентом Туркмені-стану Сапармуратом Ніязовим з питань перевалки туркменського газу.

Особливе місце займають і враження, пов'язані зі зварюванням золотого етика на нафтопроводі Одеса-Броди. Перед нами була людина, щаслива від реального втілення своїх планів і стратегічних завдань зростання ефективності зовнішньополітичної діяльності держави. Політик і практик, керівник і громадянин в одній особі. І ми всі відчули велич цієї миті, коли вирішуються дуже важливі питання економічного і політичного піднесення України, зміцнення її потенціалу і міжнародного статусу. Як представник законодавчої гілки влади я відчув особливу гордість за країну, яка попри всі негаразди поступово долає перешкоди, все тісніше пов'язується міцними

узами зі світовим співтовариством, передусім із Європою, зміцнює зв'язки із сусідніми державами, зокрема Польщею.

Таким чином, я можу сказати, що зустрічі з Президентом в Одесі значно доповнили і розширили моє сприйняття цієї людини як особистості, політика, державного діяча, який попри всі важливі державні справи залишається здатним на щирі

людські почуття, бачить за величчю держави кожного окремого її громадянина з усіма його проблемами.

Для мене як юриста і представника законодавчої влади це найважливіше. Тому і вважаю за потрібне всіляко сприяти успішному впровадженню в життя президентського реформаторського курсу.

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦІЯ

НЕСКОЛЬКО ХОРОШИХ НОВОСТЕЙ

Президент Украины Л. Кучма одобрил предложение Одесского горисполкома по проведению эксперимента в Одессе, связанного с безвизовым въездом в город. Такая сенсационная новость прозвучала в субботу на пресс-конференции Р. Бодяка, в ходе которой городской голова рассказал о результатах своей последней поездки в Киев и встрече с Президентом страны.

Мы изучили опыт работы некоторых зарубежных стран и городов и пришли к выводу, что Одесса имеет все основания для такой постановки вопроса, - сказал Р. Бодяк. - Остановившись в представительном материале, экономическом обосновании эксперимента, Леонид Давидович с интересом воспринял проект и дал поручение о подготовке соответствующего Указа.

Согласно расчетам одесских специалистов, реализация проекта приведет, как минимум, к двукратному увеличению количества туристов и, естественно, к росту доходов городской администрации. Немаловажен этот вопрос и с точки зрения развития международного сотрудничества, перспектив интеграции страны в Европейское Сообщество.

Проведение эксперимента по безвизовому въезду в Одессу потребует большой подготовительной работы городских властей с МИДом и Министром страны, с пограничными и таможенными службами, другими ведомствами, с международными организациями и соседними странами. Такая работа уже ведется.

Отвечая на вопрос, не приведет ли эксперимент к массовому наплыву в Одессу незаконных мигрантов, городской голова заметил: безвизовый не значит безконтрольный. Контроль со стороны пограничной и таможенной служб сохраняется, так что для подобных опасений нет адекватных оснований.

Многое предстоит сделать для развития городской инфраструктуры. По расчетам специалистов существующая инфраструктура способна обеспечить двукратное увеличение числа туристов, приезжающих в Одессу, но дальнейший рост потребует солидных инвестиций в эту сферу.

Естественно, журналисты заинтересовались сроками начала эксперимента. Учитывая большой объем подготовительных работ, Р. Бодяк точной даты не назвал, но подчеркнул, что городские власти не намерены откладывать введение безвизового режима на неопределенное будущее. Напротив, делают все возможное, чтобы начать эксперимент как можно раньше.

В ходе беседы с Президентом

Украины одесский городской голова поднял вопрос об улучшении обеспеченности нашего города природным газом. И здесь глава государства поддержал одеситов: соответствующие распоряжения уже получены первой вице-премьер В. Дубиной и руководителем НАК "Нефтегаз Украины". Что касается увеличения лимитов на поставку в город электроэнергии, то в ближайшее время этот вопрос будет рассмотрен на заседании правительства.

Как известно, недавно Верхов-

ная Рада приняла закон о внесении изменений в бюджет текущего года, которым предусмотрено выделение дополнительных средств ряду областей страны, в том числе и Одесской. Часть этих средств поступит в бюджет Одессы. В ходе встречи с одесским городским головой Л. Кучма сообщил, что намерен подписать закон уже в ближайшие дни. Полученные средства мы направим на погашение задолженности по зарплате учителям и медикам, сообщил Р. Бодяк.

Николай АЛЕКСАНДРОВ.

Висновки

Наведені факти далеко не всі, що відображають добрі діла Президента України Леоніда Даниловича Кучми, адресовані Одесі та її жителям. Наприклад, на окреме дослідження заслуговує візит до міста-героя двох президентів – України Леоніда Кучми і Туркменістану Сапармурат Ніязова. Це сталося після того, як 14 травня 2001 року в Києві глави двох держав підписали низку договорів про довгострокове співробітництво між Україною і Туркменістаном. Серед домовленостей – найважливіша угода про поставки нашій державі 250 мільярдів кубометрів природного газу з цієї азіатської країни, що значно зменшить енергетичну залежність України від російських енергоресурсів. Угода вигідна у всіх відношеннях. Недаремно засоби масової інформації визначили візит двох президентів до Одеси як по-справжньому історичну подію. В Іллічівську вони взяли участь у церемонії відкриття контерейно-автотранспортної ділянки поромного комплексу і цікавився ходом робіт по завершенню в морському торговельному порті потужного комплексу з перевантажування зрідженого газу, який дозволить втілити домовленості про постачання туркменського газу в Україну і подальший його транзит. Були підписані нові домовленості про співпрацю між Одеською областю і Ахалкським веялатом, а також між містами Іллічівськ та Туркменбаші. Перебування двох президентів в Одесі – то було і свято і вирішення завдань подальшої співпраці.

В книзі не названі чимало інших видів впливу Леоніда Кучми на життя Одеси. Але і те, що сказане дозволяє позитивно оцінити актуальну, різноманітну, своєчасну результативну допомогу Президента у вирішенні гострих господарських і культурницьких проблем.

На прикладі відношення до Одеси, Південного регіону України, як сонце в краплині води, відзеркалились державницьке мислення, стратегічна мудрість глави української держави. У 1994 році одесити з довірою

сприйняти передвиборчу програму кандидата в Президенти України Леоніда Кучми і віддали йому перевагу серед багатьох претендентів. Перший свій візит до області Леонід Данилович здійснив саме до Одеської - тут було лихо – важка засуха. Президент надав фінансову допомогу для врятування тваринництва.

Впродовж своєї президентської діяльності Леонід Кучма допомагає у вирішенні гострих господарсько-екологічних питань в Одесі. Це і будівництво компресорно-каналізаційної станції КНС-10А, це і винос за межі міста промивочно-пропарювальної станції та інше. Окремою золотою сторінкою в історії уваги Президента до Південної Пальміри стане його турбота про збереження архітектурно-історичного комплексу “Стара Одеса”, врятування від подальшої руйнації однієї з архітектурних перлин Європи і світу Одеського оперного театру.

Стратегічне мислення, державну далекозорність продемонстрував Леонід Данилович при ініціюванні та своєчасному будівництві нафтокомплексу, що складається з двох черг - морський нафтотермінал ємністю 40 мільйоні тон та нафтопровід довжиною 673 кілометра. Призначення цього комплексу важко переоцінити: він служитиме як альтернативне джерело енергоресурсів України і як прибуткова мережа транспортування нафти в низку країн Європи. Цей комплекс, що має важливе внутрішнє і міжнародне значення, збудований з вітчизняних матеріалів. У його будівництві задіяно 30 тисяч робітників. Нафтокомплекс є складовою всього торгівельно-транспортного коридору Азія – Європа, що формується низкою країн за ініціативою Президента України Леоніда Кучми.

В 1994 -1998 роках певні кола в Одесі сформували стійке протистояння обласної і міської влади. Команда мера та і він сам не приховували намірів вивести Одесу з-під обласного підпорядкування. В книзі розповсюджувалася думка про підпорядкування міста Організації Об'єднаних Націй. Президент України Леонід Кучма проявив тривалу витримку, глибоко вивчив причини

протиборства шляхом направлення до міста численних комісій і низки бесід з губернатором та мером. Коли міська влада і створена нею міська виборча комісія відверто ігнорували рішення Кіровоградського обласного суду про визнання виборів Одеського міського голови недійсними, тобто нехтували вимогами Конституції України і Закону України “Про вибори...” Президент України Леонід Кучма втрутився в політичне життя міста і поклав кінець беззаконню і свавіллю міської влади. Одеська міська рада, після глибокого усвідомлення істинних причин протистояння і неминучість, своєчасність дій Президента стосовно політичної ситуації в місті щиро подякували Леніду Даниловичу за відновлення в місті конституційних норм.

Благодійна діяльність дружини Президента України Людмили Миколаївни на чолі фонду “Україна - дітям” прийшла до вподоби одеситам. Вона часто завітає до міста, де зустрічається з педагогічними колективами й колективами медпрацівників, з соціальнонезахищеними дітьми, сиротами, інвалідами, а також обдарованими дітьми. Матеріальна допомога від названого Фонду, живе спілкування Людмили Миколаївни з дітьми, увага до конкретної дитини – роблять для одеситів вельми бажаним її приїзд до міста-героя. Приємної зовнішності, строго зі смаком одіта, бездоганної поведінки, зі світлою посмішкою Людмила Миколаївна знайшла глибоку шану серед мешканців Південної Пальміри.

Маємо сказати про риси особистості Леоніда Даниловича. Він – людина далекоглядна і послідовна. Фактично всі основні положення його передвиборчої програми 1994 року так чи інакше працюють і ним самим і урядом втілюються в життя. Леонід Кучма – людина вольова і рішуча. Багато з його оточення – любителі високих військових звань, носії інших моральних ущерблень позбавлялись своїх посад. “Постраждали” скаржились на наявність комплексу “неблагодарности” Президента. На думку автора, це є прояв комплексу державницької відповідальності Леоніда Даниловича. Він – людина високоморальна. Чисельні його вороги, так звана опозиція всі

кісточки його поперемивали, а не знайшли чого шукали – хоч би якогось компромату. Леонід Данилович – людина скромна. Живе на власні кошти. Вимагає від інших, передусім, народних депутатів, жити скромніше, з огляду на бідність пенсіонерів, вчителів, медичинських і культпрацівників. Наш Президент – людина слова. Він – ворог демагогії і різної говорільні. Вслухатись в його висловлювання – всі думки позбавлені якої там би не було словісної луги. Говорить в основному про головне, про те, в чому переконаний. Леонід Данилович – людина слова і діла, а це показник високих душевних якостей, цільності і принциповості особистості.

Окремо варто сказати про мужність Президента України Леоніда Кучми. Найяскравіше вона проявилася принаймні в двох історичних явищах. Перше – його “посягання” на святую святих народних депутатів – роздуті пільги. Замислюючи референдум про обмеження привілеїв нардепів, Леонід Данилович, безумовно передбачав шалений опір народних обранців тому, хто замахнеться на їхній незароблений добробут. Передбачав, але пішов на великий ризик в ім’я соціальної справедливості, покращення роботи парламенту. Інтереси українського народу і тут Президент поставив вище особистого спокою.

Друге явище, що свідчить про неабияку міжність Президента України Леоніда Кучми, - його поведінка під час безумних, божевільних атак на нього на початку року і весни 2001 року з боку так званої опозиції. Розуміючи, що ці атаки викликані зганьбити держаіву Україна, посіяти невіру нації в здатність мати свого лідера для наступного закабаління самої нації. Кровопротитні вимоги його відставки нашттовхнулись на виняткову непохитність Президента. Як завжди його аргументи були геніально прості: мене обрав народ, служу народові, мене не залякати кучці авантюристів, кар’єристів, провокаторів. І вистояв. Український народ може пишатись мужністю свого Президента.

Одесити по достоїнству цінять свого Президента. Тричі вони висловлювалися на його підтримку: на виборах 1994, 1999 років і на референдумі 2000 року. Не дивлячись на шалені компрометуючі пропагандистські атаки штабів більшості кандидатів у Президенти проти виборчих програм і особистості Леоніда Даниловича, мудрі одесити змогли відрізнити зерно від полови – висловились за його президентство. Глибоко зрозуміли одесити думки Леоніда Даниловича про необхідність реформування Верховної Ради України і рішуче, однозначно підтримали Президента. Леоніду Даниловичу поки що не вдалося імплементувати результати референдуму, але одесити переконані, що запобігти реалізації вимог референдуму не вдасться.

Не можливо не помітити стійку відданість одеситів своєму Президенту Леоніду Кучмі під час розв'язаного проти нього терору в січні-березні 2001 року. На своєму багатотисячному мітингу 10 січня жителі міста й області беззастережливо виступили на захист Конституції та її гаранта.

Слід сказати, що Леонід Данилович з повагою відноситься до одеситів, з любов'ю до Південної Пальміри. Про це свідчать не тільки його компліменти в сторону Одеси. Чисельним десяткам одеситам – працівникам різних професій – просвоєні почесні звання заслужених діячів чи працівників різних галузів, маємо двох героїв України – Миколу Павлюка та Володимира Філіпчука – сотні одеситів нагороджені орденами, медалями, грамотами, удостоєні подяки, цінних подарунків Президента України Леоніда Кучми. Чотири вищих навчальних заклада Одеси – юридична державна академія, державний університет ім. І.І.Мечникова, державний політехнічний університет, державна академія зв'язку удостоєні високого звання – національні. Ознаки пошани Президента до Одеси і одеситів можна продовжити.

А завершити хочеться таким висновком: за роки перебування на посаді глави держави Леонід Данлиович Кучма проявив неабиякі здібності не тільки

змістовно керувати країною, а що не менш важливо – вчитися на власному досвіді, досвіді інших, розвивати, удосконалювати свій стиль, методи і форми керівництва. Його досвід президентської діяльності – це неоціненне надбання всієї України, її народу, резерв, фактор, скарбниця, запорука кращого керівництва державою. Краще їх використати, безумовно, може тільки носій цих якостей. За моїм уявленням, Конституція України, яка була прийнята в 1996 році не має зворотньої сили і не розповсюджує свої вимоги обмеження двостроковим терміном перебування на посаді Президента України Леоніда Даниловича Кучми, якого вперше обрано на цю посаду в 1994 році. Його обрання на третій термін – то гарантія того, що не буде гірше, а його успіхи на посаді Президента – гарантія того, що життя громадян України буде краще. Політичні експерименти в умовах виходження з кризи, економічного штопорю небезпечні.

Щоб дійти таких висновків, автору необхідно було вивчити діяльність Президента України Леоніда Даниловича Кучми в обсязі цієї книги.

ЗМІСТ

Вступ	3
“Це головне...”	12
Президент поспішає до Одеси	25
Мер Одеси Гурвіц хоче гроші. Великі гроші	31
Одесити просять Президента захистити їх від свавілля місцевої влади	44
Президент вивчає причини одеського протистояння	54
Слово Президента	67
Президент допомагає тим, хто береться за справу серйозно	80
Леонід Кучма про Одесу (уривок з книги “Про найголовніше”):	119
Голос народу – голос Божій	129
Перша Леді в Одесі	165
Референдум в Одесі	179
Терор проти Президента в Києві і підтримка Президента в Одесі	189
Мріяли чимало, а збудував Ленід Кучма	207
Відомі особистості Одещини про Президента України Леоніда Кучму	221
Руслан БОДЕЛАН: «Знову проголосував би за діячого Президента»	221
Сергій Гриневецький: «Гадаю, бути Президентом нелегко...»	225
Сергій Ківалов: "Від спілкування з Л. Д. Кучмою збагачується державницьке мислення"	234
Заключення	241

Гончарук Григорий Іванович народився 9 серпня 1937 року в козацькому селі Новогеоргіївка Ананьївського району Одеської області. Закінчив Васильківське військово-авіаційно-технічне училище, служив у Качинському вищому авіаційному училищі льотчиків. З відзнакою закінчив історичний факультет Одеського державного університету ім. І.І.Мечникова. 31 рік працює в Одеському національному політехнічному університеті. Доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії та етнографії України, співголова Асоціації істориків вищої школи України. Має двох синів, дружина - вчитель математики.

У 1987-1988 роках працював радником Кабульського університету, радником-консультантом Інституту суспільних наук Центрального Комітету Народно-демократичної партії Афганістану.

Широкому колу читачів відомий завдяки своїм книгам «Афганістан, прости», «Народний рух України. Історія», «Одеське протистояння», «Одеська стратегія», «Украинская повстанческая армия в литературе и документах». Голова Одеської обласної ради Конгресу української інтелігенції, член Президії Національної ради КУІну.